

Nota van B&W

Portefeuille M. Divendal
Auteur Dhr. A.M. Driessen
Telefoon 5115089
E-mail: amdriessen@haarlem.nl
STZ/MIL Reg.nr. 2008/107519
Te kopiëren: bijlagen A,B,C,D,E.
B & W-vergadering van 26 augustus 2008

Onderwerp

Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Bestuurlijke context

Het belang van ons klimaat is in maart 2007 onderstreept door het in meerderheid aangenomen raadsbesluit om van Haarlem een klimaatneutrale stad te maken in 2030. De eigen organisatie moet in 2015 klimaatneutraal zijn. De raad heeft het college verzocht om begin 2008 te komen met een plan van aanpak. De klimaatneutrale eigen organisatie is niet alleen van belang vanwege de voorbeeldfunctie die overheden hebben maar moet ook het gelijk aan de andere partijen bewijzen dat een klimaatneutraal doelstelling haalbaar is. Een gemeente kan van betrokken organisaties pas inspanningen verlangen als ze zelf haar zaken op orde heeft.

De ambities zijn hoog. De partners in de stad hebben breed aangedrongen op ondersteuning (regie). Niet alleen om te *stimuleren*, maar ook om de *nieuwste inzichten beschikbaar te stellen* in een zich zo sterk vernieuwend beleidsterrein en *onafhankelijk* te ondersteunen bij implementatie in de eigen bedrijfsprocessen.

De klimaatdiscussie komt **nadat** het Coalitieakkoord is gesloten en is daarmee nieuw beleid. Daarin is de formatie milieu is met 12% teruggebracht (5,6 fte) om zich vnl. bezig te houden met wettelijke taken. Met de inspanning die de klimaatdoelstelling vraagt is daarom geheel geen rekening gehouden. De personele consequenties staan in de onderliggende nota. Vanaf 2009 wordt een concreet uitvoeringsplan opgesteld als onderdeel van het milieuwerkprogramma. De financiële paragraaf is in de onderliggende nota weergegeven.

De samenwerking met de marktpartijen die gekozen is voor het proces om te komen tot het Plan van Aanpak, blijft bestaan. Doel is om in het najaar een klimaatconvenant af te sluiten met alle partijen die een substantiële bijdrage willen leveren aan het behalen van de doelstelling. Hierin komen de inspanningen van energiebesparing en duurzame opwekking die betrokken partijen beloven te doen. Aanpassing van het convenant gebeurt jaarlijks. Meerdere partijen hebben al aangegeven betrokken te willen blijven bij dit doel.

Om in beeld te brengen of we de doelen halen komt er een CO₂-monitor, waarin behaalde resultaten van maatregelen staan vertaald naar verlaging van gebruik van fossiele energiebronnen. De monitor bepaald of we nog op koers liggen of dat extra inspanning nodig is.

Financiële dekking

De dekking wordt voor € 125.000,= gevonden binnen de materiële budgetten van de afdeling Milieu zelf. In 2009 wordt uit de algemene middelen € 75.000,= bekostigd; Vanaf 2010 wordt dit bedrag bekostigd uit budget nieuw beleid. Activiteiten met externe financiering worden pas gestart nadat de toewijzing is verstrekt.

B&W-besluit:

1. Het College stelt de Raad voor de Verkenning Routekaart Haarlem Klimaatneutraal op hoofdlijnen vast te stellen als strategisch document.
2. Het College stelt de Raad voor akkoord te gaan met de aard en strekking van het plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.
3. Het College stelt de Raad voor kennis te nemen van het Ideeënboek en daaruit in 2009 een uitvoeringsplan op te stellen. In dit uitvoeringsplan worden de voorstellen geordend in volgorde van prioriteit en effectiviteit en getoetst op (financiële) haalbaarheid.
4. Het College besluit het uitvoeringsplan Haarlem Klimaatneutraal in het vervolg onderdeel te laten zijn van het milieubeleidsplan, het milieuwerkprogramma, het milieujaarverslag en de milieumonitor.
5. Het College stelt de Raad voor een ambitieniveau, zoals verwoord in scenario 2, in te zetten voor de uitvoering van het plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal. De dekking wordt voor € 125.000,= gevonden binnen de materiële budgetten van de afdeling Milieu zelf. In 2009 wordt uit de algemene middelen € 75.000,= bekostigd. Vanaf 2010 wordt dit bedrag bekostigd uit budget nieuw beleid.
6. Het voorstel van het College wordt voorgelegd aan de gemeenteraad, nadat de commissie Beheer hierover een advies heeft uitgebracht.
7. Het College machtigt het hoofd afdeling Milieu voor indiening van de aanvraag voor de SLoK-regeling.
8. Over dit besluit zal een persbericht uitgaan.

Onderwerp: Plan van Aanpak Haarlem Klimaatneutraal

1 Inhoud van het voorstel

Inleiding

Raadsstuk	(in te vullen door griffie)
B&W datum	(in te vullen door griffie)
Sector/afdeling	Stadszaken / Milieu
Registratienummer	2008/107519

Al geruime tijd vindt er druk discussie plaats over het onderwerp klimaatverandering. Het onderwerp beheerst al langere tijd de berichtgeving in de media. Hoogtepunt hierin was uiteraard de film “An inconvenient truth” van Al Gore. Het begrip ‘klimaatneutraal’ omvat alle broeikasgassen. Het begrip CO₂-neutraal heeft alleen betrekking op het gas CO₂. CO₂-neutraliteit kan ook worden bereikt door middel van compensatie. Het begrip ‘klimaatneutraal’ is echter meer ingeburgerd en communiceert beter. Daarnaast bestaat de term ‘energieneutraal’. Hiervan is sprake als in een huis, bedrijf of stad net zoveel duurzame energie wordt opwekt als er wordt verbruikt. Er is dan géén sprake van CO₂-compensatie.

2 Aanleiding + fase van besluitvorming

In Haarlem is op 29 maart 2007 een motie in de gemeenteraad ingediend. De motie behelst een streven om van Haarlem een klimaatneutrale stad te maken en wel voor het jaar 2030. Voor de eigen organisatie is de opdracht nog groter omdat de wens daar is om al in 2015 klimaatneutraal te zijn. De meerderheid van de gemeenteraad heeft toen het college opgedragen om te komen met een plan van aanpak om dit doel te kunnen verwezenlijken.

Voor u ligt de eerste uitwerking van dit plan van aanpak.. Vanaf 2009 wordt een concreet uitvoeringsplan opgesteld uit het Ideeënboek (zie bijlage C.) in het kader van het milieubeleidsplan, het milieuwerkprogramma, het milieujarverslag en de milieumonitor. Aangezien het hier gaat om beleidsvoornemens die niet in het coalitieprogramma zijn opgenomen gaat het om nieuw beleid dat door de raad moeten worden vastgesteld.

3 Samenvatting

Routekaart en ideeën

Op 26 oktober 2007 en op 28 maart 2008 zijn door de gemeente Haarlem twee goed bezochte klimaatconferenties georganiseerd. Tijdens de conferentie in oktober is opgeroepen tot initiatieven vanuit de Haarlemse samenleving. Naast een opkomst van 140 respectievelijk 120 personen heeft dit vanuit de woningcorporaties de toezegging opgeleverd om € 65.000.000,- extra te investeren in energiezuinige woningen. Energiebedrijven Nuon en Eneco hebben inmiddels ook concrete plannen gemaakt voor Haarlem. De conferentie van maart behelst de presentatie van de resultaten naar aanleiding van die oproep. In de tussenliggende “100 dagen van Haarlem” is druk overlegd met belangengroepen uit het bedrijfsleven, de woningbouwsector, de transportwereld en de financiële wereld. Samen met diverse medewerkers van de gemeente is gebrainstormd en zijn plannen bedacht over hoe we samen het doel kunnen bereiken. Deze “bottom-up” benadering is uniek in Nederland. Belangrijkste reden om samen plannen te maken is dat we het als gemeente alleen niet redden en heeft de partners uit de stad hard nodig. Zij zijn immers ook verantwoordelijk voor het gebruik van het overgrote deel van de energie in Haarlem. Echter voor de uitvoering van de plannen is ondersteuning vanuit de gemeente hard nodig. Daarom is een aanzet gedaan om samen plannen te maken om het einddoel dichterbij te halen. Er is in 4 groepen gewerkt aan plannen voor energiebesparing, duurzame energieopwekking en klimaatcompensatie. Die vier programmagroepen waren verdeeld over de thema's Bebouwde Omgeving, Verkeer & Vervoer, Industrie & Bedrijvigheid en de Gemeentelijke organisatie. Bij de samenstelling van de programmagroepen is gekozen voor een zo breed mogelijke afspiegeling van het maatschappelijke veld. Dit uitgaande van de aanmeldingen, die resulteerden uit de eerste conferentie.

De in de programmagroepen genoemde ideeën zijn in *bijlage C* gevoegd. Het ideeënboek kan beschouwd worden als de “ideeëngenerator” uit de Haarlemse samenleving.

Naast deze programmagroepen heeft een stuurgroep, onder voorzitterschap van Wethouder Divendal, een routekaart bedacht die uiteindelijk moet leiden tot een klimaatneutrale stad in 2030. Nog niet alle plannen zijn in detail uitgewerkt. Tevens wordt er gezocht naar mogelijkheden voor (mede-)financiering van de vele projecten. De Verkenning Routekaart Haarlem Klimaatneutraal en de samenvattingen per programmagroep zijn als *bijlage B* toegevoegd. Het ideeënboek kan voor kennisgeving worden aangenomen. Hieruit wordt vanaf 2009 jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld. In dit uitvoeringsplan worden de voorstellen geordend in volgorde van prioriteit en effectiviteit en getoetst op (financiële) haalbaarheid. Nieuwe ideeën worden telkens aan het Ideeënboek toegevoegd voor zover deze nog niet concreet zijn.

Eigen organisatie als bewijs

De aangenomen motie spreekt over een klimaatneutrale stad in 2030. Voor de eigen bedrijfsvoering is dat doel gesteld op 2015. De gemeente heeft op meerdere vlakken een voorbeeldrol te vervullen voor de lokale samenleving. Inwoners en bedrijven slaan de gemeente Haarlem aandachtig gade op welke prestaties ze zelf levert. Daarom houden we alle aspecten van de bedrijfsvoering tegen het licht. Van alle gemeentelijke panden en ook de nieuwbouw komt dit jaar de energieprestatie in beeld. Daarbovenop zoeken we naar energiebesparingsmogelijkheden en opties om duurzame energiebronnen te gebruiken. De inkoop van energiezuinige computers is een serieuze optie. Voor het gemeentelijke wagenpark, rioolgemalen en de openbare verlichting in de stad geldt dat we zoeken naar besparingsmogelijkheden. Dit heeft flinke consequenties voor de eigen bedrijfsvoering qua inzet van personeel en het verankeren in de diverse beleidsplannen. Sommige ideeën zijn al in uitvoering. Het doel voor een klimaatneutrale organisatie loopt op veel punten gelijk met de wens om de organisatie duurzaam te maken. Door de eigen bedrijfsvoering klimaatneutraal te maken bewijzen we aan de samenleving dat dit haalbaar is.

4 Het proces

Samenwerking met betrokken partijen

Bij het nadenken over hoe je Haarlem een klimaatneutrale stad kunt maken is vanaf dag één samengewerkt met marktpartijen. Daardoor is meer denkkracht gemobiliseerd, meer draagvlak en committent bereikt om het doel daadwerkelijk na te streven.

Uitwerking.

Er zijn nu 3 externe sporen benoemd: Bedrijvigheid en Industrie, Bebouwde omgeving, Mobiliteit, en één intern spoor (Interne Organisatie). De regiegroep Haarlem Klimaatneutraal die zich heeft ingespannen de plannen voor te bereiden dient als leidraad voor de nieuwe beoogde organisatiestructuur (*voor de samenstelling van de Regiegroep zie bijlage E*). Voor deelname aan de nieuwe organisatiestructuur is een (substantiële) bijdrage aan het nog op te stellen ‘kapstok’-convenant vereist. In het najaar vindt de ondertekening met betrokken partijen van een klimaatconvenant plaats. In dit convenant spreken partijen af welke substantiële bijdrage zij willen leveren. De gemeente en NUON hebben uitgesproken het initiatief tot dit convenant voor te bereiden, andere partijen haken daarna aan. Dit convenant sluit geen andere partijen uit, ook geen andere energieleveranciers die met projecten komen. Er is gekozen voor NUON vanwege de langlopende relatie en de grootte van de energieleverantie op Haarlems grondgebied (80%). Ondertekening van het convenant is vrijwillig maar niet vrijblijvend. Alle partijen kunnen elkaar binnen dit convenant aanvullen en versterken en op die manier slimme en innovatieve oplossingen verzinnen om het doel te bereiken.

Kennis

Uit verschillende instanties komt de wens naar voren voor het opzetten van een kenniscentrum om kennis en ervaring uit te wisselen. Die wens komt vooral van de bedrijven maar ook vanuit de programmagroep Bebouwde Omgeving. De hogeschool InHolland zoekt samen met betrokken partijen naar een opzet voor een dergelijk centrum. InHolland heeft hierover toezeggingen gedaan. Het kenniscentrum kunnen we nauw betrekken bij het klimaatsteunpunt voor Haarlem. Hierin kunnen diverse partijen deelnemen om de service en informatieverlening optimaal te maken.

5 De aanpak

Algemeen

Om de algemene Haarlem Klimaatneutraal doelen breed intern en extern operationeel te maken is een aanzienlijke, langdurige en blijvende inzet vereist. Deze inzet strekt zich daarmee uit over meerdere collegeperioden en is gericht op een continue communicatie van een consistente visie voor de lange termijn, gericht op alle doelgroepen vanuit de Haarlemse samenleving en de eigen organisatie. Ervaringen met de beleidsontwikkeling Duurzame Ontwikkeling Waarderpolder en Duurzaam Bouwen en de ontwikkeling naar een duurzame bedrijfsvoering van de gemeente laten zien dat een enkele impuls niet leidt tot de benodigde gedragsverandering naar een duurzamere huishouding.

De effectiviteit van de boodschap wordt bepaald door de kwaliteit van de boodschap x acceptatie. Het draagvlak (acceptatie) is een resultante van goed relatiebeheer en bezieling/enthousiasme.

Er is een structurele ondersteuning op het proces nodig.

De gemeente heeft aangegeven de regie te willen voeren over deze doelstelling. We gaan de contacten met alle betrokken partners uit de Haarlemse samenleving vasthouden en versterken. Bij beleidsbeslissingen vindt betere verankering en borging plaats van de klimaatneutraal doelstelling.

De motie Haarlem klimaatneutraal heeft al veel voorstellen opgeleverd. Het omvangrijke pakket aan voorstellen schept verwachtingen over de voortrekkers- en regierol van de gemeente. Want daaraan is door alle partijen de behoefte uitgesproken.

Het voorliggende klimaatprogramma stopt daarom niet met het opstellen van een ideeënlijst. Het zal vooral eerst het laaghangende fruit helpen oogsten, nadat overigens al gedurende meerdere jaren voorheen sprake was van een succesvol klimaatbeheer. Nieuwe maatschappelijke impulsen hebben aanleiding gegeven tot veel verder gaande doelstellingen. Nieuwe regelingen zijn al ontstaan en er zullen nieuwe volgen. De omgeving verandert, nieuwe inzichten ontstaan en vragen om nieuwe benaderingen. Een studie van de gemeenten Tilburg, Heerhugowaard en Apeldoorn laat zien dat er grotere inspanningen nodig zijn om te komen tot klimaatneutraliteit dan tot dusver zijn verwoord in het programma Haarlem klimaatneutraal.

De klimaatagenda zal, behalve door de eigen organisatie, vooral door Haarlemse bedrijven en burgers vorm gegeven moeten worden. De inspanningen op dit terrein belonen zichzelf door de samengaannde besparingen. De organisatie van het klimaatdossier zal vooral stimuleren, enthousiastmeren, kennis en inzichten over dragen, ondersteunen, monitoren en evalueren. Immers het succes van klimaatneutraliteit is concreet af te lezen uit verbruikcijfers van energie, de verhouding groen/grijs en de resterende opgave (compensatie).

Voor een goede organisatie van Haarlem Klimaatneutraal is nodig:

1. Het accountbeheer, bestaande uit het systematisch onderhouden van contacten met de doelgroepen en het insteken van nieuwe beleidsinitiatieven, onderzoeken van nieuwe financieringsstromen en het doen / faciliteren van subsidieaanvragen;
2. Regievoering, bestaande uit voorlichting, uitwerking en helpen organiseren van de uitvoering, monitoring, evaluatie.

Versterking is nodig op de volgende terreinen.

Communicatie.

Een goede communicatieve begeleiding en vooral ook stimulering van zowel de eigen organisatie bij het realiseren van de eigen doelstellingen voor 2015 (over 7 jaar), als de externe organisaties is noodzakelijk. Vooral de burgers, wijkraden en scholen worden nog actief benaderd over hun eigen bijdrage. De scholen zijn onderwerp voor de klimaatagenda, ook vanwege de problematiek van binnenluchtkwaliteit die alleen in combinatie met goed energiebeheer goed aangepakt kan worden. Op dit moment is klimaat en gezonde binnenlucht meegenomen in het overleg met de scholen over renovatie en (her-) huisvesting. Een concretere uitwerking van het communicatieplan staat in *bijlage D*.

Bedrijvigheid en Industrie.

Voorals branche organisaties en koplopers zijn bereid energie te stoppen in het inventariseren van de kansen die er liggen op klimaatneutraliteit.

De ervaring leert dat één op één benaderingen nodig zijn om:

- a. Natuurlijke investeringsmomenten bij bedrijven op te sporen en ze dan met een stimuleringspakket te benaderen.
- b. Via intensief relatiebeheer verbindingen te leggen, nieuwe wegen te verkennen en ‘te weten wat er speelt’, om op basis daarvan tijdig in te springen op mogelijkheden.
- c. via bedrijfsbezoeken vanuit VVH besparingsmogelijkheden bij de bedrijven zichtbaar te maken (bezoekfrequentie van grote groep kleine(re) bedrijven is echter laag)
- d. De kans op het verzilveren van positieve initiatieven te vergroten middels goede uitwisseling van informatie tussen de programmamanager, VVH, parkmanagement en het klimaatsteunpunt.

Verduurzaming van bedrijventerreinen staat ook hoog op de agenda van de provincie Noord-Holland in het kader van de Economische Agenda. Duurzame bedrijventerreinen zijn aantrekkelijk voor nieuwe bedrijven om zich te vestigen en daardoor wordt werkgelegenheid gecreëerd en de lokale economie gestimuleerd.

Bebouwde omgeving.

Er is een grote bereidheid bij de corporaties mee te denken en mee te werken naar een grotere duurzaamheid en dan vooral geconcentreerd op beperking van energiegebruik. Dit leidt immers ook snel tot kostenbesparing voor de consument, waarmee een belangrijk deel van de maatregelen kostenneutraal kunnen worden uitgevoerd en zou moeten leiden tot besparingen voor de consument. In “het antwoord aan Haarlem” zijn flinke toezeggingen gedaan. Met de corporaties is overleg geweest of zij € 50.000,= kunnen bijdragen vanuit hun budget in de uitvoering van de plannen door de gemeente. Daarvoor voert de gemeente haar regierol van 0,15 fte uit. Zij staan er niet afwijzend tegen over. We verwachten in het najaar een definitief antwoord. Samen met de gemeente is een groot aantal projecten geïdentificeerd. Vasthouden van het momentum is van groot belang.

Mobiliteit.

Mobiliteit gaat vooral om beïnvloeding van de vervoerswijze, genereren en vergroten van groene(re) energie in transport en verkeer, verbetering van de luchtkwaliteit, vermindering fijn stof en verbetering van leefomgevingkwaliteit. Besparingsmogelijkheden van energiegebruik liggen vooral in het terugdringen van korte ritten met lokaal autoverkeer. De nadruk komt te liggen op het accountbeheer, indien bij OVG weer een volledige fietscoördinator wordt ingesteld. Deze zou meer invloed moeten uitoefenen op inrichting van de bebouwde woonomgeving en openbare ruimte, waarbij niet telkens de auto centraal staat bij de inrichting maar in aflopende volgorde het primaat zou moeten liggen bij: de voetganger, fietser, OV, auto en vrachtvervoer.

Mobiliteit gaat ook over de bereikbaarheid van het bedrijventerrein en de binnenstad maar ook om omliggende gebieden zoals de duinen en het strand. Een slechte bereikbaarheid heeft nadelige gevolgen voor de lokale bedrijven. Een goede bereikbaarheid is een randvoorwaarde voor het goed functioneren van Haarlem en de overige Zuid-Kennemerland gemeenten.

Economische functies zijn afhankelijk van bereikbaarheid. Ook de aantrekkelijkheid als woonstad neemt af bij verminderde bereikbaarheid. Als de bereikbaarheid niet gegarandeerd is, heeft het dus weinig zin in andere functies te investeren. Het stimuleren van openbaar vervoer en de fiets beperkt onnodig autoverkeer, maar ook ten behoeve van het OV zijn investeringen nodig.

Interne organisatie.

Een klimaatneutrale gemeentelijke bedrijfsvoering heeft betrekking op het energieverbruik van alle gebouwen, installaties en openbare verlichting, maar ook op de mobiliteit van werknemers (CO₂ uitstoot vervoersbewegingen). Diensten die door de gemeente zijn verzelfstandigd of uitbesteed vallen hier buiten, zij zullen vanuit de gemeente Haarlem ondersteund worden bij het behalen van energiebesparingsmogelijkheden. Hierbij verplicht de gemeente zich dat door én aan de gemeente geleverde producten, werken en diensten zo maximaal mogelijk de duurzaamheidstoets doorstaan. Een klimaatneutrale bedrijfsvoering ligt wat dat betreft dicht bij een 100% duurzame inkoop. Besparingsmogelijkheden liggen vooral in de terugdringing en verduurzaming van energieverbruik en het optimaliseren van de vervoerswijze van de werknemers en duurzaam inkopen. Voor klimaatprojecten in de eigen organisatie geldt dat hieraan zowel een kostenkant als een opbrengstenkant zit. Deze verhouding is zodanig dan de overtuiging bestaat dat het klimaatneutraal maken van de eigen organisatie kostenneutraal kan worden uitgevoerd. Een klimaatneutrale bedrijfsvoering via verdieping van bestaande sporen, geeft niet alleen aan oplossing voor een mondiaal probleem maar ook een kosteneffectievere gemeentelijke organisatie. De eigen organisatie ondersteunen zal ook veel inspanning en communicatie vergen. Borging in processen en continue begeleiding van de verschillende disciplines zijn eveneens cruciaal. Het korte tijdsbestek tot 2015 en de impact van de voorbeeldfunctie vraagt om intensivering van de personele bezetting.

6 Communicatie en Monitoring

Uitdragen van succes.

Om bewustwording, draagvlakverbreding en gedragsverandering bij de jeugd te creëren betrekken we de scholen bij het project Haarlem Klimaatneutraal. Via de verstrekking van lespakketten, het uitschrijven van prijsvragen, maar ook via het daadwerkelijk treffen van duidelijk zichtbare energiebesparingsmaatregelen aan scholen beogen we een olievlekwerking te realiseren. Bij dit onderdeel is nauwe samenwerking met het gemeentelijk Natuur- en Milieu Educatiecentrum nodig voor nadere vormgeving. De samenwerking vindt niet alleen plaats met het basisonderwijs en de middelbare scholen, maar ook met de hogeschool InHolland.

De hogeschool kent sinds kort een leerstoel gericht op duurzaamheid en klimaat en wil een belangrijke bijdrage leveren aan de informatievoorziening rondom klimaatneutraliteit. Via onder andere de wijkraden zal aandacht worden geschonken aan energiebesparing en duurzame opwekking bij bewoners. In het basis- en middelbaar onderwijs wordt aandacht aan dit onderwerp geschonken via gerichte lespakketten.

Nuttige gereedschappen als een specifieke website waarop besparingsmogelijkheden voor burgers met financiering en uitvoerende bedrijven opgevraagd kunnen worden, zijn in ontwikkeling. Milieucentraal is hier voor Haarlem mee bezig. Er komt een speciale klimaatbijlage in het Haarlems Dagblad voor verspreiding in Haarlem. Hierin staat wat ons doel is en wat er de komende tijd te gebeuren staat en wat er al gebeurd is.

Rond het project Haarlem Klimaatneutraal zijn zowel door de gemeente als door derden veel communicatieactiviteiten in ontwikkeling. Voor een compleet overzicht verwijzen we in dit verband naar het communicatieplan (*Bijlage D*). Alle communicatieactiviteiten leveren op jaarbasis een communicatiekalender. Deze kalender zal onderdeel uitmaken van het jaarlijkse actieplan Haarlem Klimaatneutraal. Voor zover mogelijk sluiten we aan op landelijke en provinciale campagnes en op activiteiten van derden.

De beoogde activiteiten betreffen onder andere het bijhouden van de nog vorm te geven klimaatwebsite met alle activiteiten rondom Haarlem Klimaatneutraal. Verschillende activiteiten vragen om begeleiding, bijvoorbeeld een jaarlijkse prijsvraag voor de meest Klimaatneutrale wijk van Haarlem, het meest energiezuinige bedrijf en een jaarlijkse actiedag. Belangrijk hierbij is dat de aandacht over dit onderwerp niet verslapt. De bevolking van Haarlem moet weten wat er speelt in haar stad. Het is de bedoeling alle jaarlijkse activiteiten in het Haarlem Klimaatneutraal werkprogramma, dat vooralsnog onderdeel zal uitmaken van het milieuwerkprogramma, nader te definiëren.

CO₂monitor

Jaarlijks houden we het energieverbruik, en daarmee de CO₂-uitstoot bij in een monitor om te beoordelen of we nog op koers liggen. Via netbeheerder Continuon zijn energie verbruikgegevens (gas en elektra) geleverd voor 2007. Uit deze gegevens stellen we een referentiepunt vast en aan dit punt worden de behaalde resultaten gerelateerd. De CO₂monitor is via internet beschikbaar zodat iedereen deze kan raadplegen. Voor een volledig beeld qua CO₂-uitstoot is een berekening van het energieverbruik van de doelgroep verkeer en vervoer nodig. Dat maakt de uitstoot van de totale stad compleet. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de basis voor de CO₂-monitor voor de gehele stad. Deze zal voor het eind van dit jaar beschikbaar zijn. Voor de eigen organisatie vindt al geruime tijd monitoring van het gas- en elektriciteitsverbruik plaats. Behaalde CO₂-reducties van de verschillende projecten komen in de monitor terecht. Alle reducties samen geven het resultaat voor de hele stad weer in een bepaald jaar.

Monitoring is een goed planningsinstrument. De monitor moet op eenvoudige wijze weergeven wat de bereikte resultaten zijn en waarin de (nabije) toekomst de (on)mogelijkheden liggen. In de rapportage “Energievisie Haarlem” is op basis van een groot aantal gegevens het energieverbruik in Haarlem voor 3 doelgroepen berekend en op basis daarvan is de CO₂-emissie berekend. Deze was voor de uitgangssituatie 2000 als volgt: 21% woningen, 58% bedrijven en 21% verkeer.

7 Scenario's

Ambitie

De geformuleerde ambitie van de Raad in de motie Haarlem Klimaatneutraal ligt behoorlijk hoog. Daarbij komt dat de betrokken partners uit de Haarlemse samenleving vragen om continuïteit op dit thema. Deze continuïteit is voor hen noodzakelijk om lange termijn investeringen en planningen te maken. Het College heeft met dit in het achterhoofd drie scenario's uitgedacht.

Nadere analyse personele consequenties.

Het vrijmaken van nieuwe middelen is vanuit het Coalitieakkoord moeilijk omdat de klimaatdoelstelling daarin niet is opgenomen. Het coalitieakkoord was al gesloten voor de raad de klimaatmotie van 29 maart 2007 aan nam.

Huidige inzet

Op dit moment is de inzet voor klimaatbeleid en energiebesparing 0,2 fte voor communicatie en 1,5 fte voor regie externe en interne organisatie.

Een nadere omgevings- en risicoanalyse is toegepast om een betere afweging te maken.

1. Allereerst is gezien hoe de inzet in vergelijkbare gemeenten is geregeld, met eveneens hoge klimaatambities:

Gemeente	inwoneraantal	aantal fte	
Groningen	181.000	7	3 fte programma bureau duurzaamheid; 1 projectleider duurzame energie, 1 bedrijventerrein, 1 communicatie, 1 ruimtelijke plannen
Tilburg	201.000	5	4 beleidsontwikkeling en 1 publiekszaken
Apeldoorn	158.000	5	klimaat bureau pm.
Heerhugowaard	50.000	3	

2. Er is gezien welke consequenties verbonden zijn aan 3 verschillende scenario's:

Scenario 1:

Bestaande menskracht als uitgangspunt voor fondsverwerving en voorlopige ondersteuning in projecten door bestaande menskracht (**minimale variant**). **Geen extra bijdrage uit algemene middelen. Totale kosten: € 72.000,- per jaar.**

- Geen invulling voor: Bedrijven en Industrie of Bebouwde omgeving of Mobiliteit. Wisseling deelprojectmanagers onvermijdelijk. Tijdelijk nieuw gewenningsproces.
- In loop van 2008-2009 invulling externe financieringsmogelijkheden en geleidelijke bemensing in 2009. Opnieuw oppakken deelprojectmanagers met kennisachterstand en risico's missen financieringsmogelijkheden en benutten kansen;
- Bepaalde inzet beschikbaar voor benaderen bewoners van Haarlem; geschat rendement van ingezette communicatie: laag tot nihil;
- Inzet klimaatneutraal maken organisatie gemeente te gering voor halen hoge ambities;
- Onvermijdelijk achterstand in ondersteuning op projecten; druk op menskracht en uitval;
- Geloofwaardigheid lokale overheid gereduceerd tot nul;

Consequentie: motie kan niet binnen ambitieniveau gerealiseerd worden; ambities naar beneden bijstellen.

Scenario 2:

Toekenning 2 fte uit algemene middelen (**middenvariant**). Verdeling menskracht over deelprojectmanagers en adviseurs voor 3 externe peilers, communicatie en NME, interne organisatie. **Totale kosten: € 200.000,- per jaar.**

- Consequenties zullen in beeld gebracht worden bij Milieujaarsverslag en -monitor
- Verwacht wordt dat een suboptimale ondersteuning op de 4 sporen kan worden geleverd
- Op het gebied van subsidiestromen en kennismanagement voor de sporen bestaat een reële kans dat slagen gemist zullen worden.

Consequentie: of interne spoor wordt niet gehaald, of externe sporen kunnen onvoldoende ondersteund worden.

Scenario 3:

Toekenning van 4 fte uit algemene middelen (**optimale variant**). (Coördinatietaak blijft bij senior beleidsadviseur.) Maximale inzet op spoor specifieke informatieoverdracht en -implementatie t.b.v. de partners in- en extern.

Totale kosten: € 332.000,- per jaar.

- Resultaten zullen in beeld gebracht worden bij Milieujaarsverslag en monitor;
- Op het gebied van subsidiestromen en kennismanagement voor de sporen worden geen slagen gemist.

Consequentie: verwacht wordt dat een optimale ondersteuning op de 4 sporen kan worden geleverd.

Het College heeft uit de bovenstaande scenario's gekozen voor scenario 2.

8 Financiële paragraaf

De financiële consequenties van de keuze voor scenario 2 zijn:

€ 128.000,= voor 2 extra fte's;

€ 67.000,= voor communicatiemiddelen;

€ 5.000,= voor monitoring.

Totaal: € 200.000,= voor uitvoering plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

De dekking wordt voor € 125.000,= gevonden binnen de materiële budgetten van de afdeling Milieu zelf. In 2009 wordt uit de algemene middelen € 75.000,= bekostigd; Vanaf 2010 wordt dit bedrag bekostigd uit budget nieuw beleid.

Externe financiering.

Door het Rijk is een subsidieregeling vastgesteld, waaruit een deel van de met Haarlem Klimaatneutraal genoemde activiteiten op basis van 50 % medefinanciering voor een periode van 4 jaar plaatsvindt (de zogenaamde SLoK-regeling: maximaal € 349.627,- voor 4 jaar; in- en externe financiering). Voorwaarde is een vastgesteld programma. Haarlem doet daarmee een beroep op de genoemde regeling, evenals andere subsidiestromen zoals "Meer met minder" en de "Unieke Kansen Regeling". Geld uit energiebesparingen kunnen we weer investeren in verdere besparingsmaatregelen. Verder is om innovatieve besparingstechnieken breed ingevoerd te krijgen onderzoek nodig naar de vormgeving van financiële constructies.

Er zijn aantoonbare inverdienmogelijkheden, handige medefinancieringsmogelijkheden en groenfondsen voor brede *duurzame* investeringen beschikbaar, die tot op dit moment zijn geïdentificeerd maar nog niet nader gekwantificeerd. De uitwerking van de regelingen is vertraagd. De Industrie Kring Haarlem (IKH) heeft aangegeven als er een goed en onafhankelijk energiekennispunt zou worden toegevoegd aan het parkmanagement (met medefinanciering door de gemeente) ook via het IKH een bijdrage zou kunnen worden geleverd (= energiecoach Bedrijven en Industrie). Tevens hebben de corporaties aangegeven ondersteuning op de regie mede te willen financieren.

Wanneer worden verplichtingen aangegaan voor werving van menskracht?

Er zal sprake zijn van een gefaseerde aanpak en uitbreiding van accountmanagement met voldoende regie. In eerste instantie zullen medefinancieringen gegenereerd worden ter dekking van nieuw personeel. Verplichtingen worden pas aangegaan op het moment dat voldoende zekerheid over subsidie- en medefinancieringen worden geleverd. Wel kunnen verschuivingen in activiteiten aangebracht worden, maar deze zullen te allen tijde gefinancierd/ gedekt zijn. De consequentie is dat in het projectaanbod in overleg met partners een fasering zal moeten worden aangebracht.

Voor het behalen van de doelstelling in 2030 is het van groot belang dat de partners uit de samenleving hun bijdrage leveren en dat optimaal gebruik wordt gemaakt van subsidiemogelijkheden en externe financiering.

Communicatie(middelen).

De communicatieactiviteiten en –begroting zijn verwoord in het communicatieplan (*bijlage D*). De personele kant is bovenstaand opgenomen. De op jaarbasis terugkerende kosten zijn geschat op € 67.000,-

Monitoring en evaluatie.

Monitoring staat nog in de kinderschoenen. Materiële kosten zitten in het inzetten van en mede ontwikkelen van een goede applicatie om de besparingseffecten en de mate van klimaatneutraliteit feitelijk vast te stellen en te kunnen relateren aan inzet van inspanningen en maatregelen. Diverse applicaties in ontwikkeling. Voor 2008 wordt voorzien in een gratis pilot. Vanaf eind 2008 wordt deze keuze gezien in de dan beschikbare mogelijkheden. Jaarlijks terugkerende beheerkosten worden geschat op € 5.000,-.

9 Planning

Uit het Ideeënboek zullen concrete projecten worden geformuleerd die worden opgenomen in het Milieuwerkprogramma 2009. Het Milieuwerkprogramma wordt elk jaar geactualiseerd en daarmee ook de concrete klimaatprojecten. Het Milieuwerkprogramma voor 2009 zal eind 2008 aan de Raad worden aangeboden. Voor het eind van dit jaar zal tevens een klimaatconvenant worden gesloten met betrokken partijen uit de Haarlemse Samenleving. Binnen enkele maanden zal de aanvraag worden ingediend bij SenterNovem voor de bijdrage uit de SLoK- regeling. De planning is sterk afhankelijk van de verkregen subsidies. Daarnaast is de personele inzet van de gemeente maar ook van de afzonderlijke betrokken partijen van belang. Projecten waarvoor subsidies worden aangevraagd zullen pas starten als deze subsidie verleend is.

Wij stellen de raad voor:

1. De Verkenning Routekaart Haarlem Klimaatneutraal op hoofdlijnen vast te stellen als strategisch document.
2. Akkoord te gaan met de aard en strekking van het plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.
3. Kennis te nemen van het Ideeënboek en daaruit in 2009 een uitvoeringsplan op te stellen. In dit uitvoeringsplan worden de voorstellen geordend in volgorde van prioriteit en effectiviteit en getoetst op (financiële) haalbaarheid.
4. Een ambitieniveau, zoals verwoord in scenario 2, in te zetten voor de uitvoering van het plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal. De dekking wordt voor € 125.000,= gevonden binnen de materiële budgetten van de afdeling Milieu zelf. In 2009 wordt uit de algemene middelen € 75.000,= bekostigd. Vanaf 2010 wordt dit bedrag bekostigd uit budget nieuw beleid.

De secretaris

De burgemeester

Raadsbesluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

1. De Verkenning Routekaart Haarlem Klimaatneutraal op hoofdlijnen vast te stellen als strategisch document.
2. Akkoord te gaan met de aard en strekking van het plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.
3. Kennis te nemen van het Ideeënboek en daaruit in 2009 een uitvoeringsplan op te stellen. In dit uitvoeringsplan worden de voorstellen geordend in volgorde van prioriteit en effectiviteit en getoetst op (financiële) haalbaarheid.
4. Een ambitieniveau, zoals verwoord in scenario 2, in te zetten voor de uitvoering van het plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal. De dekking wordt voor € 125.000,= gevonden binnen de materiële budgetten van de afdeling Milieu zelf. In 2009 wordt uit de algemene middelen € 75.000,= bekostigd. Vanaf 2010 wordt dit bedrag bekostigd uit budget nieuw beleid.

Gedaan in de vergadering van (in te vullen door de griffie)

De griffier

De voorzitter

BIJLAGE B.

Verkenning Routekaart Haarlem Klimaatneutraal 2030

**Stuurgroep Haarlem Klimaatneutraal
Maart 2008**

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Inleiding
2. Context van de beleidsopgave
3. Benaderingswijze
4. Samenwerking
5. Innovatie
6. Draagvlak
7. Financiering
8. Organisatie(structuur)

Literatuur

Voorwoord

Haarlem streeft naar klimaatneutraliteit in 2030. Op 26 oktober 2007 vond over dit onderwerp een werkconferentie plaats. Hierbij waren marktpartijen, maatschappelijke organisaties, inwoners en vertegenwoordigers van de gemeente aanwezig.

De conferentie besloot een Stuurgroep en Programmagroepen in te stellen. De Stuurgroep kreeg opdracht om voor Haarlem Klimaatneutraal een visie en strategie op hoofdlijnen te formuleren; de vier Programmagroepen om kansrijke projecten te identificeren en plannen van aanpak te formuleren voor de speerpunten gebouwde omgeving, verkeer en vervoer, industrie en bedrijvigheid en klimaatneutrale gemeentelijke bedrijfsvoering.

De circa vijftig 'kwartiermakers' uit diverse geledingen die aan deze groepen deelnamen, werden geacht om hun bevindingen binnen honderd dagen te rapporteren. Dit zal gebeuren op 28 maart 2008, als de tweede werkconferentie Haarlem Klimaatneutraal plaatsvindt. De resultaten van deze conferentie zullen worden verwerkt in de eindrapportage, die daarna wordt aangeboden aan de gemeenteraad en andere organisaties die een rol spelen in het streven naar klimaatneutraal Haarlem.

Haarlem; maart 2008

Maarten Divendal	- wethouder en voorzitter Stuurgroep
Dick Freling	- Kamer van Koophandel Amsterdam
Wiegert Mulder	- plv. voorzitter Rabobank Haarlem en Omstreken
Hans Nillesen	- Nuon Network Services
Grischa Lowinsky	- Elan Wonen, lid namens de Haarlemse woningcorporaties
Heleen Koopal	- ministerie van Economische Zaken
Theo Elfrink	- SenterNovem
René de Brouwer	- Evanston Consulting
Martin Smit	- ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu
Herman Verhagen	- Maurits Groen Milieu & Communicatie

Routekaart Haarlem Klimaatneutraal 2030

1. Inleiding

In een klimaatneutrale stad leidt het energieverbruik binnen de gemeentegrenzen per saldo¹ niet tot uitstoot van CO₂ of andere broeikasgassen.²

Streven naar een klimaatneutraal Haarlem formuleert enerzijds een forse beleidsopgave met verstrekkende consequenties voor de gemeente, bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners. Anderzijds biedt het ook groeikansen aan innovatieve bedrijven die klimaat-(neutrale) producten en -diensten aanbieden en kansen om (toekomst)waarde te creëren voor bewoners. Waarde die zich vertaalt in klimaatbestendigheid, comfort en leefgenot en die daarmee veel verder reikt dan milieukwaliteit alléén.

Dit rapport beoogt om de inhoud, de omvang en de strategische keuzevraagstukken van de beleidsopgave 'Haarlem Klimaatneutraal' op hoofdlijnen inzichtelijk te maken. De rode draad is dat een nieuw type samenwerking is vereist tussen publieke, private en maatschappelijke partijen in de stad. Alleen zo kunnen de innovaties plaatsvinden en het draagvlak ontstaan, die nodig zijn.

2. Context van de beleidsopgave

De concentratie CO₂ in de atmosfeer is de laatste honderdvijftig jaar exponentieel gestegen. Hierdoor warmt de aarde op. Dit heeft gevolgen voor menselijke en natuurlijke systemen en beïnvloedt de socio-economische ontwikkeling. Deze effecten treden thans sneller op dan aanvankelijk gedacht. Hierdoor ontstaat meer urgentiebesef en raken (inter)nationale beleids- en marktontwikkelingen en consumentenvoorkeuren in een stroomversnelling.

- **Klimaatbeleid:**

Klimaatbeleid kent twee sporen: het tegengaan van klimaatverandering (mitigatie) en het aanpassen aan de gevolgen ervan, c.q. het garanderen van een klimaatbestendige leefomgeving (adaptatie).³ Klimaatbeleid is sterk in beweging. Doelstellingen worden aangescherpt:

De rijksoverheid streeft naar het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 30% ten opzichte van 1990, naar een jaarlijkse energiebesparing van 2% en naar verhoging van het aandeel duurzame energie tot 20% in 2020.

Op lokaal niveau herijken gemeenten het klimaatbeleid. Een aantal gemeenten⁴ streeft naar klimaatneutraliteit.

¹ De toevoeging 'per saldo' biedt de mogelijkheid om een deel van de CO₂ uitstoot -binnen of buiten de gemeentegrenzen- te compenseren, bijvoorbeeld door investeringen in het aanplanten van bomen.

² Het begrip 'klimaatneutraal' omvat alle broeikasgassen; het begrip CO₂-neutraal heeft betrekking op CO₂. Het meest zuiver is om in Haarlem te spreken over een streven om CO₂-neutraal te worden. Echter: het begrip 'klimaatneutraal' is meer ingeburgerd en communiceert beter.

³ In opdracht van SenterNovem is in Haarlem door BuildDesk Nederland BV een zogenaamde adaptatiescan uitgevoerd. Deze scan geeft een opsomming van de te verwachten effecten van klimaatverandering op de gemeente Haarlem en kan de basis vormen voor verdere beleidsvorming. Zie: BuildDesk Nederland BV; Adaptatiescan Haarlem (conceptrapport). Delft; november 2007.

⁴ O.a. Den Haag, Texel, Apeldoorn, Heerhugowaard, Groningen, Tilburg en Enschede streven naar klimaatneutraliteit. Amsterdam heeft de ambitie om in 2025 de CO₂ uitstoot met 40% te verlagen ten opzichte van 1990. Rotterdam legt de lat op 50% reductie van CO₂ in 2025.

Het 'Klimaatakkoord Gemeenten en Rijk 2007-2011' is de verbindingsas tussen nationaal en lokaal overheidsbeleid en heeft als rode draad: versnellen van het innovatieproces ... door koplopergemeenten te stimuleren en ondersteunen ... die vervolgens eerste volgers en peloton meezuigen... op de zes themagebieden⁵ ... en het overkoepelende thema 'klimaatneutrale gemeente'.

- **Marktontwikkeling:**

Klimaatverandering en -beleid bieden bedrijven nieuwe markt- en innovatiekansen. Zo stegen investeringen in *clean energy* in 2007 wereldwijd met 35% tot een totaalbedrag van 117 miljard dollar.⁶

De koplopers in het bedrijfsleven zien het realiseren van een klimaatneutrale bedrijfsvoering als mogelijkheid om waarde te creëren en concurrentievoordeel te behalen. NIKE wil in 2012 volledig klimaatneutraal zijn, elektronicaketen BCC in 2011, Marks & Spencer in 2012.

Een toenemend aantal bedrijven biedt klimaatproducten en -diensten aan zoals de klimaathypotheek⁷ van Rabobank. Dit laat zien hoe klimaatoverwegingen binnendringen in het innovatieproces. Bedrijven bieden tegenwoordig klimaatneutraal ijs, klimaatneutrale kleding of vloerbedekking, klimaatneutrale evenementen of klimaatneutraal bier aan. Binnenkort wordt in Nederland de eerste klimaatneutrale garage geopend.

- **Maatschappelijke ontwikkeling:**

Ruim 80% van de Nederlanders maakt zich zorgen over klimaatverandering en ziet het tegengaan daarvan ook als verantwoordelijkheid van burgers zelf. Vaak weten mensen echter niet goed welke maatregelen men zelf kan treffen. Met de actiebereidheid is het goed gesteld, met het daadwerkelijk ondernemen van actie minder. Dit komt volgens onderzoek van de HIER-campagne o.a. door gebrek aan kennis.⁸

Volgens *trendwatchers* zal status in de toekomst minder afhangen van de grootte van een woning en meer van de energiezuinigheid ervan. Energiezuinigheid vertaalt zich ook in lagere woonlasten en hogere marktwaarde van gebouwen. Het energielabel voor gebouwen dat in Nederland vanaf 1 januari 2008 is ingevoerd, stimuleert deze ontwikkeling.

- **Haarlem in (inter)nationale context**

Het verwezenlijken van Haarlem Klimaatneutraal is geen autonoom lokaal proces. Het zwaartepunt van klimaatbeleid ligt op (inter)nationaal niveau en heeft sterke invloed op de marges en mogelijkheden van lokaal Haarlems beleid. Het streven naar een klimaatneutraal Haarlem wordt dus positief of negatief beïnvloedt door ontwikkelingen buiten de gemeente waar Haarlem zelf geen of nauwelijks directe invloed op heeft.

Lokale marktpartijen die opereren in (inter)nationale markten zullen geen nadeel mogen ondervinden van het Haarlems streven naar klimaatneutraliteit. Daarentegen zullen de koplopers onder de lokale marktpartijen er wél voordeel van moeten ondervinden. De strategie richt zich met andere woorden op het ondersteunen en stimuleren van, c.q. het bieden van marktkansen aan koplopers en niet op het 'opjagen' van de achterblijvers door maatregelen die niet marktconform zijn.

Een dergelijke lokale strategie is overigens een afspiegeling van de strategie die de landelijke overheid momenteel hanteert: het Klimaatakkoord tussen rijksoverheid en gemeenten dat november 2007 is ondertekend, heeft 'klimaatneutrale gemeenten' als overkoepelend thema en richt zich op het versnellen van het innovatieproces bij koplopers.

⁵ Deze themagebieden zijn: duurzaam inkopen gemeentelijke organisatie (met energiezuinige verlichting als subthema); duurzame energieproductie (met windenergie als subthema); schone en zuinige mobiliteit; gebouwde omgeving; duurzame (agrarische) bedrijven; klimaatbestendige leefomgeving.

⁶ Reuters; 'Clean energy investment up one third in 07-report.' 2 januari 2008.

⁷ De klimaathypotheek is een voordelige financieringsvorm voor duurzame investering in nieuw- of verbouw van de eigen woning. Door de lagere rente over het betreffende deel van de lening bespaart de klant energie- en financieringslasten.

⁸ 'Energiebesparing in top-3 goede voornemens 2008.' Bericht op www.hier.nu. 2 januari 2008.

Achterliggende gedachte is dat deze koplopers door hun voorbeeldwerking andere bedrijven zullen stimuleren om te volgen.

3. Benaderingswijze

• Randvoorwaarden

De omvang van de beleidsopgave wordt bepaald door de bestemming ('een klimaatneutrale stad') en het vertrekpunt. Dit laatste is niet precies bekend: in 2004 is de CO₂ emissie in Haarlem voor het laatst geïnventariseerd op basis van cijfers uit 2000. De lokale uitstoot werd destijds becijferd op 1.540 kiloton⁹ CO₂ per jaar.¹⁰ Een preciezer beeld is nodig om beleid strategisch te kunnen aansturen en kent twee randvoorwaarden:

- Er is een (nieuwe) nulmeting vereist, om de huidige lokale CO₂ uitstoot en de verdeling daarvan over verschillende sectoren in kaart te brengen. Op basis daarvan kunnen strategische prioriteiten nauwkeuriger worden benoemd.
- Ook monitoring is een essentieel onderdeel van een planning naar 2030 toe en een instrument om het urgentiebesef hoog te houden, tussentijds te ijken en de noodzaak vast te stellen om bij te sturen. Het opstellen van een uniforme methodiek voor monitoring (en voor een nulmeting) is overigens in feite een taak van de rijksoverheid.

• Strategieën

Om klimaatneutraliteit te bereiken, is de inzet vereist van drie strategieën: energiebesparing; vervanging van fossiele door duurzame energie; en compensatie. Deze volgorde is niet willekeurig, maar geeft een rangorde aan in termen van kosteneffectiviteit en CO₂-reductie-effect. Dit betekent dat compensatie pas de voorkeur krijgt als de mogelijkheden van energiebesparing en toepassing van duurzame energie zijn uitgeput of nog niet beschikbaar zijn (bijvoorbeeld vliegverkeer).¹¹

Elk van deze strategieën bestaat uit een breed palet van mogelijke maatregelen. Welke maatregelen waar, wanneer, hoe en door wie inzetbaar zijn, is een kwestie van maatwerk en kan daarom niet in zijn algemeenheid worden vastgesteld. Om die reden onderscheiden we speerpunten.

Elk speerpunt kent bovendien zijn eigen benadering en dynamiek en vereist inschakeling van andere *stakeholders*. Bij het klimaatneutraal maken van de gemeentelijke bedrijfsvoering of de openbare verlichting heeft de gemeente Haarlem bijvoorbeeld een bepalende en dominante positie; in de verkeer- en vervoersector is het beleid van landelijk opererende bedrijven als NS en Connexxion of het gedrag van burgers van doorslaggevend belang. Het lokaal beïnvloedingspotentieel en de groep relevante *stakeholders* zijn dus per onderwerp verschillend.

• Speerpunten

De Haarlemse speerpunten zijn:

- gebouwde omgeving: de bijdrage van de gebouwde omgeving aan de CO₂ uitstoot wordt landelijk geschat op 30 tot 40%. (De cijfers voor Haarlem uit 2004 schatten de bijdrage van woningen op 21%. Andere gebouwen dan woningen zijn hierin echter niet meegeteld.)
- verkeer en vervoer: de mobiliteitssector is verantwoordelijk voor circa 20% van de nationale uitstoot van broeikasgassen. Bij ongewijzigd beleid zal het relatieve aandeel komende jaren toenemen (naar 50% in 2050).

⁹ 1 kiloton is 1.000 ton; 1 ton is 1.000 kg.

¹⁰ F.Spruit en S.Willemsen; 'Energievisie Haarlem – scenarioanalyse met Markal – eindrapport. (December 2004).

¹¹ Sommige gemeenten zijn streng in de leer. Zij hanteren de eis dat alleen maatregelen op het terrein van energiebesparing, duurzame energie en compensatie uitsluitend die plaatsvinden *binnen* de gemeentegrenzen, mogen meetellen in de lokale 'klimaatneutraliteit-boekhouding'. De aanschaf van elders opgewekte groene stroom of compensatie van lokale CO₂ uitstoot door investeringen in energie- of boomaanplantprojecten elders in de wereld, tellen dan niet mee. Wij delen zo'n strakke interpretatie niet en bepleiten een soepeler houding.

- industrie en bedrijvigheid: de industrie- en (als onderdeel daarvan) energiesector nemen het leeuwendeel van de CO₂ uitstoot voor hun rekening. In Haarlem is deze bijdrage in 2004 geschat op 57%.
- een apart speerpunt is het klimaatneutraal maken van de bedrijfsvoering van de gemeentelijke organisatie. Dit is o.a. van belang vanwege de voorbeeldwerking naar burgers en bedrijven.

Per speerpunt kan een uitvoeringsprogramma worden opgesteld dat vooral betrekking heeft op de korte termijn en ambities, vrijwillige prestatieafspraken en projectvoorstellen beschrijft. Een goede terugkoppeling naar -de voor het betreffende speerpunt belangrijke- organisaties is essentieel om vast te stellen of er binnen die organisaties draagvlak bestaat. Daarbij moet duidelijk zijn of worden wie voor welke stappen verantwoordelijk is, wie voor welke projecten als 'trekker' optreedt, hoe eventueel de financiering wordt geregeld, wie waar subsidie aanvraagt, etc.

4. Samenwerking

Om tijdig en flexibel op veranderende (inter)nationale en lokale omstandigheden te kunnen inspelen, is veerkracht nodig. Veerkracht ontstaat door het combineren van inzichten en belangen en dus door samenwerking. Door samenwerking ontstaat een versnelling van snelheid, zoals een estafetteploeg die vierhonderd meter hardloopt, eerder bij de finish aankomt dan één hardloper die diezelfde afstand rent!

Samenwerking is een 'harde' eis. Klimaatneutraal Haarlem vraagt om een stevige investering in het opbouwen van samenwerkingsrelaties tussen gemeente, marktpartijen, instellingen en burgers. De kracht van het proces dient daarbij te liggen in het creëren van een 'wij-gevoel'.

Dit lukt niet door een strak hiërarchisch *top-down* proces en vraagt, integendeel, om platte en open netwerkstructuren waarin de deelnemende organisaties gelijk optrekken, continuïteit bieden en regie voeren. Regie voeren, is niet 'zeggen hoe het moet'. Het is wel: zorgen dat ieders uiteenlopende kwaliteiten optimaal en in samenhang worden ingezet. Dat levert uiteindelijk een krachtiger sturing op en een beter resultaat.

De totstandkoming van dergelijke hechte samenwerkingsverbanden vraagt zowel iets van de gemeente als van maatschappelijke en marktpartners. De gemeente dient de verantwoordelijkheid voor de beleidsagenda expliciet met andere *stakeholders* te delen en deze niet louter als consument, maar als co-producent van beleid te zien. Omgekeerd mag de gemeente dan van marktpartijen en maatschappelijke organisaties vragen om die verantwoordelijkheid als co-producent ook te nemen binnen gezamenlijk overeengekomen kaders.

5. Innovatie

Haarlem Klimaatneutraal formuleert een stevige veranderambitie en daarin is innovatie een essentieel bestanddeel. Hierbij gaat het om 'harde' technologische, maar vooral ook om 'zachte' financieel-economische, politiek-bestuurlijke en organisatorisch-institutionele vormen van innovatie. Lokale innovatieprocessen m.b.t. klimaat(neutraliteit) zijn nodig om een sprong te kunnen maken:

- In eerste instantie is het belangrijk om in het streven naar klimaatneutraal Haarlem 'meters te maken' door de bestaande mogelijkheden optimaal te benutten en 'meters voor te bereiden' door versneld te werken aan maatregelen die zich nu nog in de aanloopfase bevinden. Op die manier komt het vliegwiel op gang. Het is echter de kunst om niet tevreden te zijn met wat relatief gemakkelijk is en snel kan, maar ook aandacht te besteden aan wat moeilijk is, meer tijd kost, maar tegelijkertijd nodig is om uiteindelijk klimaatneutraal te worden. Voorwaarde is wel dat de ingrepen voldoende rendement opleveren.
- In tweede instantie zullen daarom slimme en niet-conventionele oplossingen ontwikkeld moeten worden om het vliegwieleffect te versterken en versnelling van snelheid -van meters naar kilometers!- te realiseren. Kilometers maken lukt niet door bestaande oplossingen te verbeteren en maatregelen te stapelen; wel door het creëren van nieuwe oplossingen.

Op nationaal niveau is in Nederland inmiddels veel ervaring opgedaan met de inrichting van zgn. energietransitieprocessen, waar ook Haarlem gebruik van kan maken.

Een belangrijke les is bijvoorbeeld dat het cruciaal is om met name koplopers te stimuleren en liefst in nieuwe sectoroverschrijdende combinaties (overheid, marktspelers, kennis- en financiële instellingen, maatschappelijke organisaties) bij elkaar te brengen. Juist uit diversiteit van inzichten ontstaan doorbraken en worden knelpunten oplosbaar.

Een andere landelijke les is dat innovatieprocessen het best rond concrete ambities en projecten -zoals bijvoorbeeld de bouw van een klimaatneutrale wijk- georganiseerd kunnen worden. Ook het uitwisselen van ervaringen, ideeën en *best practices* tussen verschillende koplopergemeenten kan nuttig zijn. Zo kan Haarlem bijvoorbeeld gebruik maken van ervaringen in andere steden met innovatieve financieringsconstructies zoals het oprichten van een revolverend fonds (zie hoofdstuk 7).

6. Draagvlak

Draagvlak voor Haarlem Klimaatneutraal is geen gegeven, maar moet actief verworven worden. Het doel op langere termijn daarbij is om klimaatneutraliteit te verankeren in het DNA van de lokale samenleving, zodat het wordt gezien als “de manier waarop we hier dingen doen.” Dit vraagt o.a. om een consistente communicatie(strategie), de inzet van communicatiemiddelen naar verschillende lokale geledingen en het communiceren van successen. Daarbij is de volgende kernboodschap geformuleerd: “een klimaatneutrale stad in 2030 is een ambitieus plan. Om die ambitie waar te maken en de stad en de inwoners een aantrekkelijke, gezonde toekomst te geven, is samenwerking en medewerking vereist van alle partijen die in Haarlem verantwoordelijk zijn voor CO₂ uitstoot.

Als initiatiefnemer van Haarlem Klimaatneutraal kan met name de gemeente in deze beginfase draagvlak bevorderen door marktpartijen, woningcorporaties, maatschappelijke organisaties en inwoners het signaal af te geven dat klimaatneutraliteit geen modegril is, maar een structurele keuze die sturend is voor zowel de korte als de middellange termijn. Met name marktpartijen hebben behoefte aan continuïteit en zekerheid, zodat ze weten waar ze aan toe zijn. In dat kader is het ook belangrijk om de langere termijn ambitie van een klimaatneutrale stad op te knippen in een reeks van kleine stappen die in 2008, 2010, 2012 etc. plaatsvinden. Door daarover vroegtijdig onderlinge afspraken te maken en de oplossingskracht voor klimaatneutraliteit maximaal bij lokale marktpartijen neer te leggen, ontstaan vertrouwen en draagvlak.

Een speciaal aandachtspunt is het draagvlak binnen de gemeentelijke organisatie zelf. Lokaal klimaatbeleid raakt aan talloze beleidsterreinen. Daarom moet voorkomen worden dat het onderwerp klimaat binnen de gemeentelijke organisatie wordt ‘weggezet’ op de milieu-afdeling. De verankering en strategische aansturing dienen plaats te vinden op het niveau van de ambtelijke directie. Dit veronderstelt een actief draagvlak op dat niveau en binnen de hele organisatie.

Een belangrijke lakmoesproef in dit verband is het realiseren van de doelstelling van een volledig klimaatneutrale gemeentelijke bedrijfsvoering in 2015.¹² Door het goede voorbeeld te geven, vergroot de gemeente haar geloofwaardigheid als initiator van de klimaatneutrale stad.

7. Financiering

Geld is een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde om Haarlem Klimaatneutraal te realiseren. Overigens komen vanuit de rijksoverheid aanzienlijke additionele geldmiddelen beschikbaar voor lokaal klimaatbeleid. Het ‘aftappen’ van deze middelen -die veelal in de vorm van subsidieregelingen beschikbaar komen- is een manier om met beperkte lokale middelen elders extra middelen te genereren.

¹² Een klimaatneutrale gemeentelijke bedrijfsvoering heeft betrekking op:

- het energieverbruik van alle gebouwen, installaties en openbare verlichting;
- de mobiliteit van werknemers (CO₂ uitstoot vervoersbewegingen);
- het energieverbruik van diensten die door de gemeente zijn uitbesteed of verzelfstandigd, c.q. de mobiliteit van de aan deze diensten verbonden werknemers;
- alle door én aan de gemeente geleverde producten, werken en diensten.

De financiering van maatregelen onderstreept krachtig het belang en de noodzaak van samenwerking. Immers, de gemeente zelf zal voor meer dan 95% *niet* de primaire investeerder zijn.¹³ De bijdrage van marktpartijen is essentieel. **In Haarlem hebben diverse marktpartijen op dit punt inmiddels een verantwoordelijkheid genomen, c.q. aanbod geformuleerd:**

- De drie Haarlemse woningcorporaties gaan komende jaren tientallen miljoenen euro's (!) investeren in het energiezuiniger maken van bestaande woningen.
- NUON¹⁴ wil "een strategische alliantie aangaan met de gemeente Haarlem, op het gebied van duurzaamheid op weg naar een klimaatneutraal Haarlem in 2030," zoals zij dat eerder in Amsterdam, Arnhem, Leiden en Rotterdam deed. In dat kader kunnen bijvoorbeeld bij duizenden huishoudens in de gemeente energiescans uitgevoerd worden.
- De Rabobank Haarlem en Omstreken oriënteert zich op "het ontwikkelen of inzetten van producten die een positieve bijdrage leveren aan de beperking van (...) CO₂ uitstoot (...)" en heeft sinds 1 januari 2008 ook een Lokaal Duurzaamheidsfonds opgericht. Dit fonds kan ook initiatieven in het kader van Haarlem Klimaatneutraal ondersteunen, zoals expertmeetings, onderzoek of concrete projecten.¹⁵

De financiering van maatregelen vraagt daarnaast om innovatieve financieringsconstructies zoals:

- Revolverend fonds

Een revolverend fonds is een fonds dat leningen verstrekt die in de loop der jaren, met rente, worden terugbetaald. De terugbetalingen maken steeds nieuwe leningen mogelijk. Het fonds kan bijvoorbeeld risicodragend deelnemen in (alle) investeringen m.b.t. energiebesparing en toepassing van duurzame energie in Haarlem. De uitvoeringsmodaliteiten van een dergelijk fonds dienen nader onderzocht te worden, o.a. door kennis te nemen van ervaringen die in andere gemeenten reeds zijn of worden opgedaan.

De Europese Commissie bespreekt momenteel voorstellen die de regels voor overheidsteun op milieugebied versoepelen en lokaal de mogelijkheden kunnen verruimen voor het inrichten van een revolverend fonds, c.q. het verstrekken van goedkope leningen en andere garantstellingen door overheden.

- Uitbesteden:

Steeds meer marktpartijen bieden energie(besparing)diensten (vrijwel) budgetneutraal aan en nemen bijvoorbeeld het management en beheer van het energiegebruik van gebouwen (scholen, ziekenhuizen, zorginstellingen) in handen. De klant betaalt dan voor besparingsmaatregelen een bedrag dat gelijk of kleiner is dan het verschil tussen de oude en de lagere nieuwe energierekening en dit net zo lang tot de investering in besparingen is afgelost.

8. Organisatie(structuur)

Lokaal Haarlems klimaatbeleid vereist de inzet van en samenspel tussen publieke en private organisaties en burgers, die als radertjes op elkaar inwerken en elkaar versterken. Dit is een voorwaarde om draagvlak te ontwikkelen. Het 'uitvinden' van de inhoud is eenvoudiger als de context van de samenwerking goed is geregeld: klimaatbeleid is 70% proces en 30% inhoud.

De Stuurgroep is van mening dat een en ander verankerd dient te worden in een publiekprivate organisatiestructuur op permanente basis. Zo'n structuur is ook beter bestendig tegen veranderende maatschappelijke en politieke omstandigheden zoals een nieuw samengestelde gemeenteraad of College van B&W met mogelijk andere prioriteiten. Naar ons idee kan deze structuur de volgende opzet hebben:

¹³ Dit is althans vastgesteld in een studie die betrekking had op klimaatneutraliteit in Apeldoorn, Heerhugowaard en Tilburg. Zie het rapport 'CO₂ neutrale steden' van SenterNovem/Builldesk.

¹⁴ Energiebedrijf NUON levert circa 80% van de stroom in Haarlem.

¹⁵ Informatie ontleend aan notitie 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en de Rabobank' d.d. 10 maart 2008.

- een Stuurgroep die (bijvoorbeeld door een jaarlijks klimaatprogramma) de hoofdlijnen van Haarlem Klimaatneutraal vaststelt en bewaakt en tevens naar buiten toe een rol vervult in de communicatie en het creëren van draagvlak. In de Stuurgroep dienen met name ook de koploperbedrijven en -organisaties te zijn vertegenwoordigd, evenals de organisaties die de grootste investeringen (moeten) doen. Samenstelling en taakstelling van de Stuurgroep dienen flexibel te zijn.
- vier Programmagroepen die elk zijn gerelateerd aan één speerpunt en met als taken:
 - de Stuurgroep adviseren;
 - de visie, strategie en uitvoeringsprogramma's van het betreffende speerpunt formuleren, bewaken en monitoren;
 - inclusief de afspraken, verantwoordelijkheden en taken die belanghebbenden daarbij onderling zijn overeengekomen (zoals bijvoorbeeld in de vorm van prestatie-afspraken);
 - deelnemers aan de programmagroepen zijn bij voorkeur direct betrokken bij concrete uitvoeringsprojecten.
- een slagvaardig en compact Projectbureau dat fungeert als uitvoerend bureau van Haarlem Klimaatneutraal.

Literatuur

- Klimaatakkoord gemeenten en rijk 2007-2011 - Samen werken aan een klimaatbestendig en duurzaam Nederland. (12 november 2007)
- Enschede Klimaatneutraal in 2020. *Maurits Groen Milieu & Communicatie* (november 2007).
- CO₂-neutrale streken – Apeldoorn, Heerhugowaard, Tilburg. *Builddesk Nederland BV* (16 november 2007).
- *Rotterdam Climate Initiative* – Actieprogramma en doelen 2007 – 2010. (7 september 2007).
- Bouwstenen voor CO₂-reductieprogramma Amsterdam – naar 40% CO₂-uitstootreductie in 2025.
- *CE Delft* (december 2007).
- Duurzaamheid – economische kans voor de metropoolregio Amsterdam. *Innovaders en DHV* (februari 2008).

BIJLAGE C.

I D E E Ë N B O E K

H A A R L E M

K L I M A A T N E U T R A A L

2 0 3 0

VERSIE 29 AUGUSTUS 2008.

Samenvatting uitkomsten programmagroepen Haarlem Klimaatneutraal.

Programmagroep Bebouwde Omgeving.

Deze programmagroep bestond uit de woningbouwcorporaties Elan, Pré en Ymere, ASN bank, ontwikkelaar Fortress, Hogeschool InHolland, Bouwend Nederland, Milieucentraal, bewoners en medewerkers van de gemeente. Alle vertegenwoordigers zagen de noodzaak voor klimaatneutraliteit van hun stad. De uitdaging is om in 2030 de woningvoorraad en de utiliteitsbouw 80 tot 90 % zuiniger te maken dan nu het geval is. Daartoe heeft de programmagroep maar liefst 35 ideeën bedacht om dit proces in gang te zetten. De focus is op de bestaande woningvoorraad.

De programmagroep stelt een strategie voor hoe deze ambitie gerealiseerd kan worden, namelijk door:

- Intensivering en uitvoer van bestaand beleid duurzaam bouwen en energie;
- Versterking van de samenwerking op het gebied van duurzame renovatie;
- Het gemeenschappelijk opstellen van voorbeeld ideeën;
- Opstellen en evalueren van uitvoeringsprogramma's met doelen en ideeën.

De bebouwde omgeving is verantwoordelijk voor 21% van de totale CO₂-uitstoot van de stad Haarlem.

De woningbouwcorporaties hebben al de eerste zet gedaan door in 2007 Haarlem een aanbod te doen om 65 miljoen Euro extra te investeren in de energiebesparing van hun bestaande woningbezit. Zij willen hiermee het gasverbruik laten dalen met 20%. Met de gemeente hebben zij een voorstel gedaan voor een uitvoeringsprogramma duurzame renovatie. Dit jaar starten er dan ook drie pilots duurzame renovatie met extra aandacht voor energie, binnenmilieu en veiligheid.

Milieucentraal gaat een project trekken gericht om 100 particuliere woningeigenaren te adviseren hun woningen 30% zuiniger te maken. Doel is verbetering van de energierekening, het comfort en gezondheid voor de eigenaren. Milieucentraal gaat samen met ASN bank een pilot doen of dakopbouw op bestaande eengezinshuizen in Haarlem zo energiezuinig mogelijk kan.

Fortress zegt toe dat duurzaamheid en energiezuinig vast onderdeel van haar projecten wordt. Bovendien wil zij met beleggers afspraken maken om bestaande kantoren duurzaam op te knappen naar de actuele wensen van huurders.

Bouwend Nederland gaat met Milieucentraal een aantal pilots doen om energie-installaties in bijvoorbeeld gemeentelijke gebouwen optimaal af stellen.

Hogeschool InHolland zegt toe om de meeste ideeën inhoudelijk te begeleiden en vorm te geven.

De gemeente gaat een ontwerp maken voor een klimaatneutrale wijk in Schalkwijk met passieve woningen, woningen die bijna geen energie meer nodig hebben. Daarnaast gaat zij haar beleid "duurzame stedenbouw en woningbouw" intensiveren en in concrete projecten verwerken. Verder zal zij consumenten stimuleren groene elektriciteit en spaarlampen te gebruiken. Ook zal zij zich hard maken om 100.000 zonnepanelen op de daken in Haarlem te krijgen. Daarnaast zal zij de klimaatkaart Haarlem actualiseren met de energiezuinigheid van de woningen en wijken. Op basis hiervan maakt zij een renovatie strategie. Bovendien spant de gemeente zich in om nieuwe en bestaande scholen schoner, gezonder en energiezuiniger te maken en de partijen te helpen subsidies binnen te krijgen voor bijvoorbeeld zonnecellen op het dak.

Verder heeft de programmagroep een aantal randvoorwaarden geformuleerd voor het succesvol worden van Haarlem Klimaat neutraal zoals:

- Intensiveren van de samenwerking in de vorm van kennisuitwisseling op het gebied van subsidies, regelingen, voorbeeldprojecten e.d.;
- Aantrekkelijk maken van investeringsklimaat van bedrijven en instellingen die veel investeren in duurzaam bouwen.

Partijen hebben toegezegd om na de tweede conferentie als klankbord "Haarlem klimaat neutraal" te fungeren. Zij spannen zich in om de ideeën vorm te geven. Zij hebben behoefte aan een Klimaatsteunpunt dat projecten coördineert en de ambities van Haarlem Klimaatneutraal toetst en waar nodig bijstelt.

Programmagroep Verkeer & Vervoer.

De programmagroep is samengesteld door vertegenwoordigers van Connexxion, TNT Post, Stadsbak; (Samenwerkingsverband met Ecosol, stichting i.o.), RWE Energy, Initiatiefgroep Duurzaam Haarlem, Evanston consulting, een ex-medewerker van SHELL en medewerkers van de gemeente.

Verkeer & vervoer is in Haarlem verantwoordelijk voor 21% van de totale CO₂-uitstoot van de hele stad.

In 2030 heeft Haarlem klimaatneutrale mobiliteit door 3 ingrijpende veranderingen:

- verregaande omschakeling naar openbaar vervoer én fiets; mobiliteitstransitie;
- toepassing van efficiënte aandrijvingconcepten in voertuigen zoals hybriden en (later) brandstofcellen;
- gebruik van duurzame opgewekte energie en biobrandstoffen; energietransitie.

Reizen met openbaar vervoer en fiets moet vooral de korte ritten (korter dan 7,5 km) met de auto terugdringen.

Door schonere lucht, minder verkeerslawaaï en verbeterde verkeersveiligheid krijgt Haarlem een leefklimaat dat gezonder en veiliger is. De bereikbaarheid van de stad neemt toe door verdere afstemming tussen vervoersmodaliteiten (lopen, fiets, openbaar vervoer, auto).

De routekaart naar een klimaatneutrale mobiliteit in 2030 omvat maatregelen die mensen verleiden binnen de grenzen van de stad te lopen, de fiets te pakken en schoon, comfortabel, frequent en hoogwaardig openbaar vervoer te nemen. Ze laten de auto vaker staan of hebben een deelauto abonnement. Hun auto is steeds zuiniger met brandstof waardoor de CO₂-emissie per gereden kilometer afneemt. Het autogebruik binnen de grenzen van de stad moet zoveel mogelijk beperkt blijven tot de ritten die economisch noodzakelijk zijn.

Via vier transitiepaden brengen we klimaatneutrale mobiliteit dichterbij:

1. Ruimtelijke inrichting die minder autokilometers nodig maakt én lopen, fiets en openbaar vervoer gemakkelijker maakt;
2. Een stimulans op omschakeling naar CO₂-arme voertuigen en het gebruik van duurzaam opgewekte energie en biobrandstoffen;
3. Werken aan comfortabele fietspaden en stallingplaatsen in de stad, in combinatie met de introductie van innovatieve fietsconcepten;
4. Samen verder werken aan schoon, comfortabel, frequent en hoogwaardig openbaar vervoer.

De gemeente Haarlem zet haar doel kracht bij door bij alle ruimtelijke plannen en projecten een 'Klimaattoets' toe te passen. Verdere verlaging van de CO₂-uitstoot is realiseerbaar door het gebruik van alternatieve brandstoffen en energiedragers (biobrandstoffen en elektriciteit). De lokale tankstations bieden biobrandstoffen aan en realiseren oplaadpunten voor elektrische voertuigen. Als landelijke voorloper op het gebied van rijden op aardgas zet Haarlem zich in eerste instantie in op een grootschalige introductie van het rijden op groen gas. Mogelijk in een later stadium zelfs op het volledig overschakelen op het gebruik van opgewerkt biogas (= 'groen gas'). Het biogas komt uit de vergisting van organische rest- en afvalstromen, zogenaamde tweede en derde generatie biomassa en **niet** uit voedingstoffen.

De zeer hoge stedelijke dichtheid biedt voldoende mogelijkheden om het fietsgebruik te verhogen. Hiervoor blijft het nodig het fietsnetwerk wat betreft samenhang, directheid, comfort, aantrekkelijkheid en veiligheid verder te verbeteren en de hoeveelheid en de kwaliteit van de fietsparkeervoorzieningen bij belangrijke fietsbestemmingen te laten toenemen.

Bij de volgende aanbesteding van het openbaar vervoer in 2011 is het noodzakelijk om eisen op te nemen voor een CO₂-emissie per gereden kilometer en/of het gebruik van biobrandstoffen in de bussen. Realisering van een forse verbetering van de kwaliteit van het (hoogwaardig) openbaar vervoer kan door de aanleg van een aparte OV-infrastructuur. De reistijden binnen de gemeente Haarlem verkorten hiermee aanzienlijk, terwijl betrouwbaarheid en comfort sterk verbeteren. Gezien de beperkte ruimte in een compacte stad als Haarlem moeten we ook de mogelijkheden onderzoeken om een (gedeeltelijk) ondergrondse OV-infrastructuur aan te leggen.

Programmagroep Industrie & Bedrijvigheid.

Binnen de programmagroep is overlegd met de Kamer van Koophandel, MKB, Industriekring Haarlem, energiebedrijf Eneco en koploperbedrijf MSD. In de bijeenkomsten heeft men aandachtig stilgestaan bij de doelstelling van de gemeente die ver vooruit lijkt te lopen op de landelijke doelstelling. Binnen het bedrijfsleven hecht men sterk aan vrije marktwerking en een gelijk speelveld.

Het Haarlemse bedrijfsleven is verantwoordelijk voor 58% van de CO₂-uitstoot van de stad Haarlem.

Voor het bedrijfsleven geldt dat Haarlem zich niet uit de markt prijst maar zich voornamelijk richt op het stimuleren van bedrijven om duurzame bedrijfsvoering in te voeren. Dit levert voor de deelnemende bedrijven besparingen op energiekosten die daarmee een bijdrage leveren aan de klimaatdoelstelling. Betrokken partijen streven naar een *substantiële reductie* van de CO₂-uitstoot. Bedrijven zijn geholpen met goede informatieverstrekking, kennis en ervaringen van anderen in de vorm van een kennisbank. Maar ook een energiescan die men - inclusief te treffen maatregelen - via de energierekening afbetaalt. Dit stimuleert bedrijven energiebesparingen door te voeren. Bij het doorvoeren van maatregelen is het belangrijk dat deze marktconform zijn en daarmee realiseerbaar voor bedrijven. Duurzaam en klimaatneutraal ondernemen biedt voor ondernemers grote kansen. Het doel is om meer bedrijven te verleiden tot koploper te maken. Intensieve samenwerking met bedrijven en brancheorganisaties in de komende jaren moet vraag en aanbod beter op elkaar af stemmen. De gemeente moet zoveel mogelijk hindernissen weghalen uit bestemmingsplannen, welstandseisen en vergunningsprocedures (bouwleges differentiëren?) voor zover dat niet strijdig is met wettelijke eisen.

Klimaatneutraal ondernemen is een extra accent binnen het onderwerp duurzaam ondernemen. Dit is geen extra beleid maar een concentratie op één specifiek aspect. De term “klimaatneutraal” betekent voor Haarlem eigenlijk “CO₂-neutraal”, broeikasgassen veroorzaakt door gebruik van fossiele brandstoffen. Er komen lokaal geen extra eisen bovenop de al landelijk geldende afspraken over klimaat. Zoals hierboven al vermeld kijkt men bij de doorvoering van besparingsmaatregelen naar marktconforme maatregelen. De kennis rondom duurzaam, klimaatneutraal ondernemen ligt niet bij één partij. Het vanuit verschillende loketten faciliteren van bedrijven is daarbij noodzakelijk. Dat kan bijvoorbeeld via parkmanagement, het ondernemersloket van de gemeente, een op te richten klimaatsteunpunt maar ook via bestaande platforms als ondernemersverenigingen en de Kamer van Koophandel. Er zal onderzocht worden wat de beste plaats is voor een kennisbank over klimaat.

Om het doel in 2030 te bereiken, gaan we:

- De ruimtelijke mogelijkheden vergroten;
- Een gelijk speelveld voor bedrijven bevorderen;
- Duurzame energiebronnen stimuleren zoals warmte en koude opslag;
- Duurzaam verkeer van goederen en duurzaam woon-werkverkeer stimuleren;
- Een kennis-, informatie- en ervaringenbank voor en door bedrijven opzetten;
- Ondernemersloket, vergunningsprocedures en informatieverstrekking vanuit de overheid verbeteren;
- Bedrijven in Haarlem stimuleren en faciliteren bij duurzaam ondernemen.

Het binnen parkmanagement ontwikkelen van een energiecoach voor bedrijven is een extra instrument. De energiecoach sluit aan bij het investeringsmoment voor de bedrijven en dat maakt besparingsmaatregelen beter haalbaar. Binnen het bestaande bedrijventerrein Waarderpolder is de ambitie om een warmte- en koudenet aan te leggen. Deze vorm van energieopslag betekent minder gas (voor warmte) en minder elektriciteit (voor koeling). De haalbaarheid van een dergelijk netwerk moet eerst onderzocht worden. Bedrijven die veel CO₂ reduceren, krijgen veel belangstelling als een goed voorbeeld voor de andere. Dat kan op de site van de gemeente maar ook op die van het parkmanagement of brancheorganisaties. Verder is kennis een belangrijk middel om te komen tot CO₂-reductie. Een kennisplatform voor en door de bedrijven om ervaringen en informatie uit te wisselen beschouwd men als nuttig. Het ondernemersloket van de gemeente optimaliseren om bedrijven goed van dienst is daarnaast ook nodig.

Programmagroep Gemeentelijke Organisatie.

Op de klimaatconferentie is aan de Haarlemse samenleving gevraagd: wilt u met ons samenwerken om van Haarlem een klimaatneutrale stad te maken? Terecht stelde men de wedervraag: wat doet de gemeente zelf? Belangrijk is om vast te stellen wat valt precies onder “gemeentelijke bedrijfsvoering”? Voor het klimaatneutraal maken is meer nodig dan het inkopen van groene stroom voor de eigen gebouwen of het compenseren van autoritten met bosaanplant. De gemeente heeft meer dan één rol: zij is onder meer leverancier van publieke diensten, faciliteert openbaar vervoer, beheert (water)wegen en handhaaft diverse wetgeving. Zij koopt producten, werken en diensten in, exploiteert gebouwen en heeft ze ambtenaren in dienst. Deze produceren CO₂-uitstoot door woon-werkverkeer, afvalverwijdering, parkeervoorzieningen, brugbeheer etcetera.

Alle (in)directe gevolgen van het handelen van de gemeentelijke organisatie, vallen onder drie pijlers: Duurzaam handelen – Duurzaam inrichten – Duurzaam ontwerpen. Al langer besteedt de gemeente aandacht aan de herkomst en duurzaamheid van goederen, aan energiebeheer en rijden op aardgas. Gebleken is dat zaken als stedelijke vernieuwing, regionale mobiliteit, woon-werk verkeer werknemers, eigen huisvesting en ruimtelijke inrichting nog volop kansen bieden voor succesvolle ideeën. Voor het behalen van de doelstelling is de steun van iedereen in de organisatie vereist. We bereiken dit door de juiste communicatie, voldoende inzet van tijd, mensen en middelen en door borging in bedrijfsprocessen. Enthousiasme en draagvlak binnen de eigen organisatie zijn belangrijk voor succes. Tot slot is toezicht nodig op de uitvoering en terugkoppeling van de voortgang van de doelstelling. De doelstelling om in 2015 een klimaatneutrale bedrijfsvoering te hebben is hopelijk ook voor andere partijen inspirerend. In 2010 moet de bedrijfsvoering 70% duurzaam zijn. Dit streven versterkt de klimaatdoelstelling van de gemeente.

De “eigen bedrijfsvoering” is geen op zich zelf staand iets. Het betreft het handelen van alle medewerkers van de gemeente Haarlem, maar ook dat van die diensten of onderdelen die door haar uitbesteed dan wel verzelfstandigd zijn; Het betreft alle direct én indirect beïnvloedbare processen, en de beoordeling op hun impact op klimaat (CO₂), maatschappij en milieu. De processen moeten haalbaar blijven in termen van geld, middelen en tijd. Om de plannen waar te maken zal de komende 7 jaar nog veel werk dienen te worden verzet. De inzet is een twee-trapsbenadering:

1^e trap: 2008 – 2012 in deze periode 70% van de doelstelling bereiken

2^e trap: 2013 – 2015 de resterende tijd gebruiken om de –moeilijkst invulbare- overige 30% te bereiken.

Het milieuwerkprogramma 2008 stelt tot doel de gehele bedrijfsvoering te verduurzamen door:

- Duurzaam karakter eigen gebouwen optimaliseren (ontwerp, inrichting en gebruik);
- Verduurzaming interne en externe voorzieningen (facilitair pakket/ ruimtelijke inrichting);
- Bedrijfsvervoerplan (t.b.v. eigen wagenpark, dienstreizen en woon-werkverkeer);
- Duurzaam inkopen en aanbesteden (tenminste 70% in 2010);
- Openbare verlichting (nog niet gekwantificeerd maar 20% besparing is ervaringscijfer);
- Energiemanagement (tenminste 8% in 2008 ten opzichte van 2003);
- Uitwerken en uitvoeren milieuzorg & energiebesparingscampagnes;
- Opschoning aansluitingen en controle op facturatie;
- Aanbesteden en tactisch inkopen van (duurzame) energie;
- Controle, taakondersteuning en monitoring volgens ISO 14001 systematiek en programmatuur;
- Opstellen en begeleiden managementcontracten (energiebudget/besparingsdoel per hoofdafdeling).

Verantwoordelijkheid van ieder organisatieonderdeel en voldoende middelen zijn van wezenlijk belang.. Onderstaand schema geeft weer welke onderwerpen we moeten koppelen om de gehele gemeentebrede doelstelling te kunnen invullen.

Duurzaam handelen	Duurzaam inrichten	Duurzaam ontwerpen
<ul style="list-style-type: none">• eigen huisvesting• afvalpreventie• afvalverwijdering• vergunningverlening en handhaving• eigen wagenpark en dienstreizen• mobiliteit als onderdeel arbeidsvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none">• openbare verlichting• grond- weg- en waterbouw• openbare voorzieningen• faciliteren optimaal openbaar vervoer• faciliteren scholen en sportvoorzieningen• gemeentebelastingen en heffingen (gericht op klimaat?)• faciliteren cultuur en musea	<ul style="list-style-type: none">• stedelijke vernieuwing• sturen op aansluitende mobiliteit in de regio• aantrekkelijk zijn voor bedrijfsleven• ideale vestigingsplaats voor wonen en werken

<ul style="list-style-type: none"> • duurzaam inkopen werken, goederen en diensten • keuze tussen wettelijk minimum of rendabel pluspakket (bv. energielabels) 	<ul style="list-style-type: none"> • ruimtelijke inrichting, groen gebied • waterbeleid 	
<p>Veelal in de directe invloedssfeer. Duurzame kaders eenvoudig aan te geven. Kostenneutraal of zelfs rendabel uit te voeren.</p>	<p>Gedeeltelijk direct/indirect beïnvloedbaar. Gemeente is regievoerder, duurzaamheid is niet altijd dwingend voor te schrijven. Financiële uitvoering volgens niet-meer-dan-anders principe.</p>	<p>Bijna uitsluitend indirecte beïnvloedbaar. Definiëren duurzame kaders niet eenvoudig. Projecten moeten commerciële haalbaarheid hebben.</p>

Duurzame denken vormt zo een onderdeel van ons dagelijks handelen. De route naar 2015 is kort. Een groot deel van de CO₂ reductie –zo’n 70%- moet per 2012 bereikt zijn. De overige drie jaren zijn nodig om andere middelen, technieken en methodes te beoordelen op zowel milieurendement als economische geschiktheid voor verdere invulling van de resterende 30%. De Gemeente Haarlem moet zich echter ook realiseren dat niet iedere kilogram CO₂ uitstoot te vermijden is en moet bereid zijn om over te gaan tot inzet van CO₂ compensatie.

Het valt te overwegen om dan te kiezen voor het compenseren van de CO₂ uitstoot in derde wereld landen. Dit is vaak kosteneffectiever dan het nemen van dure maatregelen in de eigen (productie)omgeving. Door dit aan te pakken vanuit niet-commerciële belangen, kan de gemeente hiermee tevens een maatschappelijk doel steunen, zoals bedoeld in het verdrag “millenniumdoelen”¹. Te denken valt dan aan bijvoorbeeld duurzame energie opwekking met wind, water of zon voor de productie van voedsel of schoon drinkwater. Op 6 maart 2007 is door de Raad unaniem besloten om gemeente Haarlem volledig te laten deelnemen als millenniumgemeente.

Besparing	Verduurzaming	Compensatie
<ul style="list-style-type: none"> • 70% duurzaam inkopen (pilot-project 600 werkplek computers) • afvalscheiding op de werkplek / lichtbox • barrel van de zaak / leenfiets bezoekers • gemeentebrede energiemonitoring / slimme meters • EPBD+ • Gebouw-energie-beheerder • Green Team • Installatie Performance Scan / Waterzijdig inregelen (pilot op Publieksdienst) • LJC2 (VMBO school) • Scan openbare verlichting 	<ul style="list-style-type: none"> • Zonne-energie mast Pim Mulier sportpark • Lichtmastreclame op zonnestroom • ALLE Parkeermeters op zonnestroom??? • Warmte/koudebron Zijlpoort en Raakspoort • 100% groene stroom sinds 2005 • Duurzaamheidstoets stedelijke vernieuwing 	<ul style="list-style-type: none"> • groen gas eigen gebouwen in 2010 • Groen gas wagenpark • wind- zon- of waterproject in derde wereldland • of hier groene stroom??
Gezamenlijk goed voor 70% klimaatneutrale bedrijfsvoering		Afdekking overige 30%

Dit plan van aanpak beoogd niet om oplossingen te bieden voor alle kwesties, maar doet wel een aanzetten of voorstellen:

- Geef voorrang aan uitvoering van klimaattaken, maak meer mensen vrij;
- Gebruik de huidige reservering energielasten als eerste inleg voor een “revolving fund”²;
- Leg de doelen voor een klimaatneutrale bedrijfsvoering vast in werkprocessen;
- Geef het estafettetokje ook in politieke zin door;
- Laat een specialist op gebied van PPS (publiekprivate samenwerking) grondig uitzoeken welke mogelijkheden en beperkingen een strategische samenwerking met zich meebrengt;
- Onderzoek de mogelijkheid van financiering vanuit direct gerelateerde heffingen (bijv. parkeren voor energie-onzuinige voertuigen hoger maken om daar duurzame voorzieningen mee financieren);
- Koppel de ideeën zoveel mogelijk aan subsidietrajecten welke door de Rijks- en Provinciale overheid worden aangeboden.

¹ In 2000 hebben regeringsleiders van 189 landen internationale afspraken gemaakt: vóór 2015 moeten armoede, ziekte en honger verteruggedrongen zijn. Dit is vertaald in acht concrete doelen: de millenniumdoelen.

² Een beproefde manier van duurzaam financieren. Besparingswinst komt in het gemeentelijke revolving fund van waaruit nieuwe, energiebesparende investeringen kunnen worden bekostigd.

INHOUDSOPGAVE VAN ALLE INGEBRACHTE IDEEËN UIT DE PROGRAMMAGROEPEN

Ideeën Bebouwde Omgeving	Trekker
1A. Verhogen GPR voor de Nieuwbouw woningen	Gemeente
2A. Duurzame stedenbouwkundige maatregelen in alle bestemmingsplannen	Gemeente
3A. Klimaatdoelstelling in gebiedsvisies	Gemeente
4A. Naleving bouwregelgeving	Gemeente
5A. Update energiekarten	Gemeente
6A. Klimaatneutrale wijk Zwemmerslaan	Gemeente
7A. Voorbeeldwijk energiezuinige Nederlandlaan	Woningbouw-corporaties
8A. Voorbeeldprojecten extra duurzame nieuwbouw woningcorporaties	Woningbouw-corporaties
9A. Uitvoer GPR bestaande bouw door woningbouwcorporaties	Woningbouw-corporaties
10A. Monitoren en verslag leggen corporaties duurzaam bouwen en energie	Woningbouw-corporaties
11A. Wensen bewoners energiebesparing	Woningbouw-corporatie Pré Wonen
12A. Meer klimaatneutraal groen	Marianne Hartzuiker
13A. Duurzaam bestendigen van kantoren	Fortress Vastgoed
14A. Extra voorlichting energiebesparing	Milieucentraal en Bouwend Nederland
15A. Stimuleren duurzame renovatie particulieren	Milieucentraal en Bouwend Nederland
16A. Duurzame dakopbouw door particuliere woningeigenaren	Gemeente
17A. Q woningen hoogbouw	
Ideeën Gemeentelijke Organisatie	
1B. 70% Duurzaam inkopen in 2010	Gemeente
2B. Afvalpreventie en –scheiding op de werkplek	Gemeente
3B. Inzet OV-fiets als dienstfiets en bij woon-werkverkeer	Gemeente
4B. Klimaatuitje	Gemeente
5B. Energie-optimalisatiescan ICT	Gemeente
6B. Implementatie energieregistratiesysteem	Gemeente
7B. Green Team	Gemeente
8B. Klimaatcreditcard voor zakelijke uitgaven	Gemeente
9B. Duurzaam nieuw stadskantoor (Raaks- en Zijlpoort)	Gemeente
10B. Duurzaamheidscan openbare verlichting	Gemeente
11B. Slimme meters gemeentebreed	Gemeente
12B. De vliegenmepper	Gemeente
13B. Waterzijdig inregelen centrale verwarming	Gemeente
Ideeën Industrie & Bedrijvigheid	
1C. Energiecoach voor bedrijven	Gemeente en KG Parkmanagement
2C. Kennisplatform voor (en door) bedrijven/ Expertisepunt bedrijven	Gemeente, KG Parkmanagement Industriekring
3C. Onderzoek naar het opzetten van een warmte- en koudenet in de Waarderpolder	Gemeente en energiebedrijf
4C. Optimaliseren van het ondernemersloket	Gemeente
5C. Verduurzamen bestemmingsplannen	Gemeente
6C. Goede ondernemingen worden “ in de etalage gezet”	Gemeente en KG Parkmanagement
7C. Optimaliseren informatiekanalen	Gemeente, KG Parkmanagement Industriekring, KvK, MKB
8C. Verduurzamen bestaande bedrijventerreinen	Gemeente

Ideeën Verkeer & Vervoer	
1D. Klimaattoets verkeer en vervoer	Gemeente
2D. Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig).	Gemeente
3D. Stimulering schone en zuinige wagens (ook elektrisch)	Gemeente
4D. Uitbreiding fietsparkeervoorzieningen bij NS-station	Gemeente
5D. Ontwikkeling Rode Loper en andere fietsroutes	Gemeente
6D. Realisering intelligente en flexibele fietsdeelsystemen	Ecosol Fietsdiensten
7D. Haalbaarheidsstudie snelfietspaden	Gemeente
8D. Tariefstelling Openbaar Vervoer (OV)	Gemeente, Provincie en Connexxion
9D. Mobiliteitsmanagement bij Haarlemse bedrijven/organisaties	Gemeente
10D. Haalbaarheidsstudie vervoer over water	Gemeente
Ideeën Communicatie	
1 E. De klimaatneutrale straten van Haarlem en hun 'wakkere' bewoners	Gemeente
2 E. Klimaat en energiedag	Gemeente

De losse ideeën aan het eind van het ideeënboek zijn niet verwerkt in bovenstaande tabel.

1A. Verhoging GPR voor de nieuwbouw van woningen

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Verhoging GPR nieuwbouw
<i>Doel</i>	De gemeente wil in overleg met de woningbouwcorporaties de mogelijkheden nagaan om de GPR (Gemeentelijke Praktijk Richtlijn) verhogen van 6 naar 7 of 8. Hiervoor wordt de beleidsnota duurzame nieuwbouw aangepast
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken partijen</i>	Woningbouwcorporaties
<i>Omschrijving</i>	Zie boven
<i>Toelichting</i>	<p>De gemeente heeft onlangs een raadsvoorstel aan genomen om de GPR te gaan verhogen van 6 via 7 naar 8 voor alle nieuwbouwwoningen om 10% extra energiebesparing te bereiken voor alle nieuwbouwwoningen boven de huidige Haarlemse Standaard. Dit is in lijn met de andere gemeenten die GPR gebruiken. Dit project is een uitwerking van de Haarlemse nota duurzame nieuwbouw woningen. Deze verhoging zal in overleg met de woningbouwcorporaties uitgewerkt worden.</p> <p>Met een GPR van 7 zou de EPC (Energie Prestatie Coëfficiënt) met ruim 10% verminderd worden ten opzichte van de afgesproken GPR van 6.</p> <p>Enkele mogelijkheden om van een score van 6,1 naar 7,0 te gaan zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> · douchepijp-warmteterugwinning; · het verhogen van de isolatie · zonneboiler; · zonnepanelen. <p>De door deze maatregelen veroorzaakte meerkosten per woning zijn minimaal € 1.100,- en maximaal € 6.100,-, afhankelijk van de gekozen maatregelen. De grote bandbreedte wordt verklaard door het bestaan van relatief goedkope maatregelen zoals dikkere isolatiemateriaal, douchepijp-warmteterugwinning en relatief duurere maatregelen, bijvoorbeeld zonnepanelen</p>
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico 's</i>	De woningbouwcorporaties zijn bereidheid om mee te werken. Hiervoor is het wel van belang dat het gebruik van de GPR wordt geëvalueerd. De kansen voor verhoging zijn afhankelijk van de financiële mogelijkheden en de aantoonbaarheid van de CO ₂ winst.
<i>Overige Positieve effecten</i>	Verhoging van de GPR kan ook leiden tot verbetering van het binnenmilieu, woonkwaliteit, materiaalgebruik, en waterkwaliteit. Dit is ook afhankelijk van de investeringen. Verhoging van de GPR geeft ook een verbetering van de marktwaarde
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Goede ervaringen met de GPR nieuwbouw, kan een impuls geven aan de het gebruik van de GPR bestaande bouw
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Evaluatie Gebruik GPR nieuwbouw Verkennen mogelijkheden verhoging GPR Discussie met woningbouwcorporaties in GECO (gemeente corporaties overleg) GPR 7 proef
<i>Planning 2008</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Evaluatie GPR 6 2. Verkennen mogelijkheden GPR 7 3. GECO 4. Aanpassing nota
<i>Planning 2009 en verder</i>	Pilots GPR 7
<i>Personele inzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	Onderzoek naar medefinanciering door corporaties
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Meer met minder en UKR in 2009
<i>CO₂afname</i>	GPR 6 naar 7 geeft per woning 10% energiebesparing. Idem van 7 naar 8

2A: Duurzame stedenbouwkundige maatregelen in alle stedenbouwkundige plannen

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Duurzame stedenbouwkundige maatregelen in alle stedenbouwkundige plannen
<i>Doel</i>	Aandacht voor de duurzame stedenbouwkundige maatregelen in alle plannen conform Nota Praktijkrichtlijn duurzame stedenbouw. Met name die maatregelen die leiden tot energiebesparing en duurzame energieopwekking.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken partijen</i>	Woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars
<i>Omschrijving</i>	Integratie van duurzame stedenbouwkundige maatregelen in alle relevante herstructureringsplannen Evaluatie gebruik duurzame stedenbouwkundige maatregelen
<i>Toelichting</i>	De gemeente zal zorg dragen dat energiemaatregelen als zongerichte oriëntatie, compact bouwen en andere energie maatregelen in alle stedenbouwkundige plannen worden verwerkt. Zie verder de beleidsnota Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Programmamanagers, projectleiders en andere zijn bereid om hier aandacht aan te besteden.
<i>Overige Positieve effecten</i>	Deze stedenbouwkundige energiemaatregelen zorgen voor een grote energiewinst zonder extra kosten. De maatregelen verbeteren de kwaliteit van het plan Maximale inzet van duurzame stedenbouwkundige maatregelen betekent dat er minder geïnvesteerd hoeft te worden in duurzame bouwkundige maatregelen voor de woningen
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Na evaluatie van het gebruik kan de nota aangepast te worden
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	College en ontwerpateliers Evaluatie gebruik praktijkrichtlijn Pilots gebruik praktijkrichtlijn
<i>Planning 2008</i>	College en ontwerpateliers Evaluatie van de toepassing van de nota Voorbeeld van een optimaal duurzaam stedenbouwkundig plan maken. Gedacht wordt aan het plan voor de Korte Verspronckweg in de Spoorwegdriehoek.
<i>Planning 2009 en verder</i>	Uitbouw en evaluatie van de praktijkrichtlijn Mogelijke integratie in nieuwe Structuurvisie Mogelijkheden inzet van kennissystemen
<i>Personele inzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	UKR Pilot Rijk in onderzoek
<i>CO₂ afname</i>	Groot. P.M.

3A. Klimaatdoelstellingen in gebiedsvisies

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Klimaatdoelstellingen in gebiedsvisies
<i>Doel</i>	Alle gebiedsvisies besteden aandacht aan energievisie. Het gaat hier om het zoeken naar een optimale energiezuinige infrastructuur, in combinatie met energiezuinige woningen
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken partijen</i>	Woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars
<i>Omschrijving</i>	De programmamanager gaan komende tijd een groot aantal gebiedsvisies maken. Zij hebben aangegeven dat hiervoor een energievisie nodig is
<i>Toelichting</i>	Voor Haarlem, Haarlem Oost en Schalkwijk zijn energievisies gemaakt. Hierin mogelijkheden voor collectieve systemen beschreven met energiebesparing en kosten. Op basis van een energievisie kan een programma van eisen worden gemaakt voor de gebiedsvisie.
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	De programmamanager moeten bereid zijn om tijd en geld vrij te maken voor de energievisies. Het is van belang dat zij de Pve willen verwerken in de gebiedsvisie's
<i>Overige Positieve effecten</i>	De kwaliteit van de gebiedsvisies en bijbehorende plannen wordt verbeterd
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	N.v.t.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Evalueren bestaande energievisies Haarlem Oost en Schalkwijk Herzien energievisies Maken van een Pve energie voor Boerhavewijk
<i>Planning 2008</i>	Evalueren bestaande energievisies Haarlem Oost en Schalkwijk Opstellen plan van eisen voor de gebiedsvisie Boerhavewijk
<i>Planning 2009 en verder</i>	Opstellen energievisies voor bijvoorbeeld de Spoorzone etc
<i>Personele inzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Tot nu toe onbekend
<i>CO₂ afname</i>	Groot

4A. Naleving bouwregelgeving

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Bevordering van de naleving bouwregelgeving “Gezondheid en Energie”
<i>Doel</i>	Verbeteren van het binnenmilieu en de energiezuinigheid van nieuw te bouwen Woningen
<i>Trekker</i>	Ruud Veen, afdeling Vergunningen, Veiligheid en Handhaving
<i>Betrokken partijen</i>	Vrom, SenterNovem, Kopgroep Gemeenten
<i>Omschrijving</i>	Gemeente Haarlem werkt samen met de VROM-Inspectie (VI) aan een betere naleving van de bouwregelgeving op het gebied van gezondheid en energie (binnenmilieu/EPC). De gemeente vergroot haar kennis op het gebied van het binnenmilieu /EPC van zowel de vergunningsverlening als het toezicht en de handhaving. De publiciteit rondom het uitvoeren van het project beoogt het bouwbedrijfsleven te prikkelen om de uitvoering op het gebied van het binnenmilieu/EPC te verbeteren. De Vrom Inspectie helpt bij het oplossen van eventuele knelpunten en het laten uitvoeren van metingen op binnenmilieuaspecten bij opgeleverde woningen en scholen in overleg en op verzoek van gemeenten. Voor dat laatste aspect heeft de Vrom Inspectie een gelimiteerd budget beschikbaar
<i>Toelichting</i>	Uit onderzoek van de Vrom Inspectie bleek dat er knelpunten zijn op het gebied van de kwaliteit van het binnenmilieu van nieuwe woningen. Een groot aantal woningen voldoen niet aan de wettelijke normen (bijv. ventilatie) Van de nieuwbouwwoningen voldoet 50 à 60% niet aan de voorgeschreven energieprestatie-coëfficiënt (beredeneerde schatting op basis van 25% van de EPC-berekeningen die substantiële fouten bevat en 50% van de woningen waarbij afwijkingen zijn geconstateerd in de uitvoering).
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico 's</i>	Gemeentebrede inzet (o.a. bureau Vergunningen / Regulering / Handhaving Bebouwde Omgeving / Planbegeleiding en Advisering) vanaf het begin zal noodzakelijk zijn om het project te laten slagen zodat ten minste wordt voldaan aan de prestatie-eisen die zijn vastgelegd in de hoofdstukken “Gezondheid en Energiezuinigheid” van het Bouwbesluit
<i>CO₂ afname</i>	Realiseren wettelijk taak (EPC<= 0,8)
<i>Overige Positieve effecten</i>	Naast energiebesparing een gezonder binnenmilieu voor woningen en scholen
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Beperkt met huidige formatie
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	2008: Start Project met ondersteuning Vrom Inspectie 2009 en verder: Vervolgproject opzetten
<i>Planning 2008</i>	Uitwerken project. Opstellen Protocol (i.s.m. vergunningen/regulering en handhaving) Uitkiezen bouwprojecten Uitvoeren project
<i>Planning 2009 en verder</i>	Vervolgproject opzetten in verband met doelstelling voor de bebouwde omgeving binnen Haarlem Klimaatneutraal
<i>Personele inzet</i>	2008: Project uitvoeren met de huidige formatie (inclusief ondersteuning Vrom Inspectie 2009 en verder: P.M.
<i>Financiën</i>	2008: Ondersteuning vanuit subsidieregeling “Lokaal Klimaatbeleid” 2009 en verder: P.M.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Subsidieregeling “Lokaal Klimaatbeleid”

5A. Update energiekkaart

Thema

Bebouwde Omgeving

<i>Idee</i>	Update energiekkaart
<i>Doel</i>	Actualiseren en digitaliseren de energiekkaart met recente gegevens
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, in samenwerking met InHolland
<i>Betrokken partijen</i>	Elan Wonen, Pre Wonen, Ymere, Gemeente Haarlem en de bewoners.
<i>Omschrijving</i>	Actualiseren en digitaliseren oude energiekkaart met recente gegevens van Continuon, EPDB (de energieprestatie van een gebouw) van de woningbouwcorporaties Inzicht wat de mate van energiezuinigheid is van de complexen, buurten en wijken. Ook wel het meest energiegebruiken. Hiervoor zullen de gegevens zoveel mogelijk in een database en GIS toepassing verwerkt worden.
<i>Toelichting</i>	De gemeente Haarlem heeft in 2003 een energiekkaart opgesteld van alle gebouwen en woningen in Haarlem. Per wijk is aangegeven hoe energiezuinig deze gebouwen en woningen zijn. Deze kaart moet geactualiseerd worden aan de hand van recente gegevens. Hiermee kan de gemeente bepalen welke wijken de hoogste prioriteit krijgen wat betreft energiebesparing. De woningbouwcorporaties hebben eind dit jaar inzicht in energieverbruik van hun eigen bezit doordat ze voldoen aan de EPBD (Energie Performance Buildings Directive). Nagegaan wordt of het mogelijk is een thermische opname te maken van de woningen. Aan de hand van een actuele en digitale energiekkaart kan de gemeente met de woningbouwcorporaties een energiebesparingprogramma opstellen. Ook kan zij met behulp van deze kaart aanduiden welke ideeën de hoogste prioriteit hebben op het gebied van energiebesparing. De extra aandacht kan leiden tot meer bewust wording en volgelingen in deze richting.
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Samenwerking en kennisuitwisseling zijn van belang Extra menskracht is nodig om de update te realiseren
<i>Positieve effecten</i>	Een actuele energiekkaart geef een extra impuls voor kosteneffectieve, energiezuinige renovatie. Corporaties en anderen kunnen makkelijk daarmee een prioritering in ideeën maken
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	N.v.t.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Projectplan maken Starten Pilots Gemeentebrede uitvoer
<i>Planning 2008</i>	Projectplan en organisatie vaststellen
<i>Planning 2009 en verder</i>	Uitvoer pilots
<i>Personele inzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	In te vullen door gemeente;
<i>CO₂ besparing</i>	Groot

6A. Klimaatneutrale Wijk Zwemmerslaan

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Klimaatneutrale wijk Zwemmerslaan
<i>Doel</i>	Maken van een voorbeeld klimaatneutrale wijk. Hierbij worden zeer energiezuinige woningen gebouwd, in combinatie met energieopwekking.
<i>Trekker</i>	De woningbouwcorporaties
<i>Betrokken partijen</i>	Elan Wonen, Pre Wonen, Ymere, Gemeente Haarlem en de bewoners.
<i>Omschrijving</i>	Zie toelichting
<i>Toelichting</i>	<p>Optimale inzet van maatregelen gericht op energiebesparing en duurzame energie opwekking zoals</p> <p><u>Stedenbouwkundig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Optimale zonoriëntatie - Warmte koude opslag in de bodem - Gemeenschappelijke warmtekrachtkoppeling - Collectieve warmteopwekking met zonneboiler - Collectieve zonnecellen <p><u>Bouwkundig:</u> (zie verder Nota duurzame nieuwbouw)</p> <p>Concept passieve woningen met zeer goede isolatie, warmtepomp, lage temperatuur verwarming, gebalanceerde ventilatie, zonnepanelen, zoneboilers etc. Koude warmte opslag in de grond ed.</p> <p><u>Grond weg en waterbouw:</u></p> <p>Toepassen van energiezuinige verlichting en integratie van zonnepanelen in kunstwerken.</p>
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Bereidheid van partijen om mee te werken
<i>Positieve effecten</i>	Leereffect en voorbeeldwerking voor alle plannen verbetering van de kwaliteit van het plan en daarmee de marktwaarde van de woningen
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	In alle vergelijkbare plannen
<i>Werkzaamheden en Activiteiten 2008</i>	-
<i>Planning 2008</i>	<p>Uitgangspunten klimaat neutraal</p> <p>Risico-evaluatie</p> <p>Programma van eisen</p> <p>Opstellen globaal plan door de woningbouwcorporaties</p> <p>Toets gemeente</p>
<i>Planning 2009 en verder</i>	Duurzaam VO enz
<i>Personele inzet</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie begeleiding gemeente pm
<i>Financiën</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	In te vullen door gemeente;
<i>CO₂ besparing</i>	P.M.

7A. Voorbeeldwijk Energiezuinige Nederlandlaan

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Voorbeeldwijk Energiezuinige Nederlandlaan
<i>Doel</i>	80 goedkope, zeer zuinige woningen met een hoog wooncomfort
<i>Trekker</i>	Elan Wonen
<i>Betrokken partijen</i>	Gemeente Haarlem, aannemer, Milieucentraal
<i>Omschrijving</i>	80 woningen met een EPC van 0,44 toepassingen ven energiedak en energiepalen combinatie met hoog wooncomfort en een goed binnenmilieu. Hiervoor worden de woningen voorzien van een Energiedak, warmtepomp en Energieheipalen
<i>Toelichting</i>	UKR (Unieke Kansen Regeling) project
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Behalen van hoge energieprestatie afhankelijk van subsidie
<i>Positieve effecten</i>	Bewoners met lage inkomens kunnen in deze woningen goedkoop, energiezuinig en comfortabel gaan wonen
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	De ervaring met dit project kunne in vergelijkbare projecten in Haarlem en elders ingezet worden De ervaring kunnen verwerkt worden tot een landelijk nieuw energie concept woning
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Verrichten van haalbaarheidstudie Resultaten verwerken in het planproces voor de Nederlandlaan
<i>Planning 2008</i>	Zie boven
<i>Planning 2009 en verder</i>	P.M.
<i>Personele inzet</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Financiën</i>	Circa 500.000
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	UKR (Unieke Kansen Regeling) project is aangevraagd
<i>CO₂ besparing</i>	Energiereductie 45% lager dan het wettelijk vereiste

8A. Voorbeeldideeën extra duurzame nieuwbouw woningbouwcorporaties

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Voorbeeldideeën extra duurzame nieuwbouw met parels
<i>Doel</i>	Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 30% ten opzichte van het niveau in 1990.
<i>Trekker</i>	De woningbouwcorporaties
<i>Betrokken partijen</i>	Elan Wonen, Pre Wonen, Ymere, Gemeente Haarlem en de bewoners.
<i>Omschrijving</i>	Van de totale investering van ruim 63 miljoen zal een percentage van ongeveer 15% worden gereserveerd waarvan de corporaties één of meerdere parels worden gerealiseerd met het oog op duurzaam bouwen.
<i>Toelichting</i>	Door voor geheel Haarlem en omgeving een project te realiseren met een duidelijke voorbeeldfunctie, wordt er door vele partijen extra aandacht besteed aan duurzaam bouwen. De extra aandacht kan leiden tot meer bewustwording en volgelingen in deze richting.
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Er zal een project gevonden moeten worden waar de corporaties even veel belang in hebben. Het Belcanto project zou hiervoor in aanmerking komen, aangezien de 3 corporaties hier financieel gezien evenveel inzitten.
<i>Positieve effecten</i>	Haarlem zal gezien worden als pionier op het gebied van duurzaam bouwen.
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Bij succes kunnen er meerdere ideeën gerealiseerd worden, ook door andere partijen binnen of buiten Haarlem.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<p>Corporaties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ongeveer 15% van de totale investering steken in “De Parel van Haarlem”, het Belcanto project komt hiervoor in aanmerking komen. • Waar mogelijk maatregelen toepassen zoals; legesverlagingen, geen woz verhoging, enz. <p>Gemeente:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Feedback geven over de genomen koers • Verschaffen van kennis en informatie • Verwerven van subsidies, waar mogelijk
<i>Planning 2008</i>	P.M.
<i>Planning 2009 en verder</i>	P.M.
<i>Personele inzet</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Financiën</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	In te vullen door gemeente;
<i>CO₂ besparing</i>	P.M.

9A. Uitvoer GPR bestaande bouw door woningbouwcorporaties

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Uitvoer GPR bestaande bouw door woningbouwcorporaties
<i>Doel</i>	Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 30% ten opzichte van het niveau in 1990.
<i>Trekker</i>	De woningbouwcorporaties
<i>Betrokken partijen</i>	Elan Wonen, Pre Wonen, Ymere, Gemeente Haarlem en de bewoners.
<i>Omschrijving</i>	<p>Toepassen van de GPR voor bestaande bouw levert inzicht op hoe het energieverbruik teruggedrongen kan worden.</p> <p>Met het GPR bestaande bouw wordt gestreefd naar bijv:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Minimaal 30% CO₂-reductie ten opzichte van - Energielabel gebouw met twee klassen verbeteren - Verbetering van binnenmilieu en woonkwaliteit
<i>Toelichting</i>	<p>Dit idee is een uitwerking van de concept overeenkomst van de woningbouwcorporaties en de gemeente om alle woningen duurzaam te gaan renoveren. De corporaties gaan in 2008 renovatieprojecten formuleren waar extra energiebesparende maatregelen worden ingezet zoals; balansventilatie, warmteterugwinning, zonneboilers, lage-temperatuurverwarming, hoge RC isolatie. Ideeën die hiervoor in aanmerking komen zijn: de Oltmanstraat en de Engelandlaan. Zij willen hiervoor het GPR instrument gaan gebruiken</p> <p>Verder streven de woningbouwcorporaties ernaar om de energie en andere duurzaamheidsmaatregelen onderdeel te laten zijn van het standaard programma van eisen voor renovatie.</p>
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	<p>Bereidheid om met GPR te werken.</p> <p>Verankering van de GPR bestaande bouw in de werkprocessen van de woningbouwcorporaties</p>
<i>Positieve effecten</i>	<p>Verbetering de kwaliteit van de woningen</p> <p>Forse verlaging woonlasten</p> <p>Verbetering van de marktwaarde van de woningen</p>
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Toe te passen breed in Haarlem

<p><i>Werkzaamheden en Activiteiten</i></p>	<p>Corporaties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoer proefprojecten met GPR bestaande bouw • Bepalen acceptabel GPR niveau van tenminste 6. • Streven naar een hogere beoordeling, waar mogelijk. • In de toekomst worden alle projecten langs de GPR meetlat gelegd. • Streven naar een hogere beoordeling, waar mogelijk • De corporaties zullen renovatieprojecten formuleren waar extra energiebesparende maatregelen worden ingezet zoals; warmteterugwinning, koude/warmte opslag, zonneboilers, lage temperatuurverwarming, hoge RC isolatie. Projecten die hiervoor in aanmerking komen zijn de Oltmanstraat en de Engelandlaan. • Standaard programma van eisen wijzigen waaraan de nieuwe producten moeten voldoen waardoor de nieuwe producten structureel energiebesparend zijn. <p>Gemeente:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De gemeente zal in samenwerking met de corporaties inventariseren welke wijken en starten de hoogste energieverbruik per woning laten zien. Dit aan de hand van de EPDB gegevens. De energiekaart die hieruit ontstaat zal actueel worden gehouden door de gemeente. Deze informatie kan belangrijk zijn voor het berekenen van het energierendement (reductie versus investering) en terugverdientijd. • Zorg dragen dat er bij alle stedenbouwkundige plannen rekening is gehouden met zonoriëntatie en compact bouwen • Mogelijkheden verkennen samen met NUON (of Essent e.a.) voor wijkgerichte energie-infrastructuur zoals warmte/koude opslag, windmolens en warmtekracht koppeling. • Nagaan waar de subsidiemogelijkheden liggen bij het Rijk, en samenwerking met de corporaties zoveel mogelijk subsidies verwerven. • Waar mogelijk maatregelen toepassen zoals; legesverlagingen, geen woz verhoging, enz. • Een voorbeeldfunctie vervullen door een klimaatneutrale (delen) van Spoorwegdriehoek te creëren. • Opzet van een projectbureau Haarlem Klimaat neutraal voor onderzoek, voorlichting en specifieke kennis. • Versoepelen van het traject naar huurverhoging, door verlaging van de energiekosten.
<p><i>Planning 2008</i></p>	<p>Definiëren en uitvoer van twee pilots</p>
<p><i>Planning 2009 en verder</i></p>	<p>Evalueren en Opschalen</p>
<p><i>Personele inzet</i></p>	<p>Inschatten door woningbouwcorporatie</p>
<p><i>Financiën</i></p>	<p>Inschatten door woningbouwcorporatie</p>
<p><i>Subsidiemogelijkheden</i></p>	<p>In te vullen door gemeente;</p>
<p><i>CO₂ besparing</i></p>	<p>Groot</p>

10A. Monitoren en verslag leggen Corporaties duurzaam bouwen en energie

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Doorzichtig maken van ambities en activiteiten wooncorporaties
<i>Doel</i>	Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 30% ten opzichte van het niveau in 1990.
<i>Trekker</i>	De woningbouwcorporaties
<i>Betrokken partijen</i>	Elan Wonen, Pre Wonen, Ymere, Gemeente Haarlem en de bewoners.
<i>Omschrijving</i>	De gemeente en de bewoners op de hoogte houden van de inspanningen van de corporaties op het gebied van duurzaam bouwen, door het uitgeven van een jaarlijks boekje. De inhoud van het boekje zal bestaan uit de activiteiten van het afgelopen jaar en ambities voor het komende jaar met terug koppeling naar de EPA tabellen.
<i>Toelichting</i>	Voorheen was er spraken van, dat alle projecten in samenspraak met de gemeente zouden worden opgesteld, uitgevoerd en geëvalueerd. Dit wordt door de corporaties als niet nodig bestempeld.
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Risico; De gemeente wil meer inbreng bij projecten
<i>Positieve effecten</i>	Iedereen wordt op de hoogte gebracht van de ambities en de stand van zaken op het gebied van duurzaam bouwen in Haarlem.
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Op de websites, in de woonkranten en via de media kunnen er vermelding komen.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Corporaties: <ul style="list-style-type: none"> • Ieder jaar zal er een boek opgesteld worden • Tussentijds kan er aan de gemeente uitleg gegeven worden over de genomen koers. Gemeente: <ul style="list-style-type: none"> • Feedback geven over de genomen koers
<i>Planning 2008</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Planning 2009 en verder</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Personele inzet</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Financiën</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	In te vullen door gemeente;
<i>CO₂ besparing</i>	Groot

11A. Wensen bewoners energiebesparing

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Wensen bewoners energiebesparing
<i>Doel</i>	Vragen bewoners over energiebesparing belonen zonder grote huurverhoging.
<i>Trekker</i>	Woningbouwcorporaties Pre Wonen
<i>Betrokken partijen</i>	Bewonersvertegenwoordigers (M. Hartzuiker), gemeente
<i>Omschrijving</i>	De corporaties gaan met bewonersorganisaties per buurt om tafel om de energiebesparingsvragen te inventariseren. Vervolgens gaan de woningbouwcorporaties de haalbaarheid hiervan toetsen. Bovendien worden ideeën gedefinieerd en in een uitvoeringsplan geplaatst Tenslotte wordt In 2008 een pilot voor een buurt gestart
<i>Toelichting</i>	Zittende Huurders vragen aan woningbouwcorporaties om energiebesparingsmaatregelen echter zonder succes. Immers energiebesparende maatregelen worden bij groot onderhoud of renovatie gedaan in afwachting van nieuwe huurders. De woningbouwcorporaties willen wel reageren als een grote groep dat aanhangig maakt.
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Niet te grote verhoging van de huurprijs. Dubbel glas onderdeel van klein onderhoud. Snelle aanvang voorbeeldproject en snelle voorbeelden. Korte doorlooptijd. Goed monitoren van het voorbeeldproject. Bereidheid van bewoners om mee te werken.
<i>Positieve effecten</i>	Betere samenwerking tussen bewoners en woningbouwcorporaties Meer wederzijds begrip
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Behoefte peilen Twee pilots Evaluatie
<i>Planning 2008</i>	Uitwerking project met bewoners Keuze voorbeeldproject Website
<i>Planning 2009 en verder</i>	Opschalen en andere voorbeeldideeën Evaluatie
<i>Personele inzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	Inschatten door woningbouwcorporatie
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Meer met Minder
<i>CO₂ besparing</i>	In potentie groot. Omdat er veel woningen zijn waar geïsoleerd kan worden.

12A. Meer klimaatneutraal groen

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Meer klimaatneutraal groen
<i>Doel</i>	Het verlies van bomen in de afgelopen jaren meer dan compenseren.
<i>Trekker</i>	Marianne Hartzuiker
<i>Betrokken partijen</i>	Programmamanager en projectmanager en afdeling ecologie
<i>Omschrijving</i>	Op korte termijn een locatie zoeken waar gekapt wordt en mogelijkheden zijn voor de aanplant van klimaatneutrale bomen en groen.
<i>Toelichting</i>	Diverse bewoners klagen over het feit dat er teveel bomen en ander groen uit de wijken verdwijnt vanwege bouwplannen. Bovendien is er al weinig wijk- en buurtgroen in de stad, in vergelijking met andere steden. Niet alleen wordt het leefklimaat verslechterd, maar wordt er minder CO ₂ opgenomen. Zie verder www.klimaatbosje.nl
<i>Randvoorwaarden slagen project en risico's</i>	Bereidheid om mee te werken van betrokken partijen en afdelingen.
<i>Andere positieve effecten</i>	Twee vliegen in een klap: energieopvang en meer groen. Tegen gaan van het zogenaamde "warmte-eiland-effect" in steden. Zichtbaar voor Haarlemmers, kan goed werken voor de beeldvorming rondom dit thema.
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Makkelijk te realiseren
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Verder uit te werken
<i>Acties 2008</i>	Nieuwe aanplant in bijv. Slachthuisbuurt-Zuid.
<i>Planning 2009 en verder</i>	P.M.
<i>Personele Inzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	Beperkt
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Beperkt
<i>CO₂ besparing</i>	Beperkt

13A. Duurzaam bestendigen van kantoren

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Energiegericht en duurzaam bestendigen van de bestaande kantoren en duurzaam ontwikkelen van nieuwbouw
<i>Doel</i>	Vraaggericht duurzaam renoveren van bestaande kantoren. Alternatieve aanwendbaarheid van de gebouwen
<i>Trekker</i>	Fortress projectontwikkeling
<i>Betrokken partijen</i>	Beleggers gemeente Haarlem
<i>Toelichting</i>	In Haarlem is een grote mobiliteit onder huurders van kantoorgebouwen. Het blijkt dat de kantoren snel niet meer voldoen aan de eisen van de huurders. Het gevolg hiervan is dat er steeds meer nieuwe kantoren worden gebouwd en de oude soms leegstaan.
<i>Omschrijving</i>	Duurzaam renoveren van de bestaande kantoren en duurzaam ontwikkelen op het niveau van de klant heeft tot gevolg dat: <ul style="list-style-type: none"> - huurders minder snel geneigd zijn alternatieve ruimten te zoeken - minder slopen en nieuwbouw heeft een grote energie en materiaal winst - beleggers meer zeker zijn van verhuur van het pand - meer fysieke ruimte omstaat voor andere bestemmingen in de Waarderpolder
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Voldoende draagvlak bij beleggers investeerders en huurders - Voldoende kennis over duurzaam renoveren van de panden - Bereidheid van medewerking van de Gemeente Haarlem - Project kan subsidiabel zijn
<i>Andere positieve effecten</i>	Kostenverlagend, meer
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Afhankelijk van de pilots
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Discussiebijeenkomst op bijv Waarderpolderborrel 2. Haalbaarheidsstudie inclusief GPR, stakeholders en kosten batenanalyse 3. Proefprojecten Nieuwe energie(Turbinehal Oliehuis) Egelantier Zijlvest 4. Evaluatie en opschalen
<i>Acties 2008</i>	Discussiebijeenkomst en plan van aanpak Subsidiemogelijkheden
<i>Planning 2009 en verder</i>	P.M.
<i>Personele inzet</i>	P.M.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Meer met Minder etc etc
<i>CO₂ besparing</i>	groot

14A. Extra voorlichting energiebesparing

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Stimulering energiebesparing bij particulieren door extra voorlichting
<i>doel</i>	Het tempo en de omvang van energiebesparing in en om de woning significant verhogen door extra voorlichting te geven aan bewoners over de mogelijkheden voor kleine en grote mogelijkheden voor energiebesparing maar ook over welk bouwbedrijf maatregelen kan uitvoeren en waar energiebesparende producten te koop zijn. Ontwikkelen van een systeem waarmee bewoners niet alleen de energiebesparing kunnen berekenen maar ook een offerte kunnen aanvragen.
<i>Trekker</i>	Annemieke Groeneboom en Siem Bijman
<i>Betrokken partijen</i>	Milieu Centraal, Bouwend Nederland, Gemeente, CO ₂ -servicepunt, particuliere woningeigenaren, huurders, eventueel banken
<i>Toelichting</i>	Uitgangspunt is het energiebesparingsmodel op www.bespaardaar.nl en handige doorverwijzingen voor verschillende doelgroepen naar andere energiebesparingswebsites en financieringsmogelijkheden. Deze zijn nog niet gekoppeld aan voldoende bedrijven die de energiebesparende maatregelen kunnen treffen of energiebesparende producten aanbieden.
<i>Omschrijving</i>	Voorlichtingsproject met doorverwijzing naar praktische mogelijkheden en leveranciers
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Medewerking van de bedrijven. Medewerking van gemeente voor publiciteit naar inwoners, in het bijzonder aanvragers van een vergunning voor een verbouwing
<i>Andere positieve effecten</i>	Verbetering van het comfort en de waarde van woningen, lagere woonlasten door een lagere energierekening
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Met name naar andere gemeentes
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	1. De verwijzingen op www.bespaardaar.nl naar www.energielastenverlager.nl , www.verbouwwijzer.nl , www.verbeteruwhuurwoning.nl en de website voor energiebesparing voor huurders (i.o.) op elkaar afstemmen 2. Bouwbedrijven werven voor vermelding op www.bespaardaar.nl en bedrijven die energiebesparende producten leveren 3. Verwijzingsmogelijkheden via de gemeentelijke instanties regelen, met
<i>Acties 2008</i>	Verwijzingen websites in orde maken. Werving (bouw)bedrijven en vermelding op BespaarDaar. Mobiliseren gemeentelijke kanalen voor het bekendmaken van de websites. Persbericht naar lokale pers bij start voorlichtingscampagne.
<i>Planning 2009 en verder</i>	Monitoring, actualisatie en bijstelling voorlichting.
<i>Risico's</i>	Onvoldoende deelname van bedrijven. Door sterke focus op het medium internet zal het deel van de bevolking dat hier geen of weinig toegang toe heeft niet worden bereikt.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Voor de doelgroep: Via de websites kan per maatregel worden gewezen op subsidie- en financieringsmogelijkheden. Er wordt zoveel mogelijk gebruikgemaakt van bestaande websites en voorlichtingskanalen. Voor het programma: Meer met minder, indien geaccepteerd als pilotproject. De gemeente kan een folder voor doorverwijzing naar de sites financieren en een energiebesparingkrant.
<i>Communicatie</i>	P.M.
<i>CO₂ besparing</i>	Potentieel is met eenvoudige middelen gemiddeld circa 30% energiebesparing en CO ₂ -reductie per huishouden mogelijk.

15A. Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Stimulering duurzame renovatie bij particulieren
<i>Doel</i>	<p>1. 100 woningen van particulier eigenaren minstens 30% energiezuiniger maken (tenminste energielabel B of twee labelsprongen). De jaarlijkse CO₂-uitstoot daalt dan met gemiddeld 1000 kg per woning.</p> <p>2. Aantrekkelijke en effectieve arrangementen ontwikkelen voor energiebesparing en comfortverbetering in de particuliere sector. Deze arrangementen zullen in de komende jaren worden ingezet als stimulans voor substantiële verbetering van de energetische kwaliteit en het comfort van de particuliere woningvoorraad.</p>
<i>Trekker</i>	Bouwregisseur, Annemieke Groeneboom en Siem Bijman
<i>Betrokken partijen</i>	Gemeente (Bouwinspectie), Milieu Centraal en Bouwend Nederland, Energiebedrijf, Particuliere woningeigenaren, Hogeschool InHolland en hypotheekverstrekkers.
<i>Toelichting</i>	Stimulering energiebesparing bij particulieren door extra voorlichting leidt via de website bespaardaar.nl tot vraag naar energiebesparende en comfortverhogende renovatie van particuliere woningen. Een beperkt aantal huishoudens met hoge ambities kan worden geselecteerd voor intensievere begeleiding en een subsidie voor het verwezenlijken van die besparingen.
<i>Omschrijving</i>	Proefproject
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	Medewerking van de bedrijven en particuliere deelnemers.
<i>Andere positieve effecten</i>	Verbetering van het comfort en de waarde van woningen, lagere woonlasten door een lagere energierekening
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Circa 25.000 woningen van particulieren hebben eens in de 7 jaar groot onderhoud nodig en komen in aanmerking voor het programma zodra het verder getest en geoptimaliseerd.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<p>De activiteiten zijn er op gericht om in wijken met woningen met bouwjaar voor 1975 huiseigenaren zoveel mogelijk rompslomp uit handen te nemen, te adviseren over maatregelen en de weg te wijzen naar bouwbedrijven, financiering en subsidies om de maatregelen te bekostigen.</p> <p>Energiebesparingadviezen en energielabels kunnen gratis beschikbaar worden gesteld of tegen sterk gereduceerde kosten, bij uitvoering van de geadviseerde maatregelen. Een stimuleringspremie van 300 tot 600 euro en een verlaging van het maandelijks voorschot op de energierekening, kunnen dienen om het voordeel voor huiseigenaren direct zichtbaar te maken.</p>
<i>Acties 2008</i>	Presentatie van de bestaande instrumenten en modellen en behoefte peiling bij bedrijven en consumenten.
<i>Planning 2009 en verder</i>	Uitvoering renovatieprojecten. Actualisatie en bijstelling programma.
<i>Risico's</i>	Voldoende deelname particulieren en bedrijven. Afhankelijkheid van subsidies
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Meer met minder

<i>CO₂ besparing</i>	Minstens 30% per woning
---------------------------------	-------------------------

16A. Duurzame dakopbouw door particuliere woningeigenaren

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>Idee</i>	Duurzame (gezonde en klimaatneutrale) dakopbouwen door particuliere woningeigenaren
<i>Trekker</i>	Gemeente
<i>Betrokken partijen</i>	Particuliere woningeigenaren, bouwbedrijven, bouwinspectie, Milieu Centraal, Hogeschool InHolland en de gemeente.
<i>Toelichting</i>	Bij veel dakopbouwen worden niet alle mogelijkheden voor een goede isolatie benut en is er onvoldoende aandacht voor een goed binnenmilieu, Veelal zijn er onvoldoende financiële mogelijkheden om een goed binnenmilieu te creëren en zijn niet alle bouw- en installatiebedrijven op de hoogte van de mogelijkheden.
<i>Omschrijving</i>	Proefproject om duurzaam bouwen bij het “optoppen” van woningen toe te passen.
<i>Doel</i>	1. Maken van betaalbare energiezuinige woningen met een goed binnenmilieu. Het gaat om: het plaatsen van 50 dakopbouwen die volgens het zonwoning of passief huis principe zijn ontworpen en gebouwd. 2. Bouwbedrijven die in Haarlem opereren vertrouwd maken met deze bouwwijze, zodat deze op grotere schaal kan worden toegepast. 3. Inzicht krijgen in de financiële kant van duurzaam bouwen.
<i>Randvoorwaarden slagen project en risico's</i>	Voldoende bouwbedrijven en particulieren die deel willen nemen aan het proefproject. Subsidiemogelijkheden voor (een deel van de meerinvestering) zijn nog niet toegezegd.
<i>CO₂ vermindering</i>	Klimaatneutrale woningen verlagen hun energierekening
<i>Andere positieve effecten</i>	Bouw van passieve zonne-energie huizen geeft het goede voorbeeld aan de particulier met plannen voor een opbouw. Bouwers doen ervaring op. Er wordt ervaring opgedaan met de meerkosten.
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	Bouwbedrijven die in Haarlem opereren vertrouwd maken met deze bouwwijze, zodat deze op grotere schaal kan worden toegepast.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	1, Bouwers vinden die de klus aankunnen 2. April 2009 aanvraag indienen voor de zolderverbouw met 3. zonne-energie 4. Monitoring 5. Publiciteit 6. Bouwinspectie/opleveringscontrole
<i>Acties 2008</i>	Excursie en plan van aanpak
<i>Planning 2009 en verder</i>	Actualisatie en bijstelling voorlichting.
<i>Personele inzet</i>	P.M.
<i>Risico's</i>	Voldoende deelname
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Meer met Minder, Unieke Kansen Regeling
<i>Communicatie</i>	P.M.
<i>CO₂- besparing</i>	groot

17A. Q woningen hoogbouw

<i>Thema</i>	Bebouwde Omgeving
<i>project</i>	Q hoogbouw
<i>Trekker</i>	Gemeente
<i>Betrokken partijen</i>	Woningbouwcorporaties, particuliere eigenaren bouwbedrijven,.
<i>Toelichting</i>	In 2007 is een haalbaarheidsonderzoek verricht naar Q woningen in de hoogbouw, Delftplein. Q woningen zijn zeer energiezuinige woningen, gebouwd met vernieuwbare grondstoffen (hout skeletbouw) met een hoge gezondheidswaarde, De woningen zijn tot 5 hoog. In dit haalbaarheidsonderzoek is aangetoond dat hoogbouw tot 15 hoog mogelijk is De woningen zijn 10% goedkoper en hebben een GPR van 9 en een energieprestatie die 30% hoger is dan het wettelijk vereiste Het
<i>Omschrijving</i>	
<i>Doel</i>	
<i>Randvoorwaarden slagen idee en risico's</i>	
<i>CO2-vermindering</i>	
<i>Andere positieve effecten</i>	
<i>Opschalingmogelijkheden</i>	
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	
<i>Acties 2008</i>	
<i>Planning 2009 en verder</i>	
<i>Personele inzet</i>	
<i>Risico's</i>	
<i>Financiën</i>	
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	
<i>Communicatie</i>	
<i>CO₂- besparing</i>	

1B. 70% Duurzaam inkopen in 2010

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	70% duurzame inkopen in 2010
<i>Doel</i>	Voor tenminste 70% van alle door de gemeente ingekochte of aanbesteedde goederen en diensten geldt dat deze voldoen aan landelijk of Europees geldende duurzaamheidscriteria.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Afdeling Inkoop&Aanbesteding • Bedrijfsbureau's overige afdelingen
<i>Omschrijving</i>	Het gemeentebreed toepassen van gekwantificeerde en specifieke duurzaamheidscriteria, garanderen dat 70% van de inkopen voldoen aan de geformuleerde eisen ten aanzien van de ingekochte goederen en diensten.
<i>Toelichting</i>	<p>In 2007 heeft de Rijksoverheid de doelstelling omarmt dat in het jaar 2010 al haar inkopen (100%) voldoen aan gekwantificeerde en specifieke duurzaamheidscriteria. Zij heeft daarnaast de lagere overheden de verplichting gesteld om tenminste 50% hieraan te voldoen. De Gemeente Haarlem zal per 2010 dus vrijwillig (maar niet vrijblijvend) 20% boven deze norm handelen.</p> <p>Het doel is tevens om in de 2^e fase van het strategisch programma, per 2015, eveneens aan de 100% doelstelling te voldoen.</p>
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • borging van duurzaamheidscriteria in bedrijfsprocessen • accepteren dat duurzaam inkopen soms tegen dezelfde prijs gaat, maar soms iets duurder uit kan pakken.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • opzetten pilot-project: 600 energiezuinige werkplekcomputers • in kaart brengen welke inkopen in de komende 2 jaar zullen plaatshebben • selectie op deze inkopen • werkgroep duurzaam inkopen opzetten • voortgangsbewaking en rapportage
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • duurzaam inkopen beperkt zich niet alleen tot energie en milieucriteria, maar ook sociale criteria. • duurzaamheid kan ook financieel rendabel zijn, bijvoorbeeld door langere levensduur van een product. • het welzijn van eigen medewerkers wordt bevorderd. Immers door toetsing aan milieucriteria zullen meer natuurlijke producten worden gebruikt op de werkplek
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • vereist ingrijpen in bedrijfsproces (weerstand) • onbegrip • incidenteel hogere prijs
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • geen
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • pilotproject is reeds gestart in februari 2008
<i>Personeelsinzet</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Projectbegeleiding: P.M. • Inkoopcoördinator: P.M. • Werkgroepleden: P.M. per hoofdafdeling
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Grotendeels kostendekkend
<i>CO₂-besparing</i>	Afhankelijk van de inkoop- en aanbestedingstrajecten die de komende twee jaar op stapel staan. Indicatief: 5% á 15%

2B. Afvalpreventie en –scheiding op de werkplek

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Afvalpreventie en -scheiding op de werkplek
<i>Doel</i>	Een geïntegreerde aanpak van afvalscheiding op elke werkplek. Tot en met de afvoer ervan en inclusief registratie, personele inzet en zelfs voorlichting (dus ook afvalpreventie)
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gebouwcoördinatoren • Afdeling inkoop & aanbesteding • Externe partij
<i>Omschrijving</i>	Al een aantal jaren verplicht de gemeente burgers en bedrijven om hun afval op de juiste manier te scheiden en zo het milieu te sparen. Het is daarom vreemd dat in de kantoren van de gemeente zelf het kantoorafval nog niet volledig wordt gescheiden. In de wet milieubeheer staat bovendien beschreven dat we een overzicht moeten hebben van de kosten en hoeveelheden van de afvalproductie binnen de gemeente.
<i>Toelichting</i>	Afvalstromen die gescheiden kunnen worden: gekleurd papier, blanco papier, koffiebekers, glas, metaal, kunststof, GFT/swill (kantine) en restafval. Het klein chemisch afval zoals toners, batterijen en gasontladinglampen worden in een apart proces ingezameld.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Juiste voorlichting over nut en noodzaak (creëert draagvlak)
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Uit te besteden.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording moet leiden tot een lagere afvalproductie • Een betere registratie van afval betekent ook dat we beter kunnen sturen op de productie van afval • Kostenbesparing • Verhoging van gescheiden fracties betekent meer besparing van productiegrondstof
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende voorlichting • Bewust milieuvriendelijk gedrag
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	n.v.t.
<i>Tijdsplanning</i>	Invoering in 2009
<i>Personeelsinzet</i>	Ondersteuning implementatie en nazorg: P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂ besparing</i>	P.M.

3B. Inzet OV-fiets als dienstfiets en bij woon-werkverkeer

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Inzet OV-fiets als dienstfiets en bij woon-werkverkeer
<i>Doel</i>	Toename OV-gebruik bij woon-werkverkeer werknemers bij ingebruikname nieuw stadskantoor
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • NS-fiets
<i>Omschrijving</i>	Bij het nieuwe stadskantoor wordt een lokatie voor OV-fietsen gerealiseerd. De OV-fietsen kunnen door de werknemers gebruikt kunnen worden als dienstfiets tijdens het werk en bij het woon-werkverkeer tussen de NS-stations en het stadskantoor.
<i>Toelichting</i>	
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Goede afspraken tussen gemeente en OV-fiets
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Overleg en afspraken maken met NS-fiets
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Werknemers zullen meer met openbaar vervoer en fiets naar het werk komen • Promotie van OV-fiets • Efficiënter gebruik van zowel fiets als stalling. • Werknemer hoeft geen eigen stationsfiets aan te schaffen. • Gemeente Haarlem hoeft geen dienstfietsen aan te schaffen.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kosten van het systeem ten opzichte van de huidige situatie.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Provincie Noord-Holland
<i>Tijdsplanning</i>	2008: contact leggen met NS-fiets 2009: maken van afspraken met NS-fiets
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	P.M.

4B. Climate Survival Challenge

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Climate Survival Challenge
<i>Doel</i>	Bewustwording van het klimaatprobleem en de eigen oplossing die men als medewerker daarin kan hebben.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, Personeel & Organisatie
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Team Beleid & Bedrijfsvoering (co-regisseur) • Alle overige hoofdafdelingen
<i>Omschrijving</i>	Personeelsuitje in bijv. Spaarnwoude, met actieve (sportieve) onderdelen ter bewustwording ecologische principes en inbreuk daarop door menselijk handelen hetgeen leidt tot klimaatverandering. <i>Learning by doing</i> .
<i>Toelichting</i>	Binnen de gemeente heeft iedere (onder)afdeling een eigen budget voor een jaarlijks uitje. Er is echter geen tot weinig samenhang tussen deze uitjes. Het idee is om per bedrijfskolom collectief deel te nemen aan de klimaatwedstrijd uiteraard bekostigd uit de individuele budgetten. De challenge zal eenmalig plaatsvinden, men hoeft dus slechts één keer “in te leveren”
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijfsbrede medewerking, geen uitzonderingen.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie budgetten • Opzetten programma (organisatie) • Uitvoering ligt bij professionele externe begeleiding
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • gemeentebrede bewustwording klimaatproblematiek • groter gezamenlijk budget, dus meer inkoopkracht om iets bijzonders te regelen. • teambuilding op hoofdafdelingsniveau
<i>Risico 's/Knelpunten</i>	
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	
<i>Tijdsplanning</i>	kan in 3 ^e kwartaal 2008 gestart worden. Wegens buitenkarakter (in de natuur) kan worden uitgeweken naar voorjaar 2009.
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	budget vanuit individuele afdelingsuitjes gebruiken
<i>CO₂-besparing</i>	Effect is pas achteraf over een langere periode meetbaar, en is mede afhankelijk van de opvolging zoals bijvoorbeeld milieucommunicatie en Green Teams.

5B. Energie-optimalisatiescan ICT

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Energie-optimalisatiescan ICT
<i>Doel</i>	Inventarisatie van besparingsmogelijkheid in ons ICT-park.
<i>Trekker</i>	Middelen en Services - facilitaire zaken - ICT
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • bureau bedrijfsvoering&beleid • externe partij (Pecoma Haarlem)
<i>Omschrijving</i>	De energie-optimalisatiescan voor ICT brengt snel en betrouwbaar de grootste besparingsmogelijkheden in beeld. Bij een eerder traject bij de gemeente Zwolle, kwam een CO ₂ besparingspotentieel van 46% aan het licht, en een financiële besparing van €75.000.
<i>Toelichting</i>	Aanvullend kan ook een gebruikerscampagne gelanceerd worden. Uit recent onderzoek in Engeland blijkt bijvoorbeeld dat 1/3 (!) van alle werkplek Pc's nooit uitgezet worden 'nachts en in het weekend.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • projectbegeleiding • verwerken aanbevelingen in plan van aanpak en investeringsaanvraag
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	Door de scan te combineren met voorlichting aan gebruikers, is nog hoger rendement mogelijk.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	
<i>Tijdsplanning</i>	Scan voor zomer 2008 uitvoeren.
<i>Personeelsinzet</i>	projectbegeleiding. P.M.
<i>Financiën</i>	Scan wordt op basis van no-cure no pay aangeboden.
<i>CO₂-besparing</i>	Na inventarisatie te benoemen.

6B. Implementatie energieregistratiesysteem

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Implementatie energieregistratiesysteem
<i>Doel</i>	Inzicht krijgen in het energieverbruik van alle gemeentelijke gebouwen plus inzicht krijgen in het gedrag van de gebruikers van deze gebouwen.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering & beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • In feite worden alle gemeentelijke afdelingen (als gebruiker van de gebouwen) bij dit project betrokken. • Aansturing zal plaatsvinden vanuit facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering & beleid.
<i>Omschrijving</i>	Hier ergens Erbis en de implementatiekosten in kwijt kunnen...
<i>Toelichting</i>	Als gemeente wil je de kosten voor energieverbruik goed in beeld houden zodat je deze kunt beheersen. Bij stijgende kosten kan snel worden ingegrepen en corrigerend worden opgetreden. Per slot van rekening hebben wij in dit geval een voorbeeldfunctie te vervullen naar alle andere betrokken partijen.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Medewerking van alle collega's • Voldoende capaciteit om te kunnen registreren maar vooral ook om te kunnen corrigeren.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bijhouden van de energieverbruikgegevens • Interpreteren van de energiegegevens • Aansturing wanneer energieverbruik oploopt • Regelmatig terugkoppeling naar management en bestuur
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Actueel budgetteren energiekosten
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Dit kan door sommigen als bemoeizucht worden beschouwd. • Aandacht bij de mensen kan na verloop van tijd verslappen dus herhaling van de boodschap blijft belangrijk
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Niet relevant
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 – 2009 eerste opzet van het registratiesysteem
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • ??
<i>CO₂-besparing</i>	Redelijk hoog, minder als gebouwen met energie besparende maatregelen zijn aangepast

7B.Green Team

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Green Team (pilot instructie)
<i>Doel</i>	Gedragsverandering om te komen tot CO ₂ neutrale gemeentelijke organisatie
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • GAP Nederland (Global Action Plan) • In 1e fase een pilot-team dat opgeleid wordt om de boodschap intern te gaan doorgeven • 2^e fase: alle medewerkers Gemeente Haarlem
<i>Omschrijving</i>	Van binnenuit de organisatie getrokken project gericht op energiezuinig en milieubewust gedrag.
<i>Toelichting</i>	Gedragsverandering-campagne die als basis heeft dat gewenst gedrag zal plaatsvinden op het moment dat medewerkers een handelingsperspectief aangeboden krijgen dat heel dicht ligt bij de dagelijkse werkpraktijk.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • enthousiasme medewerkers • beschikbaar stellen werktijd door werkgever • financiële dekking
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • selecteren pilot-team • uitvoeren initiële campagne • doorvoeren in gehele organisatie
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • medewerkers doen het zelf • duidelijke doelen (thema's zoals energie, papier, vervoer, afval) • behalve milieurendement ook financiële winst (besparingen)
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • geen prioriteit voor medewerkers (te druk) • te lange periode tussen 1^e en 2^e fase
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • geen
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • najaar 2008 (pilot) en voorjaar 2009 (uitrol)
<i>Personeelsinzet</i>	Projectbegeleiding: P.M.
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • € 30.000 • terugverdientijd <2 jaar wegens behaalde besparingen
<i>CO₂-besparing</i>	Tussen 20% en 50% op geselecteerde thema's. Absolute aandeel in bedrijfsvoering tussen 5% en 12%

8B. Klimaatcreditcard voor zakelijke uitgaven

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Klimaatcreditcard voor zakelijke uitgaven
<i>Doel</i>	Uitgaven voor zakelijke doeleinden die momenteel nog voorgeschoten worden door de medewerker of betaald worden met een gewone creditcard gaan voldoen met een “groene” creditcard.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Concernfinanciën • P&O
<i>Omschrijving</i>	Momenteel zijn er meerdere financiële instellingen die een creditcard aanbieden waaraan een gratis systeem gekoppeld is om de uitgaven die er mee gedaan worden klimaatneutraal te verwerken. Voorbeelden: Visa green card en Rabo card.
<i>Toelichting</i>	
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	Inleveren oude cards en goede afspraken over gebruik nieuwe.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie huidig systeem • Beoordeling potentiële leveranciers • Gebruiksreglement • Uitgifte
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kostenneutrale klimaatafdekking van zakelijke uitgaven • Verbreding van het gebruik van dit medium
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Onjuist gebruik zoals toch contact afrekenen en achteraf declareren. • Diefstal / misbruik
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	n.v.t.
<i>Tijdsplanning</i>	z.s.m. in 2008
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	Compensatie vindt plaats zonder extra kosten.
<i>CO₂-besparing</i>	P.M.

9B. Duurzaam nieuw stadskantoor (Raaks- en Zijlpoort)

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Duurzaam nieuw stadskantoor (Raaks- en Zijlpoort).
<i>Doel</i>	Het realiseren van een nieuw stadskantoor optimaliseren van zowel de energiezuinigheid als het werkklimaat van de nieuw te bouwen publieksdienst en ambtenarenhuisvesting aan het voormalig Raaks-terrein.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem,
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid • afdeling Ruud Veen (opzoeken) • afdeling Milieu (HBdM) • projectmanagement
<i>Omschrijving</i>	De gemeente gaat een duurzaam stadskantoor bouwen, verdeeld over twee nabijgelegen lokaties in de binnenstad (Raakspoort en Zijlpoort). In de Raakspoort is een hoge energieambitie (GPR 8) voorgesteld met een energieprestatie die 30% verder gaat dan de wettelijke eis. Hiervoor wordt een reeks van maatregelen uitgevoerd zoals warmte/koude-opslag, isolatie, enz. Tevens wordt het oude hoofdkantoor duurzaam gerenoveerd. Ook hier is een hoge energieambitie vastgesteld.
<i>Toelichting</i>	
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kosten van de energiebesparende maatregelen • Terugverdientijden van de energiebesparende maatregelen.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Goede voorbeeldfunctie voor Haarlem Klimaatneutraal.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kosten • Tijdsplanning
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>Personeelsinzet</i>	
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>CO₂-besparing</i>	

10B. Duurzaamheidsscan openbare verlichting

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Duurzaamheidsscan openbare verlichting
<i>Doel</i>	Verlagen energieverbruik openbare verlichting met behoud van of verbetering op huidige (verkeers)veiligheid én onderhoudsniveau.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, Wijkzaken, Openbare ruimte/Groen & Verkeer
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid • externe partij voor scan • leverancierselectie uitrol door bureau inkoop & aanbesteding
<i>Omschrijving</i>	<p>Begin dit jaar is door de vakwethouder samen met een technisch inhoudelijk specialist deelgenomen aan de “masterclass openbare verlichting” Hierbij is proefondervindelijk aan het licht gekomen dat er aan de openbare verlichting nogal wat te verbeteren valt.</p> <p>Zo zijn ontwerp, lichtspreiding, kleur, intensiteit, schakeling en plaatsing vaak niet afgestemd op het gebruik(moment)van de openbare ruimte. Dit komt de verkeersveiligheid vaak niet ten goede.</p> <p>De diversiteit aan armaturen en lamptypen brengt tevens onnodig veel onderhoudskosten met zich mee.</p>
<i>Toelichting</i>	<p>D.m.v. een scan die plekken in kaart brengen waar verbetering moet plaatsvinden. Opstellen van een plan van aanpak en uitvoeringsplan.</p> <p>Jaarlijks energieverbruik van de openbare verlichting: 5 miljoen kWh.</p> <p>Energiebesparing mogelijk tussen 10% en 30%</p> <p>Besparing op onderhoud: PM</p>
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • eenmalige investering in de scan, urenbegeleiding door OGV
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Grotendeels uitbesteed
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Toegenomen verkeersveiligheid • Minder lichthinder • Lagere energiekosten • Lagere onderhoudskosten • Toegenomen uitstraling/uniformiteit (straatbeeld)
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Investeringsruimte nodig voor uitvoering
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Snel terugverdienbaar
<i>Tijdsplanning</i>	Scan in 2008 uitvoerbaar. Uitrol: PM
<i>Personeelsinzet</i>	Afd. OGV: P.M. / Team B&B: P.M. / Afd. I&A: P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂ besparing</i>	20% op het jaarverbruik van 5 miljoen kWh. Dit komt overeen met een besparing van 560.000 kg CO ₂ .

11B. Slimme meters gemeentebreed

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Slimme meters gemeentebreed (raamcontract)
<i>Doel</i>	Tweeledig: enerzijds krijgt de gemeente meer grip op het energiegebruik op gebouwniveau en anderzijds verlagen we kosten door te kiezen voor een voordeligere meetinrichting.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gebouwbeheerders • Installatiebedrijf • Afd. juridische zaken • Leverancier telemetriesystemen (op afstand uitleesbare meters)
<i>Omschrijving</i>	Op afstand uitleesbare meters dragen bij aan inzichtelijk maken energieverbruik op gebouwniveau, dus betere beheersing en opsporing “lekken” (bijvoorbeeld airco die s’ nachts doordraait) Idealiter wordt iedere locatie voorzien van een slimme meter, in totaal ongeveer 200 locaties.
<i>Toelichting</i>	Het huidige beleid heeft er al voor gezorgd dat op 25 grootverbruiklocaties de meetinrichting is vervangen door een telemetriesysteem in eigen beheer. De gegevens die hieruit komen worden gebruikt als input voor het in opzet zijnde energieregistratiesysteem. (gebruikanalyse)
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Zie risico’s en knelpunten
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Onderhandeling prijs /leveringsschema • Opstellen raamovereenkomst • Planning • Begeleiding per locatie
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Energiebesparing mogelijk tot 10% • Besparing op huidige (statische) meetdienst
<i>Risico’s/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Benodigde tijd voor begeleiding en implementatie / parametersering (deel I) • Benodigde tijd voor analyse van gegevens (deel II)
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	P.M.
<i>Tijdsplanning</i>	3 ^e en 4 ^e kwartaal 2008
<i>Personeelsinzet</i>	Deel I: P.M.
<i>Financiën</i>	Investering plus/minus € 240.000 Besparing op meterhuur €75.000 (structureel)
<i>CO₂ besparing</i>	Uitgaande van gemiddeld 5% energiebesparing bij 200 midden- en kleinverbruiklocaties (totaal ong. 8 miljoen kWh) 400.000 kWh jaarlijks. Dit komt overeen met 224.000 kg CO₂

12B. De vliegenmepper

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	De vliegenmepper (2 kWp zonne-energiemast)
<i>Doel</i>	Zichtbaar koppelen van sport en schone energieopwekking op het Pim Mulier sportpark
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Afd. Stadsbedrijven, projectmanagementbureau • Ontwikkelaars Pim Mulier sportpark • Nuon Business: sponsor hardware
<i>Omschrijving</i>	Door het plaatsen van een opvallende mast voorzien van fotovoltaïsche zonnepanelen op het Pim Mulier sportpark, wordt een zichtbare koppeling gelegd tussen sport en schone energie. Iedere sporter heeft schone lucht nodig!
<i>Toelichting</i>	Deze mast is ongeveer 12 meter hoog en bevat een opstelling met 20 vierkante meter aan zonnepanelen, in totaal 2 kilowattpiek. De markante verschijning doet zo denken aan een enorme vliegenmepper.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking en kleine investering door externe ontwikkelpartijen • vergunningtraject
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • voorstel aan ontwikkelpartijen (m.m.v. projectmanagementbureau) • vergunningtraject • fysieke plaatsing en koppeling met elektriciteitsvoorziening
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Herkenbaar baken op klimaatfietsroute • Opwekking van duurzame energie (plusminus 1.500 kilowattuur per jaar) • In combinatie met een laadstation voor bijvoorbeeld elektrisch aangedreven parkvoertuigen zelfs dubbel effect
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling en planvorming herinrichting sportpark is reeds ver gevorderd. Hierdoor kan een geschikte plaatsing voor de zonne-energiemast niet mogelijk blijken. Er moet dan naar een andere locatie worden uitgezien.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Project wordt grotendeels gesponsord
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Voorstel aan ontwikkelpartijen in december 2007 ingediend
<i>Personeelsinzet</i>	Projectbegeleiding: P.M.
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Project wordt grotendeels gesponsord • Stelpost voor plaatsingskosten: €1.200 (indien externe ontwikkelpartijen dit niet als pro-bono meerwerk uitvoeren)
<i>CO₂-besparing</i>	Door elektriciteitsopbrengst: plusminus 840 kilogram per jaar. Gedurende de voorziene levensduur van 25 jaar is dit 21.000 kilogram

13B. Waterzijdig inregelen centrale verwarming

<i>Thema</i>	Gemeentelijke organisatie 2015
<i>Idee</i>	Waterzijdig inregelen centrale verwarming (CV tuning)
<i>Doel</i>	Verhogen comfort, besparing op aardgasverbruik. Nevendoel: werk- en leerervaring creëren
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, facilitaire zaken, bureau bedrijfsvoering&beleid
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Externe organisatie (leverancierselectie) • Begeleidende partij voor werk- en leerervaring • Afdeling Installatietechniek (Vastgoed)
<i>Omschrijving</i>	Misschien kent u het wel; aan de ene kant van het gebouw is het te warm, en aan de andere kant is het te koud. Waterzijdig inregelen betekent, dat bij elke radiator de doorstroming zo vergroot of verkleind wordt dat de radiator de optimale hoeveelheid warmte afgeeft, zodat elk vertrek gelijkmatig wordt verwarmd. Het gehele systeem wordt zodoende (terug) in balans gebracht.
<i>Toelichting</i>	Met het waterzijdig inregelen is een besparing van 10% tot 30% mogelijk op het aardgasverbruik. De uitgangstemperaturen voor een utiliteitsgebouw vindt u terug in onderstaand overzicht: Overdag: 20 °C in kantoorruimten; 18 °C in de gangen; 16 °C in sportzalen. 's Nachts/weekends is de temperatuur zo laag mogelijk in de vertrekken maar niet lager dan 12 °C. in verband met onrendabel opwarmen naar bedrijfstemperatuur.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Capaciteit voor begeleiding vanuit Installatietechniek • Vrijmaken geld voor externe partij
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	Selecteren en inhuren van een externe specialist op gebied van CV tuning. Deze gaat onderzoeken op welke locaties het interessant is om waterzijdig in te regelen. Tegelijkertijd wordt via CWI een groep (technische) jongeren geselecteerd die moeilijk werk kunnen vinden. Deze krijgen een werken en leren traject aangeboden. Dit zal worden begeleid door zowel de leverancier als de eigen afdeling Installatietechniek.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • motiverend voor leerling en begeleider • directe besparing • comfortverhoging
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Capaciteit voor begeleiding: aandacht moet continue zijn
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • een terugverdientijd van twee jaar of minder • wellicht subsidie op het werken en lerendeel (te onderzoeken)
<i>Tijdsplanning</i>	Betreft naar schatting 25 grotere locaties. In 2008 en 2009 realiseerbaar.
<i>Personeelsinzet</i>	Installatietechniek: P.M., Team B&B: P.M.
<i>Financiën</i>	De kosten van waterzijdig inregelen zijn afhankelijk van de grootte van het gebouw.
<i>CO₂-besparing</i>	De circa 25 grotere locaties zijn goed voor circa 25% van het totale aardgasverbruik. Dit is op jaarbasis 25% van 2,6 miljoen m ³ = 650.000 m ³ waarop per jaar gemiddeld 20% bespaard kan worden (10% tot 30%) Dit is 130.000 m ³ / 231.400 kg CO₂ / € 52.000 structureel.

1C. Energiecoach voor bedrijven

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Energiecoach voor bedrijven
<i>Doel</i>	Het opsporen van energiebesparende maatregelen bij de bedrijven in Haarlem en daarmee reduceren van het energiegebruik.
<i>Trekker</i>	De gemeente Haarlem, Industriekring Haarlem en MKB Haarlem.
<i>Betrokken Partijen</i>	Kamer van Koophandel, Energiebedrijven, Eneco Energie, Banken.
<i>Omschrijving</i>	Bij KG Parkmanagement wordt een deskundig adviseur in de arm genomen die voor de Waarderpolder meer aandacht kan schenken aan energiebesparing bij de bedrijven aldaar. Er wordt jaarlijks een programma gemaakt met doelen gebaseerd op de wensen uit het bedrijfsleven. Op momenten dat er binnen een bedrijf veranderingen gaan plaatsvinden schuift de energiecoach aan tafel om deze veranderingen duurzaam te maken. Daarbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de natuurlijke investeringsmomenten bij bedrijven.
<i>Toelichting</i>	De energiecoach is voor bedrijventerrein Waarderpolder een aanvullende dienstverlening voor de gevestigde bedrijven. De doelgroep wordt benaderd met de win-win-gedachte van besparing op energie en materiaalgebruik: enerzijds het milieu en anderzijds het eigen voordeel. Eneco heeft aangeboden om in Haarlem een energiecoach te leveren aan het parkmanagement. Haarlem is daarmee een landelijke pilot.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gevestigde bedrijven, provincie en banken moeten bereid zijn om mee te werken aan deze vorm van financiering. • Voor bedrijven die niet verplicht zijn volgens de Wet milieubeheer om energieonderzoeken te verrichten moet het (financieel) aantrekkelijk worden gemaakt om de energiecoach te raadplegen. • De kostprijs van een energiescan moet voor bedrijven interessant genoeg zijn om hiermee aan de slag te gaan. Dat betekent vooral niet te duur! • Raadplegen van de energiecoach leidt niet tot gedwongen winkelnering maar is marktconform.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verspreiden van de informatie rondom de energiecoach aan bedrijven. • Onderhandelen met energieleveranciers en banken over de afbetalingsregeling via de energierekening. • Het uitvoeren van de energiescans zelf.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Energiescans worden nu ook bij de kleinere bedrijven uitgevoerd. • Alle energiebesparingen samen leveren een behoorlijke bijdrage in de reductie van de CO₂-uitstoot. • Als afbetaald kan worden via de energierekening hoeven ondernemers niet meer voor te financieren. • Op de langere termijn bespaart het bedrijf op de onkosten.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Een groot aantal bedrijven is zo klein dat het niet onder de werkingssfeer van de Wet milieubeheer valt. Op deze groep is weinig zicht en die dreigt daardoor buiten de boot te vallen.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • SenterNovem(?), HIRB-regeling provincie (?), banken (?).
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Start in 2008, doorlopend tot en met 2010.
<i>Personeelsinzet</i>	.
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Subsidiemogelijkheden SenterNovem(?) • HIRB-regeling provincie Noord-Holland • Banken.
<i>CO₂-besparing</i>	Is afhankelijk van de gevonden energiebesparende maatregelen bij bedrijven maar in potentie is bij bedrijven gemiddeld 30% energiereductie mogelijk bij niet al te hoge investeringen.

2C. Kennisplatform voor (en door) bedrijven/ Expertisepunt bedrijven

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Kennisplatform voor (en door) bedrijven/ Expertisepunt bedrijven
<i>Doel</i>	Uitwisseling van kennis en ervaringen om duurzame bedrijfsvoering en energiebesparing beter mogelijk te maken.
<i>Trekker</i>	Het Ondernemersloket in combinatie met KG Parkmanagement
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Haarlem • Kamer van Koophandel • MKB Haarlem • Industriekring Haarlem • Energiebedrijven • Hogeschool InHolland • ECN
<i>Omschrijving</i>	Er wordt een kennisplatform opgericht (uitbreiding van Parkmanagement?) waar ondernemers terecht kunnen met specifieke vragen over duurzaamheid en klimaat. Ervaringen van andere bedrijven zijn in dit platform verzameld en kunnen als voorbeeld dienen voor andere bedrijven. Tevens levert dit punt onafhankelijke energiescans. Voor bedrijven gelegen buiten de Waarderpolder kan contact worden gezocht met het Ondernemersloket.
<i>Toelichting</i>	Kennis die door één bedrijf is opgedaan bij het verduurzamen van pand of bedrijfsvoering kan nuttig zijn voor een ander bedrijf in Haarlem. Om te voorkomen dat iedere ondernemer het wiel moet uitvinden en veel tijd en energie moet steken in het zoeken naar de juiste informatie zouden deze ervaringen centraal moeten worden bijgehouden en beschikbaar gesteld.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kennis en ervaringen moeten vrijelijk kunnen worden benut (los van specifieke bedrijfsgegevens) • Bedrijven zijn bereid om ervaringen te delen. •
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Het inrichten van een centraal punt voor alle gegevens en informatie. • Marketen van klimaatbeleid. • Het aanstellen van een contactpersoon die informatie verzameld en rondstuurt op aanvraag. • Het organiseren van regelmatige bijeenkomsten om onderlinge ervaringen te delen.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Opedane ervaringen kunnen worden gedeeld. • Er wordt tijd bespaard in het vinden van duurzame oplossingen. • Duurzame maatregelen kunnen sneller worden toegepast.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Het zal voor sommige bedrijven moeilijk zijn informatie te delen, zeker als het andere bedrijf een concurrent is. • Voor verdergaande innovatieve maatregelen zal buiten de kennisbank gezocht moeten worden. Innovatieve oplossingen worden niet gevonden indien men alleen informatie put uit de kennisbank.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • SenterNovem • Meer met Minder
<i>Tijdsplanning</i>	P.M.
<i>Personeelsinzet</i>	n.t.b.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	CO ₂ -reductie vindt indirect plaats na toepassen van ervaringen.

3C. Onderzoek naar het opzetten van een warmte- en koudenet in de Waarderpolder

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Onderzoek opzetten warmte- en koudenet in de Waarderpolder
<i>Doel</i>	In de Waarderpolder wordt onderzocht of het opzetten van een warmte- en koudenet waar bedrijven zich op kunnen aansluiten haalbaar is.
<i>Trekker</i>	Energiebedrijf
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Haarlem • KG Parkmanagement • Industriekring Haarlem • MKB Haarlem
<i>Omschrijving</i>	In de Waarderpolder wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om een warmte- en koudenet op te zetten. Daartoe zal een energiekaart worden opgesteld met daarop de vraag en aanbod van zowel warmte als koude. Verder zal een visie of plan ontwikkeld worden met geïnteresseerden bedrijven om de eerste stappen te zetten in het tot stand brengen van het netwerk.
<i>Toelichting</i>	Op dit moment passen steeds meer bedrijven warmte- en koudeopslag toe, ook in de Waarderpolder. Deze bronnen moeten ten eerste elkaar niet negatief gaan beïnvloeden. Daarnaast kunnen tussenliggende bedrijven aantakken op een netwerk voor warmte en koude. Daarmee worden aanzienlijke besparingen gerealiseerd in aardgas en daarmee CO ₂ .
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Er zal een onafhankelijke partij moeten komen die het netwerk beheert. Op die manier kunnen ondernemers nog steeds hun eigen energieleveranciers kiezen
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Er zal onderzocht moeten worden welke bedrijven warmte en/of koude leveren dan wel nodig hebben. • Er moet een netwerk van buizen aangelegd worden om de bedrijven die aansluiten fysiek met elkaar te verbinden. • Vraag en aanbod zullen doorlopend op elkaar moeten worden afgestemd.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gasverbruik daalt aanzienlijk. • Kosten voor verwarmen en koelen zullen lager worden door gebruik van warmte en koude van andere bedrijven. •
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Er zal een warmte- en koude netwerkbeheerder in het leven geroepen moeten worden om alles onderling en onafhankelijk te regelen. • Door partijen zal vooraf flink geïnvesteerd moeten worden in een geheel nieuw netwerk voordat er gebruik van gemaakt kan worden. • Transportverliezen van warmte (en koude?) zullen ontstaan als de afstanden te groot worden.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	P.M.
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek starten in 2008.
<i>Personeelsinzet</i>	n.t.b.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	n.t.b. afhankelijk van de grootte van het netwerk.

4C. Optimaliseren van het ondernemersloket

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Optimaliseren van het ondernemersloket
<i>Doel</i>	Goed, snel en adequaat beantwoorden van vragen van ondernemers over duurzaamheid, klimaatneutraliteit.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Alle Haarlemse ondernemers • Kamer van Koophandel • MKB Haarlem • Industriekring Haarlem
<i>Omschrijving</i>	Bedrijven zullen beter gefaciliteerd moeten worden om te komen tot vergaande verduurzaming. De gemeente heeft daarin een sleutelrol bij de diverse vergunningstrajecten en bij het leveren van informatie. Daarbij is het van belang dat informatiestromen gebundeld worden zodat alle noodzakelijke informatie gelijktijdig en op tijd het bedrijf bereikt.
<i>Toelichting</i>	Het van de gemeente wordt geoptimaliseerd. Hetzelfde geldt voor vergunningverlening, eisen vanuit welstand en het accountmanagement.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende personele inzet • Bedrijven moeten de gemeente als volwaardige partner zien in het bereiken van een duurzame, energiezuinige onderneming. • De gemeente moet beschikken over actuele informatie. • Het beleid vanuit de gemeente moet over langere tijd consistent blijven.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verzameling van de benodigde informatie voor bedrijven. • Inrichten van één loket, zowel fysiek als via telefoon en Internet. • Stroomlijnen van vergunningsprocedures (vooruitlopend op Omgevingsvergunning?). •
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ondernemers worden niet onnodig beziggehouden met vergunningprocedures. • De juiste informatie komt op het juiste moment bij de ondernemers. • Bedrijfsontwikkelingen kunnen vanuit verschillende invalshoeken worden bekeken en van informatie voorzien. • Geen onnodige verrassingen voor ondernemers omdat alles gebundeld wordt.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Veel coördinatie noodzakelijk achter het loket tussen de verschillende afdelingen. • Er moeten goede afspraken worden gemaakt over wie welke informatie levert. • Er wordt veel vereist van de accountmedewerkers binnen de gemeente.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	P.M.
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • In de loop van 2008 zal dit tot stand moeten komen, voor de Omgevingsvergunning in 2009 van kracht wordt.
<i>Personeelsinzet</i>	Bestaande medewerkers, wijziging in hun takenpakketten en prioriteiten.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	Indirect.

5C. Verduurzamen bestemmingsplannen

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Verduurzamen bestemmingsplannen
<i>Doel</i>	Duurzame ontwikkelingen zoals energieopwekking mogelijk maken in bestemmingsplannen
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, hoofdafdeling Stadszaken, afdeling Ruimtelijke ontwikkeling en stedenbouw.
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Projectontwikkelaars. • Vastgoedbedrijven. • Architecten. • Afdeling Milieu.
<i>Omschrijving</i>	Bestemmingsplannen krijgen een gedetailleerd hoofdstuk over duurzaamheid en klimaat zodra deze gewijzigd moeten worden.
<i>Toelichting</i>	In bestemmingsplannen wordt rekening gehouden met de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking. Er wordt gewerkt aan een beter (optimaal) vestigingsklimaat in de stad.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Er moet tijdig inbreng komen in bestemmingsplannen die worden gewijzigd. • Binnen het plangebied moet duidelijk zijn welke ontwikkelingen gewenst zijn door gevestigde bedrijven en ontwikkelaars/vastgoedbedrijven.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bij elk bestemmingsplan zal een duurzaamheidparagraaf moeten worden geschreven. • Er zal onderzoek moeten worden gedaan welke duurzame ontwikkelingen mogelijk of gewenst zijn in het te ontwikkelen bestemmingsplan.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Duurzame ontwikkelingen kunnen optimaal worden ingepast in het bestemmingsplan. • Bestemmingsplannen worden voorwaardenscheppend en zelfs leidend voor duurzame ontwikkelingen in een plangebied.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Procedures kunnen langer duren en ingewikkelder zijn dan voorheen omdat nu met meer zaken rekening moet worden gehouden. • Voor opslag van warmte en koude in de bodem zal een nieuw fenomeen bedacht moeten worden, namelijk een bestemmingsplan voor de ondergrond. Hier zijn nog geen ervaringen mee.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	P.M.
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bij elk bestemmingsplan dat vanaf 2008 wordt gewijzigd.
<i>Personeelsinzet</i>	Medewerkers Ruimtelijke Ontwikkeling, Stedenbouw en Milieu
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	Afhankelijk van de duurzame maatregelen die worden toegepast binnen het bestemmingsplan.

6C. Goede ondernemingen worden “ in de etalage gezet”

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Goede ondernemingen worden “ in de etalage gezet”
<i>Doel</i>	Meer ruchtbaarheid geven aan duurzame ondernemers en daarmee gelijk het goede voorbeeld geven aan alle andere bedrijven.
<i>Trekker</i>	MKB Haarlem en Industriekring Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Haarlem • Kamer van Koophandel • KG Parkmanagement • (Lokale) Dagbladen en/of nieuwszenders.
<i>Omschrijving</i>	Ondernemers die hun bedrijfsvoering duurzamer hebben gemaakt of zelfs helemaal klimaatneutraal verdienen het om goede publiciteit te ontvangen. Afnemers van producten of diensten krijgen dan in beeld welke van de Haarlemse bedrijven goed en maatschappelijk verantwoord onderneemt. Bovendien zal dit de overige bedrijven aansporen tot verbetering van hun bedrijven om de concurrentie bij te kunnen blijven.
<i>Toelichting</i>	Van bedrijven is nu nog te vaak onbekend of zij duurzaam ondernemen of niet. Hieraan moet meer publiciteit worden gegeven. Bijvoorbeeld door het uitschrijven van een wedstrijd voor de duurzaamste of klimaatneutraalste ondernemer van het jaar. Bedrijven kunnen zichzelf aanmelden of door anderen worden voorgedragen. Goede voorbeelden moeten via websites van gemeente, KvK, MBK etc. in een etalage worden gezet.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Er moet een goed beeld zijn van de ondernemers die duurzaamheid hoog in het vaandel hebben of flink aan het ontwikkelen zijn. • De publiciteit moet vooral niet te klein zijn, er mag best groot worden uitpak om zo een groot publiek te bereiken. • Lokale kranten en het Haarlems Dagblad zouden moeten meewerken om voldoende publiciteit te kunnen genereren.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Websites moeten ruimte bieden aan goede voorbeelden vanuit het bedrijfsleven. • Er moet gedurende het jaar voldoende informatie verzameld worden over bedrijven die goed bezig zijn (o.a. via milieu- en bouwinspecteurs). • Er moeten artikelen geschreven worden voor de websites en persberichten. • Er zal een jaarlijks terugkerend evenement georganiseerd moeten worden om alles luister bij te zetten.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Goede publiciteit werkt altijd in je voordeel. • Ondernemers willen graag gebruik maken van deze extra publiciteit. • Afnemers van diensten en producten krijgen een beter beeld van welke bedrijven duurzaam zijn of niet en kunnen hierdoor verantwoorde keuzes maken.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	P.M.
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Start in 2008.
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	Zal afhankelijk zijn van resultaten van de bedrijven.

7C. Optimaliseren informatiekanalen

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Optimaliseren informatiekanalen
<i>Doel</i>	Meer gebruik maken van elkaars communicatiekanalen om zo beter op de hoogte te zijn van vragen die er leven en aanbiedingen die er zijn.
<i>Trekker</i>	Gemeente, Kamer van Koophandel
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Industriekring Haarlem • MKB Haarlem
<i>Projectomschrijving</i>	Bestaande informatiekanalen, -platforms, bijeenkomsten en organisaties zullen worden benut om informatie over duurzaam ondernemen te verspreiden. Via deze kanalen kunnen vraag en aanbod beter op elkaar worden afgestemd.
<i>Toelichting</i>	Op dit moment zijn de contacten tussen de gemeente en het bedrijfsleven nog te weinig structureel. Hierdoor weet men van elkaar niet welke vragen er leven of welke mogelijkheden er zijn op het gebied van duurzaam ondernemen. Door vaker contacten te leggen en informatie uit te wisselen moeten partijen meer inzicht krijgen in elkaars werkzaamheden en daarmee ook meer begrip.
<i>Randvoorwaarden slagen project</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gegevens moeten vrijelijk worden gedeeld met elkaar.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt tijd uitgespaard in het vinden van goede voorbeelden en informatie. • Bedrijven krijgen meer onderlinge binding door uitwisseling van gegevens.
<i>Risico 's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ondanks alles kunnen bepaalde informatiestromen alsnog langs elkaar heen lopen. • Of gegevens komen juist vanuit meerdere kanten naar de ondernemers toe waardoor deze overvoerd wordt met informatie. • Er is een goede coördinatie nodig om alles goed op elkaar af te stemmen.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	P.M.
<i>Tijdsplanning</i>	P.M.
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	-

8C. Verduurzamen bestaande bedrijventerreinen

<i>Thema</i>	Industrie & Bedrijvigheid
<i>Idee</i>	Verduurzamen bestaande bedrijventerreinen
<i>Doel</i>	Een impuls geven aan bestaande bedrijventerreinen om te komen tot duurzame en energiezuinige bedrijfsterreinen.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem (i.s.m. de gemeenten Arnhem en Zaanstad)
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kamer van Koophandel. • Industriekring Haarlem. • MKB Haarlem.
<i>Projectomschrijving</i>	
<i>Toelichting</i>	In 2009 start de gemeente samen met de gemeente Arnhem een project dat zich richt op het verduurzamen van bestaande bedrijventerreinen. De aandacht ligt dan in het bijzonder bij de grote middengroep van bedrijven en niet zozeer de koplopers.
<i>Randvoorwaarden slagen project</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Het succes van dit project zal afhangen van in hoeverre de grote middengroep van bedrijven kan worden bereikt. •
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Er is in het verleden al vaker aandacht besteed aan bestaande bedrijventerreinen met wisselende successen. Deze toch mindere ervaringen kunnen er toe leiden dat men weinig vertrouwen heeft in weer een zoveelste project.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • SenterNovem • Meer met Minder
<i>Tijdsplanning</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Start in 2009, voorbereiding in 2008.
<i>Personeelsinzet</i>	
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> •
<i>CO₂-besparing</i>	

1D. Klimaattoets verkeer en vervoer

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Klimaattoets verkeer en vervoer
<i>Doel</i>	Aandacht bij ruimtelijke plannen en ideeën voor stimulering van lopen, fietsgebruik, gebruik van openbaar vervoer en gebruik van schone en zuinige voertuigen.
<i>Trekkers</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Projectontwikkelaars • Woningbouwcorporaties • Openbaar vervoerder
<i>Omschrijving</i>	Ruimtelijke plannen en ideeën worden getoetst op maatregelen en voorzieningen, die lopen, fietsgebruik, gebruik van openbaar vervoer en gebruik van schone en zuinige voertuigen stimuleren.
<i>Toelichting</i>	Bij huidige plannen en ideeën wordt voornamelijk aandacht besteed aan voorzieningen en maatregelen die het autogebruik stimuleren (parkeervoorzieningen).
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Draagvlak bij de betrokken partijen • Financiering van te nemen maatregelen en voorzieningen
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Creëren van draagvlak • Ontwikkelen van criteria voor Klimaattoets • Beoordelen plannen en ideeën
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Versterking imago en uitstraling Haarlem • Verbetering leefbaarheid stad
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende draagvlak • Onvoldoende financiële ondersteuning
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Subsidieregeling Lokaal Klimaatbeleid (Slok)
<i>Tijdsplanning</i>	2008: opstellen criteria voor klimaattoets 2009: Pilots toetsen plannen en ideeën op klimaatcriteria vanaf 2010: alle plannen en projecten worden getoetst op klimaatcriteria.
<i>Personeelsinzet Gemeente Haarlem</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Afdeling project management: P.M. • Afdeling Milieu: P.M. • Afdeling OGV: P.M.
<i>Financiën</i>	Nader uit te werken.
<i>CO₂-besparing</i>	Nader uit te werken.

2D. Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig).

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig).
<i>Doel</i>	Grootschalige introductie van biogas ('groen gas') en tweede generatie biobrandstoffen als voertuigbrandstof (gemeentelijk wagenpark, openbaar vervoer, wagenparken bedrijven, particulieren).
<i>Trekkers</i>	Gemeente Haarlem, afdeling Milieu
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Overheden (Haarlem, Provincie, centrale overheid) • Producenten van biogas en tweede generatie biobrandstoffen • Energieleveranciers en oliemaatschappijen • Tankstationeigenaren • Vervoerders, zoals Connexion, TNT, enz. • Auto-importeurs en –dealers
<i>Omschrijving</i>	Het realiseren van aardgasvulpunten en biobrandstofvulpunten bij bestaande en nieuw te bouwen tankstations. Naast het tanken van aardgas wordt tevens de mogelijkheid geboden om 'groen gas' te tanken. Zodra de mogelijkheid is gerealiseerd zullen de voertuigen van de gemeente Haarlem 'groen gas' en biobrandstoffen afnemen en zullen bedrijven, openbaar vervoerders en particulieren gestimuleerd worden het voorbeeld te volgen.
<i>Toelichting</i>	<p><u>Gasvormig brandstof:</u> Groen gas is afkomstig van biogas dat is geproduceerd bij de vergisting van organische afvalstromen (stortafval, rioolslib, GFT, mest). Na verwijdering van verontreinigingen wordt het gas in het aardgasnet gestopt. Via groencertificaten wordt het gas elders als 'groen gas' afgenomen.</p> <p><u>Vloeibare brandstoffen:</u> Alleen tweede generatie (vloeibare) biobrandstoffen, geproduceerd uit reststromen van land- en bosbouw, kunnen een wezenlijke bijdrage leveren aan de reductie van CO₂-uitstoot van het wegverkeer. Via een certificatiesysteem zullen alleen biobrandstoffen boven een bepaalde CO₂ reductiegraad (bijv. 75%) worden toegelaten.</p> <p>Waterstof wordt de komende jaren niet als een realistische alternatieve brandstof gezien.</p>
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Certificeringssystemen voltooid. • Voldoende aanbod voertuigen (aardgas en flexifuel) • Voldoende aanbod biobrandstoffen. • Landelijke doorbraak rijden op groen gas/biobrandstoffen • Groen gas/biobrandstoffen onderdeel van eisen aanbesteding openbaar vervoer (prov. NH).
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Faciliteren (excursies, kijk- en rijdagen, subsidies) • Agenderen van knelpunten bij overheid • Communicatie en informatieoverdracht • Onderhandelen locaties aardgasvulstations • Overleg met lokale partijen over biogas productie
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Haarlem is landelijke voortrekker Rijden op Aardgas • Zowel lokale productie als consumptie groen gas mogelijk • Ook positief voor fijn stof en NOx • Grondstof voor biogas uit eigen gemeente (rioolslib, stortplaats, GFT) • Groen gas kan als vervanging van aardgas ook gebruikt worden voor andere toepassingen. • 'First mover' voordeel; gezien beperkte initiële beschikbaarheid kan een unieke positie worden opgebouwd. • Kruisbestuiving met wagenparken van bedrijven en instellingen die meewerken aan Haarlem Klimaatneutraal.

<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Opwerken lokaal biogas duurder dan omzetting in groene stroom. • Kwaliteitseisen invoering gas in aardgasnet • Bepaalde infrastructuur aardgas- en biobrandstoffenstations • Groen gas duurder dan aardgas/biobrandstoffen duurder dan conventionele brandstoffen.
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Stimuleringsregeling Duurzame Energie (SDE) • Provinciale subsidies (CO₂ servicepunt) • Subsidieregeling tankstations met alternatieve brandstoffen (Ministerie VenW). • Geld via Regionaal Samenwerkingsverband Luchtkwaliteit. • Subsidieregeling Lokaal Klimaatbeleid (SenterNovem).
<i>Tijdsplanning</i>	<p>Groen gas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Medio 2008: go/no-go opwerkingsinstallatie biogas Haarlem • 2009: openbaar aardgasvulpunt met 'groen gas'. • 2009: aardgasvoertuigen gemeente Haarlem, 1-2 bussen van Connexxion en enkele bedrijfswagens rijden op groen gas. • 2010: Groen gas uit Haarlems GFT afval beschikbaar. <p>Biobrandstoffen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eind 2008: definitieve plannen van eerste producent van 2^e generatie biobrandstoffen. • Eind 2009: nieuw openbaar biobrandstofvulpunt. • Medio 2011: OV-concessie met bussen op groen gas of biobrandstoffen.
<i>Personeelsinzet gemeente Haarlem</i>	Afdeling Milieu: P.M.
<i>Financiën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Investerings in vulpunten door commerciële marktpartijen. • Meerprijs groen gas en biobrandstof voor gebruiker en voor concessieverlener. • De CO₂-emissierechten voor het uitstoten van 1 ton CO₂ bedragen momenteel € 20,-.
<i>CO₂-besparing</i>	<p>1 miljoen kubieke meter groen gas komt overeen met een CO₂-besparing van 2000 ton. Een aardgasvoertuig (bestelwagen, personenwagen) verbruikt jaarlijks omstreeks 2000 m³ gas, een aardgasbus omstreeks 50.000 m³ gas.</p> <p>Tweede generatie biobrandstoffen hebben een CO₂ reductie potentieel van meer dan 80% ten opzichte van bestaande autobrandstoffen.</p>

3D. Stimulering schone en zuinige wagens (ook elektrisch)

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Stimulering schone en zuinige wagens (ook elektrisch)
<i>Doel</i>	Het aandeel schonere, CO ₂ arme voertuigen in de stad vergroten.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem, afd. Milieu, Openbare ruimte, Groen en Vervoer (OGV) en Veiligheid, Vergunningen en Handhaving (VVH)
<i>Betrokken partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> ● Vervoerders, particulieren ● Centrummanagement Groep Haarlem ● Industrie Kring Haarlem ● Autodealers ● wijkraden
<i>Omschrijving</i>	Introduceer maatregelen die particulieren, bedrijven en beroepsvervoerders met schone voertuigen kortere rijtijden en goedkopere en gunstige parkeerplaatsen bieden.
<i>Toelichting</i>	De aankoop en het bezit van een schoon en zuinig voertuig (aard/biogas, biobrandstof, hybrides, elektrisch) wordt beloond met: <ul style="list-style-type: none"> - Gratis/voordelig parkeren in de gehele stad. - Aantrekkelijke parkeerplaatsen in parkeergarages (bij uitgang) en op straat (vlakbij winkels, enz.) - Gebruikmaking snelle, korte doorgangs- en verbindingroutes. Daarnaast worden deelauto initiatieven (Greenwheels, ConnectCar, Wheels4all) gestimuleerd door ze gratis te laten parkeren in de gehele stad.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> ● Voldoende draagvlak bij autodealers, vervoerders, branche-organisaties, wijkraden en burgers. ● Beschikbaarheid schone voertuigen.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> ● Opstellen criteria voor schone en zuinige voertuigen ● Voorlichting en voeren gesprekken met autodealers, bedrijven, bewoners, enz. ● Zorgen voor herkenbaarheid schone en zuinige wagens, parkeerplaatsen en routes.
<i>Sterkte punten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> ● Vergroot bewustwording bij aankoop voertuig ● Budgetneutraal te realiseren door gemeente ● Vergroot zichtbaarheid schone en zuinige auto op straat
<i>Risico's / Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> ● Onvoldoende draagvlak bij de betrokken partijen. ● Onvoldoende handhaving van regels.
<i>Tijdsplanning</i>	2008: opstellen criteria schone en zuinige voertuigen. 2009: voeren van gesprekken met relevante partijen. 2010: Pilot stimulering schone en zuinige voertuigen in binnenstad. 2011: Uitbreiding stimulering in gehele stad.
<i>Personeelsinzet</i>	Afd. Milieu en OGV: P.M. VVH budgetneutraal door inkomsten parkeerheffing
<i>Financiën</i>	In principe budgetneutraal uit te voeren.
<i>CO₂-besparing</i>	Nader uit te werken

4D. Uitbreiding fietsparkeervoorzieningen bij NS-station

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Uitbreiding fietsparkeervoorzieningen bij NS-station
<i>Doel</i>	Stimulering fietsgebruik als voor- en natransport bij het openbaar vervoer (trein).
<i>Trekkers</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Nederlandse spoorwegen (bewaakte stalling) • NS-fiets (OV-fiets) • Provincie Noord-Holland
<i>Omschrijving</i>	Bij het NS-station zullen een groot aantal overzichtelijke en comfortabele fietsparkeervoorzieningen worden gerealiseerd in de vorm van een ondergrondse fietsenstalling (5050 plaatsen) en een bovengrondse fietsgevel (1700 plaatsen).
<i>Toelichting</i>	<p>Het realiseren van een groot aantal fietsvoorzieningen bij het NS-station zal ervoor zorgen dat meer mensen voor het woon/werk verkeer gebruik gaan maken van het openbaar vervoer en hierbij als voor- en natransport de fiets gebruiken.</p> <p>Om het probleem van de ‘weesfietsen’ terug te dringen wordt een systeem geïnstalleerd dat bijhoudt welke fiets waar en hoelang staat. De indeling van de stalling moet een dergelijke systematiek toestaan. Door langparkeerders naar de minst courante plaatsen te verwijzen worden de fietsers, die het meest bijdragen tot een gewenste mobiliteit, beloond.</p> <p>Om voertuigen anders dan de traditionele fiets te accommoderen zullen de fietskelder en –flat voorzien moeten worden van een hellingbaan met aan de zijkanten traptreden.</p> <p>Om het groeiend gebruik van elektrische voertuigen te accommoderen dienen er laadpunten te worden aangebracht.</p>
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verlening bouwvergunningen • Verbod op lang parkeren opnemen in de gebruikersverordening.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiding van het project • Informatievoorziening en communicatie
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Stimulering en versterking van het openbaar vervoer • Verbetering uitstraling stationsplein (minder fietsenchaos) • Verbetering leefbaarheid binnenstad • Introductie nieuwe fietsdeelsystemen mogelijk
<i>Risico 's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bouwtijd en bouwhinder • Fietsen gaat ten koste van lopen en/of busgebruik
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Rijkssubsidie in kader van “Ruimte voor de fiets” verkregen Subsidie provincie Noord-Holland verkregen; ketenmobiliteit.
<i>Tijdsplanning</i>	2008: aanvraag bouwvergunning fietskelder Eind 2009: realisatie fietskelder 2010: realisatie fietsgevel
<i>Personeelsinzet Gemeente Haarlem</i>	Verschillende afdelingen: P.M.
<i>Financiën</i>	Financiering is rond.
<i>CO₂-besparing</i>	Per gefietste kilometer wordt 165 (t.o.v. auto) of 85 (t.o.v. openbaar vervoer) gram CO ₂ bespaard.

5D. Ontwikkeling Rode Loper en andere fietsroutes

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Ontwikkeling Rode Loper en andere fietsroutes
<i>Doel</i>	Zo goed mogelijke fiets- en wandelverbindingen tot stand brengen tussen het centrum van Haarlem en de wijken daaromheen.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Haarlem • Fietsersbond • Wijkraden en bewoners • Ondernemers
<i>Omschrijving</i>	Het tot stand brengen van fiets- en wandelverbindingen in de stad, waarbij de fietser/loper geen/weinig hinder ondervindt van het gemotoriseerd verkeer en in principe op een vrije baan fietst/loopt
<i>Toelichting</i>	Een aantal straten in de Haarlemse binnenstad is in feite al een Rode Loper. Om het fietsgebruik naar de binnenstad te bevorderen dient het net van vrije fietsroutes uitgebreid te worden.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Medewerking van alle betrokken partijen. • Financiering van het project
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Creëren van draagvlak • Communicatie en informatieoverdracht • Uitwerken van voorkeursvarianten
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Geeft (ongehinderde) fietsverbinding centrum met de wijken • Komt het historische karakter van binnenstad ten goede • Verbetering van de verkeersveiligheid. • Verbetering leefbaarheid langs routes. • Fietsen/lopen komt de gezondheid ten goede.
<i>Risico 's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende draagvlak. • Andere routes worden meer belast door gemotoriseerd verkeer. • Geen volledige scheiding tussen fiets- en gemotoriseerd verkeer mogelijk
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Men heeft hier al gebruik van gemaakt voor eerste deel.
<i>Tijdsplanning</i>	2009: Herinrichting Jansstraat en Kruisstraat 2010: Herinrichting Smedestraat en Jansweg
<i>Personeelsinzet</i>	Afdeling Project Management: P.M.
<i>Financiën</i>	Financiering voor 2009/2010 is rond.
<i>CO₂-besparing</i>	Per gefietste/gelopen kilometer wordt er 160 gram CO ₂ (auto) of 85 gram (openbaar vervoer) bespaard.

6D. Realisering intelligente en flexibele fietsdeelsystemen

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Realisering intelligente en flexibele fietsdeelsystemen
<i>Doel</i>	Stimulering fietsgebruik als voor- en natransport bij het openbaar vervoer en de auto.
<i>Trekkers</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ecosol fietsdiensten
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • OV-fiets (NS) • Bike dispenser Amsterdam • Lock 'n Go (Eindhoven) • Gemeente Haarlem • Provincie Noord-Holland • Industriekring Haarlem, Kamer van Koophandel • Fietsfabrikant
<i>Omschrijving</i>	Op verschillende locaties (NS-stations, Zuid-tangent haltes) worden fietsdeelsystemen (OV-fiets, bike dispensers) gerealiseerd zodat mensen in toenemende mate gebruik maken van het openbaar vervoer, waarbij de fiets gebruikt wordt als voor- en natransport.
<i>Toelichting</i>	De fietsdeelsystemen kunnen zowel gebruikt worden bij het woon/werk-verkeer als bij bezoek aan bedrijven en instellingen in Haarlem. OV-chipkaart kan dienen als identificatie en betaalmiddel. Bij iedere nieuw in gebruik te nemen parkeergarage wordt een geautomatiseerd fietsverhuursysteem voor de OV-fiets geïnstalleerd om zodoende voor- en natransport per fiets te bevorderen.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende draagvlak bij deelnemende partijen • Financiering van project • Voldoende technische mogelijkheden OV-chipkaart
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Creëren van draagvlak • Communicatie en informatieoverdracht • Onderhandelen over locaties fietsdeelsystemen
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Efficiënter gebruik van de fiets • Minder kans op fietsdiefstal
<i>Risico 's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Vandalisme • Onvoldoende belangstelling bij particulieren en bedrijven
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	SenterNovem; mobiliteitsmanagement Provincie Noord-Holland; ketenmobiliteit VSB bank; maatschappelijke innovatie Stichting Doen
<i>Tijdsplanning</i>	2008: subsidieaanvraag 2009: proef met deelfiets op twee haltes van de Zuid-tangent 2010: Installatie van Lock 'n Go fietsklemmen 2011: Realisatie van bike dispenser.
<i>Personeelsinzet Gemeente Haarlem</i>	Afdeling Milieu: P.M. Afdeling OGV: P.M.
<i>Financiën</i>	Nader uit te werken.
<i>CO₂-besparing</i>	Per gefietste kilometer wordt 165 (auto) of 85 (openbaar vervoer) gram CO ₂ bespaard. Gemiddeld wordt er per dag omstreeks 40 kilometer per leenfiets gefietst.

7D. Haalbaarheidsstudie snelfietspaden

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Haalbaarheidsstudie snelfietspaden
<i>Doel</i>	Studie naar haalbaarheid stimuleren en faciliteren van woon/werkverkeer met fiets en/of elektrisch trapondersteunde voertuigen op de middellange afstand (7,5-25) kilometer
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Provincie Noord-Holland • Verbindende gemeentes • Bedrijven als Schiphol, Bloemenveiling Aalsmeer en Corus
<i>Omschrijving</i>	Snelfietspaden zijn bestaande fietsverbindingen die verbreed worden tot 6 meter zodat er (gelijk aan een 4 baansnelweg) in beide richtingen twee rijstroken beschikbaar zijn. De kwaliteit van het asfalt maakt hoge snelheden tot 40 kilometer per uur mogelijk.
<i>Toelichting</i>	Om de fiets en trapondersteunde elektrische fietsen als volwaardig alternatief voor de auto in te zetten moet de af te leggen afstand minimaal gelijk of korter zijn. Bij de uitvoering moet een aantal bushaltes in het fietspad worden opgenomen om bij pech of slecht weer voor het openbaar vervoer te kunnen kiezen.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Draagvlak bij deelnemende partijen • Financiering project
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Creëren van draagvlak • Communicatie en informatieoverdracht • Inventarisatie kansrijke trajecten.
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verbetering leefbaarheid langs routes • Fietsen is goed voor de gezondheid • Stimulering trapondersteunende voertuigen
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gebrek aan draagvlak • Onvoldoende financiering
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	P.M.
<i>Tijdsplanning</i>	2009: Inventarisatie kansrijke trajecten 2010: Uitvoeren haalbaarheidsstudie.
<i>Personeelsinzet</i>	Provincie Noord-Holland Ambtenaren betreffende gemeentes Fietzersbond
<i>Financiën</i>	Nader uit te werken.
<i>CO₂-besparing</i>	Van het forensenverkeer in Haarlem zijn ongeveer 20.000 auto's op weg naar een bestemming op minder dan 25 kilometer. Uitgaande van een bezetting van 1,2 personen per auto zijn er ongeveer 24.000 mensen die in aanmerking komen voor de overstap van auto naar (elektrische) fiets. Per forens is de besparing 1,25 kT CO ₂ (1.250 kilogram) per jaar.

8D. Tariefstelling Openbaar Vervoer (OV)

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Tariefstelling Openbaar Vervoer (OV)
<i>Doel</i>	Bevordering van het gebruik van het milieuvriendelijke openbaar (bus-) vervoer in de gemeente Haarlem, met als doel het autogebruik te verminderen.
<i>Trekkers</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Haarlem • Provincie Noord-Holland • Connexxion
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijven • Particulieren
<i>Omschrijving</i>	Het voeren van een tariefbeleid zodat meer mensen gebruik gaan maken van het openbaar vervoer, de auto minder gebruikt wordt en de fiets niet wordt beconcurrerd.
<i>Toelichting</i>	Door het OV goedkoper te maken, werken met lagere daluur tarieven, specifieke tarieven, etc. zal er meer van het OV gebruik worden gemaakt .
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Medewerking concessiehouder (provincie Noord-Holland) • Bereidheid tot het verstrekken van extra budget.
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Overleg tussen stakeholders, te weten provincie, gemeente Haarlem en vervoerder Connexxion. • Vaststellen van doelgroepen en opstellen business case per doelgroep
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Het openbaar busvervoer in de gemeente wordt al uitgevoerd door zeer milieuvriendelijke bussen. • Ervaringen kunnen gebruikt worden bij aanbesteding volgende concessie (start medio 2011). • Zodra de OV-chipkaart is geïntroduceerd kan het beleid worden voortgezet met gebruikmaking van deze kaart.
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Afwezigheid aanvullend budget • Onvoldoende buscapaciteit
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	<ul style="list-style-type: none"> • CO₂ reductie programma's SenterNovem • Provinciale subsidie
<i>Tijdsplanning</i>	2008: vaststellen doelgroepen en opstellen business case(s) 2009: pilot met eerste doelgroep 2010: uitbreiding van het aantal doelgroepen 2011: Uitbreiding tariefstelling bij aanvang nieuwe concessie.
<i>Personeelsinzet</i>	Nader uit te werken.
<i>Financiën</i>	Afhankelijk van gekozen tariefmodel
<i>CO₂-besparing</i>	Nader uit te werken.

9D. Mobiliteitsmanagement bij Haarlemse bedrijven/organisaties

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Mobiliteitsmanagement bij Haarlemse bedrijven/organisaties
<i>Doel</i>	Grootschalige toepassing van 'groen' mobiliteitsmanagement bij werkgevers in Haarlem. Dit leidt tot minder autokilometers, een zuiniger wagenpark, meer fietsgebruik, treingebruik, OV-gebruik.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Grote overheidswerkgevers in Haarlem (Provincie, gemeente, ministerie van Justitie) • MKB-Nederland, regio Haarlem • Aanbieders 'groene' lease en mobiliteitsarrangementen • NS Reizigers, Connexion, Fietserbond • CO2-servicepunt (Provincie Noord-Holland) • Zero friction mobility (Waarderpolder)
<i>Omschrijving</i>	Een 'alles uit de kast' initiatief om binnen 4 jaar bij alle werkgevers in Haarlem een 'groen' bedrijfsmobiliteitsplan in werking te hebben. Structureel vinden bij alle bedrijven 'scans' plaats om mobiliteit te vergroenen, met aandacht voor comfort en kostenreducties. Bedrijven voeren die plannen uit. Collectieve knelpunten in OV-net, fietsroutes worden door Gemeente met voorrang opgelost.
<i>Toelichting</i>	In een bedrijfsmobiliteitsplan kijk je naar alle zakelijke mobiliteit die een bedrijf nodig heeft en hoe die 'groener' kan worden vervuld. Dit is maatwerk voor elk bedrijf én elke medewerker. Daarbinnen zijn maatregelen mogelijk als cursussen 'Het nieuwe rijden', brandstof verbruiksmonitoring, mobiliteitsbudgetten, aanschaf zuiniger (lease)voertuigen, groenere brandstoffen, fiets stimuleringsprojecten, carpool plaatsen, pool-auto's, OV-jaarkaarten, 'mobility-cards', deelauto oplossingen zoals Greenwheels. Maar er is ook aandacht voor vermindering van vervoersvraag door bijvoorbeeld videoconferencing en telewerken.
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Commitment betrokken partijen. • Opzetten kennisnetwerk voor 'groene mobiliteit'
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verzamelen van 'best practices' uit Nederland en buitenland • Via bestaande samenwerkingsverbanden en koepels aandacht vragen voor mobiliteitsmanagement • Via opgeleide adviseurs bedrijven helpen bij ontwikkelen van een 'maatwerk' mobiliteits plan • Instellen van een jaarlijkse Haarlem 'green mobility' prijs voor bedrijven met bijbehorende publiciteit
<i>Sterkte punten / positieve effecten</i>	<p>Haarlem heeft enkele grote overheidswerkgevers die voortrekkersrol kunnen vervullen.</p> <p>Haarlem is een compacte stad met goede railverbindingen in alle richtingen.</p> <p>De overheid vergroent komende jaren het fiscale regime voor mobiliteit verder. Dit biedt kostenvoordelen voor werknemers die groenere mobiliteit kiezen.</p> <p>Biedt t.z.t. fors mobiliteitskosten bij start van kilometerheffing 2011 - 2012; al het 'grondwerk' is in Haarlem dan al gedaan.</p> <p>Veel kennis is door SenterNovem in 'mobiliteitsmanagement' projecten opgedaan.</p>
<i>Risico's / knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Duurzamer mobiliteit en ondernemen onderbelicht in Haarlems bedrijfsleven • Te weinig commitment en snelheid bij overheidswerkgevers • Te weinig/te laat structureel verbeteren OV-verbindingen naar locaties met vervoersvraag binnen werktijden.

<i>Subsidiemogelijkheden</i>	SenterNovem mobiliteitsmanagement
<i>Tijdsplanning</i>	2009: opstellen plan van aanpak Mobiliteitsmanagement; pilots bij gemeente Haarlem en provincie Noord-Holland. 2010: Uitvoeren mobiliteitsmanagement bij bedrijven > 250 medewerkers. 2011: Uitvoeren mobiliteitsmanagement bij bedrijven > 100 medewerkers.
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	Investeringsen verdienen zich terug door lagere mobiliteitskosten voor bedrijven en medewerkers.
<i>CO₂-besparing</i>	In 3 jaar tijd een reductie van CO ₂ uit woon-werkverkeer en zakelijke mobiliteit van 5 - 20% voor deelnemende bedrijven.

10D. Haalbaarheidsstudie vervoer over water

<i>Thema</i>	Verkeer en Vervoer
<i>Idee</i>	Haalbaarheidsstudie vervoer over water
<i>Doel</i>	Onderzoek naar de mogelijkheden om personen en/of goederen per boot te vervoeren.
<i>Trekker</i>	Gemeente Haarlem
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Vervoerders als Connexxion, Rederij Woltheus e.a. • VVV • Bedrijven
<i>Omschrijving</i>	Onderzoek naar de haalbaarheid van vervoer per boot over de singelgrachten in de binnenstad van Haarlem (personen) en tussen de Waarderpolder en de binnenstad (goederen).
<i>Toelichting</i>	
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende vraag naar vervoer over water • Financiële haalbaarheid
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiden van onderzoek • Inventarisatie van gegevens
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verbetering bereikbaarheid binnenstad • Moeilijk bereikbare plaatsen worden ontsloten. • Aantrekkelijk voor toeristen
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende vraag • Hoge aanloopkosten
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Provincie Noord Holland SenterNovem
<i>Tijdsplanning</i>	2010: Inventarisatie mogelijkheden 2011: Uitvoering haalbaarheidsstudie
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	P.M.
<i>CO₂-besparing</i>	P.M.

1 E: De klimaatneutrale straten van Haarlem en hun 'wakkere'bewoners

Thema	Communicatie
<i>Idee</i>	De klimaatneutrale straten van Haarlem en hun 'wakkere' bewoners (werktitel)
<i>Doel</i>	Groepen van wijkbewoners samen laten werken om hun energiekosten en mobiliteitskosten te verlagen door samen te werken. En passant verlagen ze hun CO ₂ -emissies.
<i>Trekker</i>	Wijkraden met Kamer van Koophandel
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wijkraden • woningcorporaties • EPA-W adviseur(s) • autodeel-bedrijven (Greenwheels, ConnectCar, Wheels4all) • 'duurzaam' bouwende bouwbedrijven • winkeliers met zuinig consumenten-electronica en witgoed (BCC) • autodealers met 'groene' personenauto's • 'groene' banken (Rabo-bank, Triodos e.a.) • media; krant, locale TV
<i>Omschrijving</i>	Verkennen kansrijke 'klimaatneutrale' straten/wijken/ groepen; Mobiliseren van die groepen mensen en ondernemers met klimaat-vriendelijke diensten en producten. Deze groepen voorlichten, helpen met praktische adviezen. Onderwijl 'Best practices' verzamelen en via soort 'advies winkel' beschikbaar stellen – of een Klima-wikipedia gebruiken – 'vult zichzelf'. Daarnaast een wedstrijd organiseren voor de 'klimaatneutraalste straat van Haarlem'. Zorgen voor media aandacht door er bij voorkeur een 'reality soap' van te maken zoals we ze kennen van de nationale zenders. Die gaat wijk/straat/huishoudens op de voet volgen (reality TV); Deze wedstrijd jaarlijks herhalen.
<i>Toelichting</i>	
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Interesse van media om dit 'in het zonnetje' te zetten • Commitment Wijkplatforms
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Coalitie formeren • Potentiële 'wijken/straten' en producten/diensten in kaart brengen • 'Formule' voor aanpak uitwerken en pilot doen • Breed uitrollen in de stad
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Bereikt de burger rechtstreeks en mobiliseert 'early adopters' • Versterkt de 'binding' in de wijk – samen de schouders er onder • B & W en gemeenteraadsleden geven zelf het goede voorbeeld • Sluit aan op EPA-W labeling van huizen die per 1 januari 2008 verplicht wordt • De is leuk als je het leuk verpakt • Is zeer breed in te zetten voor wonen en mobiliteit
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende kritische massa aan aanbod zijde te mobiliseren?
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Uit Klimaat actieplan provincie NH, oktober 2007 Gelden uit klimaat convenant overheid – gemeenten november 2007
<i>Tijdsplanning</i>	Coalitie vormen najaar 2008 Formule ontwikkeld en gepilot voorjaar 2009 Start uitrol najaar 2009
<i>Personeelsinzet</i>	P.M.
<i>Financiën</i>	Dient zichzelf te bedruipen uit kosten besparingen voor burgers en opbrengsten van ondernemers
<i>CO₂-besparing</i>	Dit is een belangrijk 'vehikel' om alle uitvoeringsplannen integraal te laten landen bij de burgers en bedrijven van Haarlem.

2 E: Klimaat en energiedag

Thema	Communicatie
<i>Idee</i>	Klimaat en energiedag
<i>Doel</i>	Urgentie besef creëren bij bewoners van Haarlem om CO ₂ emissies te verminderen. Kennis laten maken met alle mogelijke producten en diensten die in een klimaatneutraler leefpatroon passen, kosten besparen en leefcomfort niet aantasten.
<i>Trekker</i>	Samenwerkende wijkraden met Kamer van Koophandel
<i>Betrokken Partijen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Media (ook landelijk); krant, lokale omroep • Kamer van Koophandel • Schooldirecties en Milieugroeperingen • Sponsorende bedrijven: Rabobank, Nuon etc • Voortrekkers bedrijven; Greenwheels, lifestyle maandblad als 'Goodies', Toyota, Greenchoice
<i>Omschrijving</i>	Een 'stad-brede' event educatieve programma's, pop-muziek, film/documenaires, lezingen, een energiebeurs, markt met klimaatvriendelijke producten, 'open dagen', 'klimaat actie wedstrijden', klimaatneutraalste straat van Haarlem.
<i>Toelichting</i>	Deze 'stad-brede' event gaat jaarlijks plaatsvinden en krijgt door de jaren heen een reikwijdte van een koninginnedag. (Ook Pink-Pop en Low-lands zijn klein begonnen). Speciale aandacht richten op jongeren als toekomstig verantwoordelijk burgers én consumenten!
<i>Randvoorwaarden slagen idee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Draagvlak bij wijkplatforms en bedrijven
<i>Werkzaamheden en Activiteiten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Vormen van coalitie die dit samen gaat doen • Een eerste plan trekken gebaseerd op 'goede ervaringen' in Nederland, EU (Energy day) en USA (Earth Day) • Eerste keer in voorjaar 2009 uit te voeren (kosten dekkend) of met wat financiële steun van gemeente en provincie in najaar 2008 als manifestatie rondom Haarlem klimaatneutraal
<i>Sterktepunten/positieve effecten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Brengt klimaatbewust gedrag op 'de agenda' • Geeft een boost aan lokaal MKB voor marktgroei in klimaatvriendelijke producten en diensten voor MKB • Is zeer breed in te zetten voor wonen, mobiliteit, recreatie, enz • Geeft voorlichting over noodzaak gedragsaanpassing tegen klimaatverandering • Versterkt de 'binding' in de stad – samen de schouders er onder • Geeft veel media aandacht • Bereikt de burger rechtstreeks en mobiliseert 'early adopters'
<i>Risico's/Knelpunten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Voldoende kritische massa te mobiliseren? • Voldoende sponsoring te mobiliseren voor 'overhead' activiteiten?
<i>Subsidiemogelijkheden</i>	Provincie NH in het kader van klimaat actieplan? VROM Op termijn EU? - energy day
<i>Tijdsplanning</i>	Coalitievorming: 2008 Plan 1e klimaat/energie dag nov 2008 Eerste klimaat/energie dag april/mei 2009
<i>Personeelsinzet</i>	Raming; Gemeente, jaarlijks, 200 uur
<i>Financiën</i>	Budgetneutraal na opstartfase van 2-3 jaar
<i>CO₂-besparing</i>	Niet sec aan te geven; is een noodzakelijke randvoorwaarde voor vele andere uitvoeringsprojecten

Ideeën Gemeentelijke organisatie:

Barrel van de zaak:

Regelmatig worden fietsen op het Stationsplein verwijderd door de gemeente omdat zij niet meer in gebruik zijn. Dit zijn vaak fietsen die in onordentelijke staat verkeren (barrels) maar nog wel bruikbaar zijn als basis voor een stationsfiets.

De term stationsfiets verwijst naar een eenvoudige en vaak oude fiets, die gebruikt wordt om van en naar het station te fietsen met de bedoeling deze daar te laten overnachten wanneer men niet werkt. Een fiets in topconditie is hier vaak te kostbaar voor. (zoals de fiets uit het fiscaal fietsplan)

Het idee is om van weggeknipte fietsen bruikbare stationsfietsen te maken i.p.v. verkoop aan de oud-ijzerhandelaar.

Deze kunnen dan aan werknemers worden verschaft om niets.

Optioneel kan het bruikbaar maken gedaan worden door een instelling als Paswerk, hiermee wordt ook nog een sociaal aspect gediend.

Gebouw-energie-beheerder:

Iedere gebouwbeheerder zal een opleiding energiebeheer gaan krijgen, alsmede de verantwoordelijkheid voor het verbeteren van de energieprestatie (of label).

Inkoop groen gas:

In afwachting marktontwikkeling en overheidsregulering was afgelopen december 2007 door inkoop geen voorwaarde gesteld aan de duurzaamheid van het aardgas. De verwachting is dat de markt eind 2009 hier wel rijp voor is. Dit is tevens het moment dat opnieuw aanbesteed moet gaan worden.

Lichtmastreclame op zonnestroom:

Overall in de stad staan naastabri's ook veel lichtbakken opgesteld op lichtmasten. Via een huurovereenkomst met de gemeente blabla. Deze moeten gevoed gaan worden door zonne-energie. Kosten vergoed door huurder (in contract).

Managementcontracten energieverbruik:

Het management wordt verantwoordelijk voor het energieverbruik en de duurzame inkoop binnen het eigen organisatieonderdeel (directie, hoofdafdeling, afdeling).

elk organisatieonderdeel is bewust van haar eigen bijdrage in het energieverbruik en inkoop van het totale gemeentelijke verbruik en krijgt deze kosten doorberekend op haar begroting.

Jaarlijkse energiemarkt voor Haarlemmers:

Elk jaar wordt een energiemarkt gehouden waarop partijen kunnen aangeven wat zij te bieden hebben op het gebied van energiebesparing. Er wordt met name gekeken naar Haarlemse bedrijven die producten of diensten op dit gebied kunnen leveren. Doelgroep zijn de consumenten en inwoners van Haarlem. Gekeken wordt of deze markt kan worden gehouden in de zogenaamde Week van de vooruitgang. Vooral publicitair biedt dit meer mogelijkheden. Locatie van de markt kan de Grote Markt zijn en het tijdstip de dag waarop koopavonden zijn. Op die manier wordt passerend winkelend publiek ook geattendeerd op de markt.

BIJLAGE D.

Communicatieplan Haarlem Klimaatneutraal

1. Inleiding ‘Haarlem Klimaatneutraal’

De concentratie CO₂ in de atmosfeer is de laatste 150 jaar exponentieel gestegen. Hierdoor warmt de aarde op. Dit heeft gevolgen voor menselijke en natuurlijke systemen en beïnvloedt de socio-economische ontwikkeling. Deze effecten treden sneller op dan aanvankelijk gedacht.

Door klimaatverandering en de perceptie ervan neemt de urgentie van het klimaatbeleid toe. Dit beleid is gericht op het tegengaan van klimaatverandering en op het aanpassen aan de gevolgen ervan en het garanderen van een klimaatbestendige leefomgeving. Klimaatbeleid is sterk in beweging. De trend is dat doelstellingen worden aangescherpt. De Europese Unie en de Nederlandse rijksoverheid beogen de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 30 % te verminderen ten opzichte van 1990 en het aandeel duurzame energie te verhogen tot 20 % in 2020.

Ook lokaal is sprake van herijking van beleid. Dit komt enerzijds omdat landelijke beleidsopgaven worden ‘doorvertaald’ naar lokaal niveau en anderzijds omdat gemeenten ook een eigen verantwoordelijkheid nemen en de ambitie formuleren om in de toekomst volledig klimaatneutraal te worden: naast Haarlem o.a. Den Haag, Texel, Apeldoorn, Groningen, Tilburg, Heerhugowaard en Enschede.

Doelstellingen Haarlem Klimaatneutraal

De gemeenteraad besloot in maart 2007 dat Haarlem in 2030 een klimaatneutrale stad moet zijn. In de klimaatneutrale stad leidt het energieverbruik binnen de gemeentegrenzen per saldo niet tot uitstoot van CO₂ of andere broeikasgassen. De gemeentelijke organisatie zelf wil al in 2015 klimaatneutraal werken.

Intern

De gemeente staat voor de uitdaging om klimaatneutraliteit in beleid en interne organisatie te borgen. Dit impliceert dat klimaatbeleid niet is ‘weggezet’ in een apart programma binnen de milieu-afdeling. Klimaat dient een integraal onderdeel te zijn van de gemeentelijke kerntaken. Door zelf het goede voorbeeld te geven, vergroot de gemeente haar geloofwaardigheid als initiator van de klimaatneutrale stad.

Extern

Omdat lokaal klimaatbeleid inhoudelijk raakt aan vele beleidsterreinen binnen en met name ook buiten de muren van het gemeentehuis, is voor klimaatneutraliteit benodigd de inzet van en samenwerking met talrijke organisaties en burgers. De gemeente kan klimaatneutraliteit niet van bovenaf dwingen en zal samenwerkingsconstructies moeten aangaan. Op korte termijn zal een klimaatconvenant worden gesloten met betrokken partijen. In dit convenant zullen afspraken worden vastgelegd. De gemeente en NUON nemen het initiatief tot dit convenant, andere partijen kunnen zich daarbij aansluiten. Samenwerking is essentieel voor het slagen van dit project. De gemeente heeft hierin een regisserende rol: zij zorgt voor het aan tafel krijgen en houden van alle partijen.

Stand van zaken

Om een klimaatneutrale stad te kunnen worden zoekt de gemeente Haarlem dus nadrukkelijk de samenwerking met alle betrokken partijen. Eind 2007 vond de (start)conferentie ‘Samen bouwen aan Haarlem Klimaatneutraal’ plaats.

Marktpartijen, maatschappelijke organisaties en burgers waren uitgenodigd om samen met de gemeente te discussiëren over de vraag wat burgers en bedrijven zelf kunnen doen aan het bereiken van deze doelstelling en welke rol de gemeente hierin heeft.

In de honderd dagen na de eerste conferentie werkten vertegenwoordigers van alle partijen (bedrijfsleven, woningbouwsector, transportwereld en de financiële wereld) aan het plan van aanpak dat moet leiden tot een stad in 2030 die per saldo geen CO2 uitstoot. In maart 2008 is dit plan gepresenteerd op een tweede conferentie.

2. Doelgroepen

Intern

- Medewerkers gemeente Haarlem
- Leidinggevenden
- Directie
- College van B&W
- Verzelfstandigde organisatieonderdelen (bieb, musea, sportaccommodaties, stadsbedrijven)
- Scholen (economisch eigendom van gemeente)

Partners (deelnemers Regiegroep/programmagroepen)

- Woningbouwcorporaties
- Projectontwikkelaars
- Energiebedrijven
- Vervoersbedrijven
- Brancheorganisaties (MKB, KVK en Industriekring)
- Banken (Rabobank en ASN)
- Fietsersbond
- Milieudefensie
- SenterNovem
- Ministerie van VROM (DG Milieu)
- Ministerie van EZ (energietransitie)

Extern

- Inwoners regio Noord-Holland
- Inwoners van Haarlem (met specifieke aandacht voor jongeren)
- Wijkraden
- (potentiële) leveranciers van producten en diensten aan de gemeente (inkoop/aanbestedingen)
- - Potentiële partners/deelnemers
deelauto-bedrijven (greenwheels, ConnectCar, Wheels4all)
-Retailers in wit/grijs/bruingoed (denk aan 'koploper' BCC)
-NGO's (Greenpeace, Natuur en Milieu, Milieufederatie NH)
- kennis bronnen en platformen
-Energie Transitie Platformen (Duurzame mobiliteit, gebouwde omgeving, nieuw (groen) gas)
-ECN (Energie Centrum Nederland in Petten, NH)
-gemeenten met forse klimaatambities (Apeldoorn, Tilburg, Texel, Enschede etc)
-Bouwend Nederland (vz Elco Brinkman)
- Pers (locaal, regionaal en indien relevant ook landelijk, vaktijdschriften)

- Politiek
 - 1.lokaal
 - 2.regionaal (provincie)
 - 3.landelijk (VROM, Verkeer en Waterstaat, Financiën en EZ, vanwege het gebruikmaken van stimuleringsregelingen en beïnvloeden regelgeving)

3.Communicatiedoelstellingen

Doelstellingen externe communicatie

- Belang (noodzaak) van energiebesparing overbrengen
- Het klimaatbeleid van de gemeente Haarlem (wat doen we als gemeente op dit gebied, ook binnen de eigen organisatie, en wat hebben we al gedaan) laten zien
- Klimaatneutraliteit kan alleen tot stand komen als iedereen meedoet
- Gemeente Haarlem neemt klimaatbeleid integraal op in alle beleidsterreinen.
- Mensen bewust maken van eigen verantwoordelijkheid (iedereen kan zelf een bijdrage leveren aan een beter milieu)
- Laten zien hoe mensen concreet zelf een bijdrage kunnen leveren (en wat dat de mensen zelf oplevert)
- Mensen het overzicht bieden van heel veel verschillende initiatieven op het gebied van energiebesparing

Doelstelling interne communicatie

- Duurzaam handelen moet integraal onderdeel zijn van alle beleidsvelden
- Internen informeren over stand van zaken (wat doen we ovg klimaat binnen en buiten de organisatie). Daarmee vooral draagvlak, enthousiasme, betrokkenheid én eigen initiatief bewerkstelligen.
- De doelstellingen die onder ‘doelstellingen externe communicatie’ staan aangegeven, gelden ook voor de interne communicatie: overbrengen van de noodzaak energiebesparing en bewustwording van eigen verantwoordelijkheid.

4.kernboodschap

Een klimaatneutrale stad in 2030 is een ambitieus plan. Om die ambitie waar te maken en de stad en de inwoners een leefbare toekomst te geven is samenwerking en medewerking vereist van alle partijen die in Haarlem verantwoordelijk zijn voor CO₂-uitstoot. ‘We’ investeren in de toekomst van onze gemeente.

De aandacht zal gericht zijn op wat dit klimaatneutraalbeleid de stad en haar bewoners oplevert:

-verbeterde luchtkwaliteit en goede bereikbaarheid van de stad met schone vervoermiddelen, ‘groene’ voertuigen, fiets, comfortabel en snel OV etc

-forse kostenbesparingen door efficiënt met energie om te gaan

-aantrekkingskracht op innovatieve bedrijven (bijvoorbeeld op het gebied van woningbouw en mobiliteit) en dus nieuwe toekomstbestendige banen

Nb: per programmagroep (gemeente, bebouwde omgeving, bedrijven en industrie, verkeer en vervoer) is het handig een sub-kernboodschap te bepalen.

5. communicatie strategie (hoe gaan we het doen): uitgangspunten

- Belangrijkste uitgangspunt in de communicatie rond ‘Haarlem Klimaatneutraal’ is het -vanaf het begin!- laten zien wat de bereikte (zichtbare) resultaten zijn

- Resultaten in CO2 besparing vertalen naar iets wat je kunt bevatten (Xton CO2 besparing staat gelijk aan bv een jaar lang Xaantal huishoudens verwarmen)
- Veelvuldig herhalen van de boodschap (less is niet heel snel more)
- Door zelf als gemeente het voortouw te nemen (gemeentelijke organisatie in 2015 klimaatneutraal) vergroot de gemeente haar geloofwaardigheid als initiator van de klimaatneutrale stad. Ook deze eigen praktijk zal getoond moeten worden.
- Scholieren (mn in het basisonderwijs) vormen een belangrijke doelgroep. Bewustwording creëren bij deze groep is twee vliegen in één klap: scholieren nemen de kennis mee naar huis en zorgen zo voor (verdere) bewustwording bij ouders. Het NME (Natuur en Milieu Educatie) bekijkt, in overleg met de gemeentelijk energiecoördinator en communicatie, welke (bestaande) lespakketten er aansluiten bij de behoeften van scholen.
- Partners communiceren zelf over klimaatneutrale-activiteiten/ambities. De gemeente moet vanuit de regie-rol inwoners wél het overzicht bieden en de samenhang tussen die initiatieven tonen. Een te ontwikkelen beeldmerk –eventueel ook doorpartners te gebruiken, kan die samenhang tot uiting brengen.
- Alle communicatieactiviteiten zullen steeds op jaarbasis in een communicatiekalender worden weergegeven. Waar mogelijk zal aangesloten worden op landelijke en provinciale campagnes en op activiteiten van derden.

6.Middelen

extern

- Website
- Bijlage Haarlems Dagblad (gekoppeld aan Week van de Vooruitgang, september)
- Campagneweek (als aftrap, gekoppeld aan Week van de Vooruitgang, september)
- Scholenproject (Bijvoorbeeld: www.natuurlijkenergie.nl van Nuon, Check it out voor basis- en voortgezet onderwijs, www.scholenvoorduurzaamheid.nl, www.energiebus.nl)
- Competities (bv meest duurzame ondernemer, ontwerp een klimaatneutrale wijk/school/straat)
- Boekje Op weg naar duurzaam Haarlem (laat zien wat er al is)
- Boekje Maurits Groen (wat je zelf kunt doen aan energiebesparing, om te zetten naar eigen Haarlemse huisstijl)
- Persberichten (vaktijdschriften oa: Stromen van SDU, Technisch Weekblad van Betapress, Nieuws site SenterNovem)
- Open klimaatdag
- Vaste rubriek in stadskrant en wellicht op Haarlem 105 en/of RTVNH
- Klimaatkalender
- Klimaatmarkt (informatiemarkt met betrokken partners)
- Aansluiten bij landelijke campagnes (VROM) en EU-campagnes (een jaarlijkse EU actiedag energieefficiëntie is voorstel Europees Parlement en bestaande ‘Energy Days’ van EU)
- Logo (beeldmerk)

Intern

- insite
- inzine (vaste rubriek)
- workshops: ideeën genereren en enthousiasmeren (idee rijsimulator)

- boekje Op weg naar duurzaam Haarlem
- afdelingsoverleggen
- lunchbijeenkomsten
- evenement (grootschalig, gemeentebreed: een Climate Survival Challenge)
- prikboord met krantenknipsels
- klimaatambassadeurs of Green Teams(CO2 reductie is niet alleen een managementonderwerp, het is een agendapunt voor alle afdelingen)
- logo (beeldmerk)
- intern emailadres voor medewerkers die tips willen geven

7.Planning

In een op te stellen communicatie-kalender kan aangegeven worden wanneer, wat, door wie, hoe gecommuniceerd wordt. Aangezien het gaat om een langlopend project (2007-2030) zal de kalender steeds bijgewerkt moeten worden. De eerste activiteiten op deze kalender staan gepland in de (aftrap)campagneweek in september.

8.Organisatie

De communicatieadviseur is verantwoordelijk voor de regie op de communicatie. Uitvoerende taken vallen onder de verantwoordelijkheid van de beleidsmedewerker. Met betrokken partners worden afspraken gemaakt over het bundelen van communicatie-initiatieven.

9.Monitoring en evaluatie

Om te beoordelen of de informatie duidelijk en voldoende is, is het belangrijk om tussentijdse metingen te verrichten, bijvoorbeeld via gesprekken met bewoners (reacties op website) en via informatie uit raadsvergaderingen en berichtgeving in de pers.

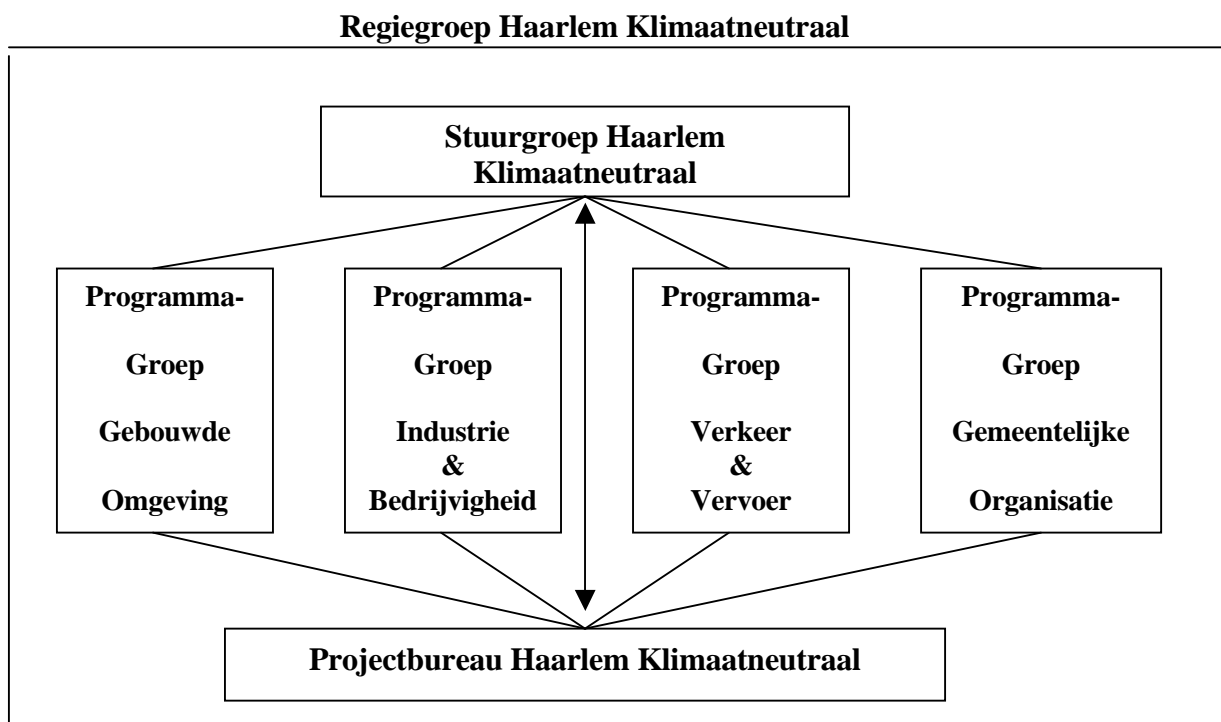
10. Financiën.

Onderstaand zijn terugkerende en eenmalige kosten weergegeven.

-website (afstemmen met partners en onderhoud)	15.000
-bijlage krant (productie en redactie)	13.000
-campagneweek	3.000
-competitie (prijzengeld)	11.000
-bestaand diverse infomateriaal aanpassen, prod.	15.000
-Open klimaatdag (route op –eventueel ook digitale- kaart maken)	5.000
-klimaatmarkt (huren stands, uit te delen gratis materiaal)	<u>5.000</u> +
Totaal	€ 67.000,-
Eenmalige kosten: ontwikkelen beeldmerk	€ 5.000,-

BIJLAGE E.

SAMENSTELLING REGIEGROEP HAARLEM KLIMAATNEUTRAAL.

In de *stuurgroep* zaten de volgende mensen:

- Wethouder M. Divendal (Voorzitter);
- De heer F.W. Mulder (plv. Voorzitter van de Rabobank Zuid-Kennemerland);
- Dick Freling (Kamer van Koophandel Amsterdam);
- Hans Nillesen (senior manager international projects Nuon);
- Heleen Koopal (Ministerie van Economische zaken – Energietransitie);
- Martin Smit (DG Milieu, Ministerie van VROM) / *Thomas Buijs* (DG Milieu, Ministerie van VROM) *als eventueel plaatsvervanger voor de eerste bijeenkomst*);
- Grischa Lowinski (namens de 3 woningbouwcorporaties);
- René de Brouwer (Evanston Consulting);
- Herman Verhagen (Maurits Groen Milieu & Communicatie);
- Theo Elfrink (SenterNovem);
- Peter Onel (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Milieu – secr. ondersteuning);
- Ton Driessen (gemeente Haarlem, Stadszaken Afdeling Milieu – secr. ondersteuning).

Voor de *programmagroep Gebouwde Omgeving* hebben deelgenomen:

- Hans Bueno de Mesquita (gemeente Haarlem, afdeling Milieu);
- Henk Kaan (ECN + Hogeschool INHOLLAND);
- Dorien Putman (ASN bank);
- Fred van Oostveen (woningbouwcorporatie Woonmaatschappij);
- Hen Kolen (Pre Wonen);
- Cindy Ainoell (Fortress projectontwikkelaar);
- R.A.T.J. Janssen (Slokker projectontwikkelaar);
- S. Bijman (lokale kring Bouwend Nederland);
- Marianne Hartsuiker (Wijkraad);
- mevrouw Bonfrer (VAC vrouwen adviescommissie);
- Jan Tjemme van Wieringen (Milieudefensie);
- Wynand van Dijk (Gemeente Haarlem, Afdeling Afdeling Projectmanagement);
- Jan Fontein (Gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg)
- Ruud Veen (Gemeente Haarlem, Veiligheid, Vergunningen & Handhaving, Afdeling Omgevingsvergunning).

Voor de *programmagroep Industrie & Bedrijvigheid* hebben deelgenomen:

- Rein Aarts (Industriemanager Ondernemersvereniging Regio Amsterdam (ORAM));
- Jan van den Bos (Merck Sharp & Dohme BV);
- Mevrouw L. de Vries / E. Jacobs (Kamer van Koophandel Amsterdam);
- Maarten van Werkhoven (Adviesbureau Thema Project & Advies);
- Dick Veldmaat (Industrie Kring Haarlem);
- Paul te Beest (voorzitter MKB Haarlem);
- Rinco Bakker (Eneco Holding Haarlem);
- Ton Driessen (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Milieu).

Voor de *programmagroep Verkeer & Vervoer* hebben deelgenomen:

- Rene de Brouwer (Evanston consulting, Ermelo);
- Fer Daalderop (Initiatiefgroep Duurzaam Haarlem);
- Henk Sloos (Ecosol Projectbureau Werk & Activering);
- Wim Kruyt (RWE Haarlemmermeergas, Hoofddorp);
- Nico Venema (Connexion, Hilversum);
- Tom Groenewegen (TNT Post Pakketservice, Hoofddorp);
- Herman van Wechem (ex-medewerker Shell, biobrandstoffen, Haarlem).
- Peter Tromp (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Milieu);
- Peter Möllers (gemeente Haarlem, Wijkzaken, Afdeling Openbare Ruimte, Groen en Verkeer).

De *programmagroep Gemeentelijke Organisatie* bestond uit:

- Mike Karagantcheff (gemeente Haarlem, Middelen & Services, Afdeling facilitaire zaken);
- Otto van den Berg (gemeente Haarlem, Stadsbedrijven, Projectmanagementbureau);
- Gerard de Bruin (gemeente Haarlem, Middelen & Services, Afdeling Juridische Zaken);
- Ben Groeneveld (gemeente Haarlem, Stadsbedrijven, Afdeling projectmanagement);
- Jan Scholten (gemeente Haarlem, directie);
- Saskia Vermeulen (gemeente Haarlem, Wijkzaken, Afdeling Beheer Openbare Ruimte);
- Jan van de Straat (gemeente Haarlem, Middelen & Services, Afdeling ICT);
- Anne Pauline Huizinga (gemeente Haarlem, Middelen & Services, Afdeling Communicatie);
- Michiel Ensink (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Vastgoed).

Tot slot zal het *projectbureau* bestaan uit de volgende personen:

- Herman Verhagen (bureau Maurits Groen Milieu & Communicatie);
- Peter Onel (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Milieu);
- Peter Tromp (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Milieu);
- Hans Bueno de Mesquita (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Milieu);
- Mike Karagantcheff (gemeente Haarlem, Middelen & Services, Afdeling Facilitaire Zaken);
- Ton Driessen (gemeente Haarlem, Stadszaken, Afdeling Milieu);
- Miriam van Haaster (gemeente Haarlem, Middelen & Services, Afdeling Communicatie).